

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΣΤ'.

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1953

ΑΡΙΘ. 140

ΜΕΡΙΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ (*)

Είναι πολύ περιέργως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον γεννῶνται καὶ διαδίδονται αἱ πνευματικαὶ κατακτήσεις. Ὁμοιάζουν κατὰ πολὺ πρὸς τὴν γέννησιν καὶ αὔξησιν βιολογικῶν ὀργανισμῶν, πρὸς τὴν βλάστησιν τῶν σπόρων, πρὸς τὴν ἀλματώδη, κουαντικήν ἐκδήλωσιν τῶν ἀτομικῶν φαινομένων ὅταν ἐπιτελεσθῇ τὸ ἐνεργητικόν των πλήρωμα, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἐπὶ δεκαετίας, ἐπὶ ὀλοκλήρου αἰῶνασ συντελοῦνται μὲ ἀργὸν ρυθμὸν καὶ οὕτως εἴπεις, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀφανείας μεταβολαὶ πρὸς μίαν ὀρισμένην κατεύθυνσιν, πρὸς ἓνα ὀρισμένον σκοπὸν, συσσωρεύονται καὶ συσπειροῦνται περὶ ἓνα πυρῆνα, διὰ νὰ ἔλθουν ἀποτόμως εἰς τὸ φῶς καὶ ἀλλοιώσουν τελείως τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος βλέπει τὴν φύσιν ἢ ὁποῖα τὸν περιβάλλει.

Μία τοιαύτη χρονικὴ στιγμή ὑπῆρξε καὶ ὁ ἔκτος π.Χ. αἰὼν, ἐποχὴ γενικῆς ἀφύπνισεως διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Πρὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἐπεκράτουν σκοτεινὰ ἀντιλήψεις περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς δομῆς τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος περιβάλλει, περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, περὶ τῆς στάσεώς του ἔναντι τῆς θεότητος καὶ τῆς διαπιστώσεως ἢ μᾶλλον μαντεύσεως τῆς θελήσεώς της. Διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Κίναν ὁ Κομφούκιος καὶ ὁ Lao-Tse ἔθεταν τὰς βάσεις μιᾶς θρησκείας, ἣτις προσεπάθει νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους

ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν μαγείαν. Εἰς χώρας ἀπομεμαρυσμένας, αἰτινες οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν εἶχον μεταξὺ των, ἤρχισαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ὀλίγων ὑπερόχων πνευμάτων νὰ ἀκμάζουν αἱ ἐπιστήμαι καὶ θρησκευτικαὶ δοξασαί, ἀποβλέπουσαι εἰς τὸ αἰώνιον, ἀγωνιώδες πρόβλημα τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς κατανοήσεως τοῦ κόσμου ὅστις μᾶς περιβάλλει. Εἰς τὰς Ἰνδίας ὁ Βούδδας, μετ' ἐμβαθύνσιν ἐπτὰ ὀλοκλήρων ἐτῶν, ἐδέχθη εἰς μίαν καὶ μόνην νύκτα τὴν ἀποκάλυψιν τῆς θείας θελήσεως. Διὰ γυμνασμάτων ψυχικῆς συγκεντρώσεως καὶ ἐκστάσεως, διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς ἡδονῆς, δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξεύρῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν λύτρωσιν ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ βίου καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀφύπνισις εἶχε ἄλλον, φυσικώτερον καὶ πλεον γαλήνιον χαρακτήρα. Ἐδῶ, ὑπὸ τὸν αἴθριον καὶ φαιδρὸν οὐρανόν της, ἐγεννήθησαν τὰ δόγματα τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων, τὰ ὁποῖα ἀνεφέροντο μὲν εἰς τὸν ὑλικὸν κόσμον, ἀπέβλεπον ὅμως πρὸς τὴν εὐζωίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μέθοδος ἐξευρέσεώς των ὑπῆρξεν ἡ μέθοδος τοῦ καθαρῶς διανοητικοῦ συλλογισμοῦ. Ὁ Δημόκριτος, ὁ γελῶν φιλόσοφος, εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ἀτομικῆς θεωρίας, ὁ πρῶτος ὅστις ἔρριψε τὴν σκέψιν ὅτι ἡ ὕλη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τεμαχισθῇ ἐπ' ἄπειρον, ἀλλὰ μέχρις ὀρισμένων μικρῶν σωματιδίων, τῶν ἀτόμων. Δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ προκάτοχος τις τῆς σκέψεως αὐτῆς, ἣτις ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς ἐλληνικοῦ γεννήματος. Ἐὰν ἤθελε κανεὶς νὰ ἀνιχνεύσῃ τὰ ψυχολογικὰ κίνητρα, τὰ ὁ-

(*) Περίληψις διαλέξεως γενομένης τὴν 15 Ἰουνίου 1952 εἰς τὸν ἐν Ζυρίχῃ Οἶκον τῶν φοιτητῶν διὰ τοὺς ἐν Ἑλβετίᾳ σπουδάζοντας Ἑλληνας φοιτητάς. Διὰ τὸ πλήρες κείμενον βλέπε: Χημικὰ Χρονικά, Σεπτέμβριος 1952, σελ. 57.

ποῖα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἰδέας αὐτῆς, θὰ ἀνεύρισκεν ὅτι ἀσφαλῶς ὁ φόβος πρὸ τοῦ ἀπείρου, τοῦ ἀπείρους μεγάλου ὅπως καὶ τοῦ ἀπείρους μικροῦ, ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον ἐλατήριον διὰ τὸ συλλογιστικὸν συμπέρασμα τοῦ Δημοκρίτου, ὅτι ἡ ὕλη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τεμαχισθῇ ἐπ' ἀπείρον. Πάν ὅ,τι ὁ νοῦς δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ, δικαίως ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων ὡς περιοχὴ τῆς θεότητος, τὴν ὅποιαν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται ἀτιμωρητὴ νὰ καταπατήσῃ. Τὸ μέτρον, ἡ συμμετρία, ἡ ἁρμονία καὶ ἡ γαλήνη εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς νοοτροπίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως, ὅπου κυρίως ἀνεπτύχθη ἡ ἔννοια τοῦ ἀπείρου (Giordano Bruno), ὅπου τὸ ρέον καὶ συνεχῶς μεταβαλλόμενον ἐξασκεῖ ἰδιαιτέραν γοητείαν ἐπὶ τῶν πνευμάτων.

Ὁ Δημοκρίτος, λοιπόν, ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ὕλη ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα ἀφθαρτα, αἰώνια, ἄχροα καὶ ἄοσμα. Τὰ πολύχρωμα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα μᾶς περιβάλλουν, εἶναι ἀπατηλά, δὲν ὑφίστανται κατὰ βάθος, ἀλλὰ εἶναι ἀποτελέσματα συνδυασμοῦ τῶν ἀτόμων, τῶν ὁποίων ὑπάρχει μεγάλη πληθὺς διαφορωτάτων εἰδῶν. Καὶ ψυχὰ ὑπάρχουν καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐλαφρότατα, στρογγύλα καὶ ἄκρωσ λεία ἄτομα, τὰ ὁποῖα εἰσπνεόμενα διὰ τοῦ ἀέρος εἰσέρχονται εἰς τοὺς ὀργανισμούς. Ὑπάρχουν θεοὶ καὶ πνεύματα καὶ εἶναι τόσα ὅσα ἐπιτρέπουν οἱ συνδυασμοὶ τῶν ψυχικῶν ἀτόμων. Οἱ θεοὶ καὶ τὰ πνεύματα κυριαρχοῦν ἐπὶ τῆς ὕλης.

Ἀνεφέρα τὰς δοξασίας αὐτὰς τοῦ Δημοκρίτου διὰ νὰ δείξω, ὅτι ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἀτομικῆς θεωρίας κάθε ἄλλο παρὰ ὕλιστις ὑπῆρξεν ὑπὸ τὴν σημερινὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Οἱ συλλογισμοὶ του ὁμως ἐχρησιμοποίηθησαν ἀπὸ τοὺς μετέπειτα διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ὕλιστικῆς, μηχανικῆς ἀντιλήψεως τοῦ σίμπαντος, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι κατ' ἀρχὴν δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῶσιν ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα δι' ἀναγωγῆς αὐτῶν εἰς τὰς κινήσεις καὶ τοὺς συνδυασμούς τῶν ἀτόμων κατὰ τρόπον ἐξαντικτικόν, δηλαδή κατὰ τρόπον μὴ ἀφίνοντά τι τὸ ἀνεξή-

γητον ἢ καὶ ἄδηλον, ἀβέβαιον καὶ ἀκαθόριστον, μὴ ἀφίνοντα τίποτε ὑπόλοιπον δι' ὑπερφυσικὴν τινὰ δύναμιν. Ὁ Θεὸς ἐξωρίζετο ὀριστικῶς, ὡς μὴ ἀναγκαῖος, ἀντικαθιστάμενος δι' ἑνὸς μηχανικοῦ αὐτοματισμοῦ. Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἐμφανίζεται ἐδῶ περιπτώσις τραγικῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει τις καὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνει. Ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν πῶς ἡ νεωτάτη ἐξέλιξις τῆς ἀτομικῆς θεωρίας κατέδειξεν τὸ ἀδύνατον ἐνὸς πλήρους καὶ τελείου μηχανικοῦ καθορισμοῦ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ καταδικάζει οὕτω τὴν ἐπιπολαίαν σπουδὴν τῶν ὕλιστῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Ἡ ἀτομικὴ θεωρία ἐξησεν ἕνα βίον μᾶλλον λανθάνοντα καὶ ἀφανῆ κατὰ τὸ διάστημα τῶν μετέπειτα αἰώνων, ἂν παραβλέψῃ κανεῖς μερικὰς ἀναλαμπὰς εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων βαρύνει πρωτίστως ἡ ἐνθερμος καὶ ἐνθουσιώδης ἐρμηνεία τοῦ Pierre Gaspendi εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ κυριαρχία τῆς ἀτομικῆς θεωρίας ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὡς αὐταὶ ἔχουν σήμερον, δύναται νὰ χρονολογηθῇ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Dalton εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅταν τὸ πρῶτον αὐτὴ ἐχρησιμοποίηθῃ διὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ χημικοῦ νόμου τῶν σταθερῶν καὶ πολλαπλῶν ἀναλογιῶν τῶν χημικῶν ἐνώσεων ἀπληλαγμένη ἀπὸ φιλοσοφικὰ καὶ μεταφυσικὰ ἐξαρτήματα, μόνον ὡς ὕλικὸς σκελετός. Ὡς κορύφωμα τῶν σκέψεων περὶ τῆς ἀτομικῆς ὕψης τῆς ὕλης δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κινήτικὴ θεωρία τῶν αερίων, ἀναπτυχθεῖσα περὶ τὸ δεύτερον ἡμίον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θερμοκρασία καὶ ἡ θερμότης ἀνάγονται εἰς τὴν ἄτακτον κίνησιν μιᾶς πληθύος ἀτόμων. Ἀλλὰ ἤδη ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ διαγράφεται ἡ ἀντίληψις ὅτι οἱ φυσικοὶ νόμοι δὲν ἔχουν μὴδὲ ἀπεριόριστον ἰσχὺν μὴδὲ πάντοτε ἔννοιαν, παρὰ μόνον προϋποθέσεις τινὲς ἐπιτρέπουν τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν εἰς σειρὰν κανονικοτήτων. Οὕτω κατὰ τὴν κινήτικὴν θεωρίαν δὲν ἔχει φυσικὴν τινὰ ἔννοιαν νὰ ὁμιλῇ κανεῖς περὶ τῆς θερμοκρασίας ἐνὸς καὶ μόνον σωματιδίου, ἢ καὶ περὶ τῆς θερμοκρασίας ἔστω καὶ ἐνὸς πολὺ μεγάλου ἀριθμοῦ ἀτόμων, ὅταν

αὐτὰ κινοῦνται ὁμοιομόρφως πρὸς μίαν κατεύθυνσιν, ἀλλὰ μόνον, ἐφ' ὅσον ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀτόμων κινήται ἀτάκτως.

Καίτοι διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἐξισώσεων τῆς κινήτικῆς θεωρίας ἐγένετο εὐρυτάτη χρῆσις τῶν νόμων τῆς πιθανότητος, ἐν τούτοις ἐπιστεύετο ὅτι ἡ θέσις καὶ ἡ ταχύτης τῶν ἀτόμων εἶναι ἀπολύτως καθορισμένη καὶ ὅτι κατ' ἀρχὴν θὰ ἦτο δυνατόν εἰς ἓνα τεραστίως ἱκανὸν μαθηματικὸν ἐγκέφαλον νὰ προὔπολογίσῃ τὴν μελλοντικὴν κατάστασιν ἐνὸς συστήματος, ἐκ τῶν μηχανικῶν δεδομένων τῆς σημερινῆς του καταστάσεως. Θὰ ἦτο λ.χ. εἰς ἓνα τοιοῦτον ἐγκέφαλον δυνατόν ἐκ τῆς ἀρχικῆς θέσεως ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ λαχῶν καὶ τῶν δυνάμεων αἰτίνες κινεῖν αὐτοὺς ἐντὸς τῆς κάλπης νὰ προὔπολογίσῃ ποῖος θὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ὅστις θὰ τύχῃ κληρώσεως. Ἡ σκέψις αὕτη ἐμπεριέχει τὴν σιωπηλὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἰσχύει ἀπολύτως νομιμότης, δηλαδή ἀναγκαστικὴ ἀλληλουχία καὶ ἀκολουθία, αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, ὅχι μόνον διὰ τὸ μακροσκοπικὸν σύνολον ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ἀτόμων ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἕκαστον τῶν στοιχειωδῶν φαινομένων ἐνὸς ἕκαστου ἀτόμου. Ὁ ἐγκέφαλος αὐτός, τὸν ὁποῖον ὁ Du Bois Reymond ἀπεκάλεσεν δαίμονα τοῦ Laplace, θὰ ἐγνώριζεν οὕτως εἰπεῖν τὰ πάντα, διότι θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ προὔπολογίσῃ τὰ πάντα.

Ἐὰν παρακολουθήσωμεν τὴν σκέψιν αὐτὴν, τῆς ἀπολύτου νομιμότητος καὶ ἐπὶ τῶν στοιχειωδῶν ἀτομικῶν φαινομένων, ἥτις εἶναι καὶ μία πλευρὰ τῆς ὑλιστικῆς, μηχανικῆς ἀντιλήψεως τοῦ σύμπαντος, μέχρι τῶν τελευταίων της συνεπειῶν, θὰ ἀντιληφθῶμεν ὁποῖαν τρομακτικὴν ὄψιν λαμβάνει ὁ κόσμος, τόσον ὁ ἄψυχος ὅσον καὶ ὁ ὀργανικός. Αὐτὸς ἐμφανίζεται ὡς μία μακρὰ ἄλλυσις συμβεβηκότων καὶ συμβαινόντων ἀρρήκτως μεταξὺ των συνδεδεμένων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ νῦν ἐπισυμβαῖνον νὰ ἔχῃ ὡς αἴτιον προηγηθῆναι τι φαινόμενον, ταυτοχρόνως δὲ νὰ εἶναι καὶ ἡ αἰτία διὰ μελλοντικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἀναποφεύκτως θέλει συμβῆ. Ἡ πορεία ὄλων τῶν φαινομένων, καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἔκβασις τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπώ-

τητος, ἐμφανίζεται προδιαγεγραμμένη, τὰ βήματά της ἀναποτρέπτως καθωρισμένα ἐκ μιᾶς ἀρχικῆς καταστάσεως. Καὶ ἐπειδὴ οὐδέν, ἔστω καὶ τὸ ἀφανέστερον μέλος, δὲν δύναται νὰ παραληφθῇ ἀπὸ τὴν ἄλλυσιν αὐτὴν χωρὶς νὰ μεταβληθῇ τὸ σύνολόν της, προκύπτει περαιτέρω ὅτι τὸ κάθε τι θὰ εἶχε, σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν, καὶ κοσμοϊστορικὴν σημασίαν. Ἡ νίκη εἰς τὸν Μαραθῶνα π.χ. δὲν θὰ ἐπετελεῖτο ἐὰν εἰς τὸ παρελθὸν δὲν εἶχε συμβῆ γεγονός τι ἄσχετον καὶ ἀσημαντόν, ὡς λ.χ. ἡ βύθισις ξένου τινὸς πλοίου, ἢ ἡ πτῆσις σμήνους πτηνῶν πρὸς ὠρισμένην κατεύθυνσιν. Καὶ ἐὰν ἐπεκτείνωμεν τὴν ἰσχύν τῆς αὐστηρᾶς ἀκολουθίας τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος καὶ εἰς τὸν ὀργανικὸν καὶ ἔμψυχον κόσμον, θὰ καταλήξωμεν ἀναποφεύκτως εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶναι προκαθορισμένος καὶ ὅτι μηδὲ ἐλευθερία βουλήσεως ὑπάρχει, μηδὲ εἶναι κἂν δυνατόν δι' οἰασδήποτε προσπαθείας καὶ ἐργασίας νὰ διακυβερνήσωμεν τὴν ζωὴν μας. Μὲ τὸν ἀφόρητον αὐτὸν φαταλισμὸν, ὅστις εἶναι τελευταία συνέπεια τοῦ μηχανικοῦ ὕλισμοῦ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ὁ ξηρότερος μαθηματικὸς ἐγκέφαλος δύσκολα συμφιλοῦνται, πολὺ ὀλιγώτερον δὲ τὸ ἀνθρώπινον αἴσθημα καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, ἡ ὁποία παντοῦ διαισθάνεται διὰ μέσου εὐτυχίας ἢ δυστυχίας, διὰ μέσου ἐξυψώσεως ἢ ταπεινώσεως τὴν δρᾶσιν μιᾶς ἀνωτέρας βουλήσεως, ἥτις κατευθύνει τὰς ἀνθρωπίνους τύχας, ὡς καὶ τὴν τύχην τοῦ σύμπαντος, πρὸς ἀκτὰς τὰς ὁποίας ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ διαβλέψωμεν εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Θὰ ἴδωμεν πῶς ἡ νεωτάτη ἐξέλιξις τῆς κουαντικῆς μηχανικῆς, διὰ τῆς συνεποῦς ἐπεκτάσεως τῆς ἀτομιστικῆς ἀντιλήψεως ἐπὶ τῆς ἐνεργείας καὶ δράσεως αἰρεῖ τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος διὰ τὰ ἀτομικὰ φαινόμενα, ἀντικαθιστῶσα αὐτὸν διὰ τῆς πιθανότητος, ἥτις ἐξικνεῖται μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀβεβαίου καὶ ἀκαθορίστου. Τοῦτο σημαίνει ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὸν κλοιὸν τῆς αὐστηρᾶς νομιμότητος, ἀπὸ τὴν ἀνένδοτον ἄλλυσιν τοῦ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος.

Ὁ Δημόκριτος ἐπίστευεν ὅτι ἡ θέλησις

τῶν θεῶν ἐκδηλοῦται εἰς τοὺς ἀνθρώπους δι' εἰκόνων, ἀμυδρῶν ἀνταντακλασμάτων μιᾶς τρομακτικῆς πραγματικότητος. Οὕτω καὶ μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν ἀπεδίδοτο εἰς τὰ άτομα ὑπὸ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν βαθυτέρα τις σημασία, εἰμὴ ἡ σημασία εἰκονικῶν παραστάσεων χρησίμων πρὸς περιγραφὴν τῆς ἀπροσίτου πραγματικότητος.

Ὅταν ὁμως κατορθώθῃ νὰ ὑπολογισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων, ὅστις περιέχεται εἰς ἕκαστον γραμμομόριον καὶ νὰ εὐρεθῇ, ἔστω καὶ ὅταν αἱ μέθοδοι προσδιορισμοῦ αὐτοῦ οὐδεμίαν εἶχον ἐσωτερικὴν σχέσιν μεταξύ των, πάντοτε ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς $6,06 \cdot 10^{23}$, τότε οἱ φυσικοὶ ἤρχισαν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν πραγματικὴν ὑπαρξιν τῶν ἀτόμων, ὡς σωματιδίων ἐχόντων ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν. Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ Loschmidt ἀποτελεῖ νέον ἱστορικὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀτομικῆς θεωρίας.

ΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΑΤΟΜΑ Η ΚΟΥΑΝΤΑ

Ἄλλὰ τὸ μεγαλύτερον ἄλμα πρὸς τὴν ἀτομιστικὴν ἀντίληψιν τῆς ὕλης ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ὅταν ὁ Max Planck διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ πρόσληψις, ἡ ἀΨξησις ἢ ἐλάττωσις τῆς δράσεως στοιχειῶδους τινὸς φαινομένου δὲν γίνεται κατὰ τρόπον συνεχῆ, δηλαδὴ διὰ ποσῶν δυναμένων νὰ προσλάβωσι ὅλας τὰς δυνατὰς τιμὰς ἀπὸ τὸ μηδὲν μέχρι τοῦ ἀπείρου, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀλματικόν, ἀσυνεχῆ, διὰ προσλήψεως ἢ ἀποβολῆς ἑνὸς στοιχειῶδους ποσοῦ, ἴσου πρὸς $6,27 \cdot 10^{-27}$ ἔργια X δευτερόλεπτα ἢ ἀκεραίου πολλαπλασίου αὐτοῦ. Τὸ στοιχειῶδες αὐτὸ ποσὸν h , κληθὲν σταθερὰ τοῦ Planck, ἔχει τὴν ἔννοιαν μιᾶς παγκοσμίου, δηλαδὴ ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τὸ κάθε μεμονωμένον σύστημα, σταθερᾶς, τῆς ὁποίας ἡ σημασία εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε καὶ σήμερον τὰ ὄριά της δὲν διαγράφονται ἀκόμη εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ὄριζοντα. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη τοῦ Planck ὑπῆρξεν ἀναπόφευκτος διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος.

Ὅταν ἓνα σωματίον δονῆται μὲ μίαν ὠρισμένην συχνότητα δὲν δύναται νὰ προσ-

λάβῃ οἰαδήποτε ποσὰ ἐνεργείας, ἀλλὰ μόνον ἀκέραια πολλαπλάσια ἑνὸς ἐλαχίστου στοιχειῶδους ποσοῦ e , τοῦ ὁποίου τὸ μέγεθος ὀρίζει ἡ συχνότης μετὰ τὴν ὁποίαν δονεῖται τὸ σωματίον αὐτὸ καὶ ἡ παγκόσμιος σταθερὰ τῆς δράσεως, δηλαδὴ: $E=hn$. Τὰ ἐλάχιστα ἐνεργειακὰ ποσὰ ἢ κουάντα προκύπτουν ἐκ τῆς σταθερᾶς h καὶ δὲν εἶναι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ σταθερὰ, ἀλλὰ μεταβάλλονται σύμφωνα μετὰ τὴν συχνότητα τοῦ στοιχειῶδους φαινομένου. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι παγκοσμίως σταθερόν, δηλαδὴ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ ἕκαστοτε θεωρούμενον φαινόμενον, εἶναι ἡ δρασίς.

Παρὰ τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας τῆς κουαντικῆς θεωρίας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν δομὴν τῆς ὕλης, ἐν τούτοις ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἀτομιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἐνεργείας εἰσῆχθη εἰς τὰ ἀτομικὰ φαινόμενα δὲν εἶχε τὸν χαρακτήρα μιᾶς ἐκ τῶν ἔσω ἐξυγιάνσεως, ἀλλὰ μᾶλλον μιᾶς διορθώσεως τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς διὰ τῆς ἐπιβολῆς κουαντικῶν περιορισμῶν. Πολὺ δὲ σύντομα ἤρχισαν νὰ διαγράφονται τὰ ὄρια τῆς νέας μεθόδου. Δὲν κατέστη λ.χ. δυνατόν, παρὰ τὰς πολλὰς προσπάθειάς, νὰ ὑπολογισθῇ τὸ γραμμικὸν φάσμα πομπλοκωτέρων ἀτόμων ἀπὸ ὅ,τι εἶναι τὸ ἄτομον τοῦ ὑδρογόνου, μηδὲ νὰ δοθῇ ἱκανοποιητικὴ τις ἐρμηνεία διὰ τὴν ἐν γένει ὑπαρξιν ἑνὸς ὁμοιοπολοῦ δεσμοῦ. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς κουαντικῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ φωτοηλεκτρικοῦ φαινομένου ἔφερρεν ἐκ νέου ἐπὶ τάπητος τὸ παλαιὸν πρόβλημα ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ φωτός. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ φαινόμενα περιθλάσεως καὶ συμβολῆς ἐπιβάλλουν τὴν σκέψιν, ὅτι τὸ φῶς εἶναι κύμανσις, ἀφ' ἑτέρου ὁμως τὸ φωτοηλεκτρικὸν φαινόμενον, τὸ φαινόμενον τοῦ Compton, ἐξηγοῦνται ἱκανοποιητικῶς μόνον διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι τὸ φωτόνιον εἶναι σωματίον-βλήμα, ἔχον μᾶζαν ὀρισμένην ὑπὸ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ, κατὰ κουαντικὴν συνέπειαν, ὑπὸ τῆς συχνότητός του κατὰ τὸν τύπον: $h\nu=ME^2$.

Ἐπῆρξε χρονικὴ στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ φυσικοὶ ἐνόμιζαν ὅτι οὐδέποτε θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ εὐρεθῇ ἡ λύσις τῆς βαθυτάτης αὐτῆς ἀντιθέσεως, μέχρις

δου ὁ De Broglie, ἔχων ὡς ἀφετηρίαν τυπικὰς, μαθηματικὰς ὁμοιότητας μεταξὺ τῆς μηχανικῆς ἀρχῆς τῆς ἐλαχίστης δράσεως καὶ τῆς ὀπτικῆς ἀρχῆς τοῦ Fermat, ἔρριψε διὰ πρῶτην φοράν τὴν ρηξικέλευθον σκέψιν, ὅτι τὰ κύματα καὶ τὰ σωματῖα, μακρὰν τοῦ νὰ ἀποτελοῦν ἀντιθέσεις, εἶναι δύο διάφοροι πλευραὶ τῆς αὐτῆς πραγματικότητος.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΟΣ

Ἐνα διανοητικὸν πείραμα τοῦ Heisenberg ἐπέπρωτο νὰ κατευθύνῃ τὴν ἔρευναν τοῦ ἀτόμου πρὸς νέας ὁδοὺς, ταυτοχρόνως δὲ νὰ ἀποσαφηνίσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος καὶ νὰ καθορίσῃ τὰ ὄρια τῆς ἰσχύος αὐτοῦ εἰς τὰς μικροσκοπικὰς περιοχάς. Ὁ Heisenberg διὰ συλλογισμοῦ ἔδωκεν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ αὐξήσῃ κανεὶς ἐπ' ἀπειρον τὴν ἀκρίβειαν προσδιορισμοῦ τῶν συντεταγμένων σωματιδίου τινὸς μεμονωμένου, οὕτως ὥστε ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῷ χώρῳ καὶ ἡ ταχύτης του νὰ καθορισθοῦν μετὰ ἀπολύτου, δηλαδὴ σημειακῆς, ἰδανικῆς ἀκρίβειας. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συλλογισμῶν ὑπῆρξεν ἀπροσδόκητον, διότι κατέληξεν εἰς τὸ ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅτι λόγῳ τῆς ἀπαραιτήτου ἐπιθέσεως μέτρου τινὸς διὰ τὴν ἐξακριβῶσιν τῆς θέσεως καὶ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀτόμου, αἱ μεταβληταὶ αὐταὶ ἀλλοιοῦνται καὶ καθίστανται, ἐντὸς σαφῶς διαγεγραμμένων ὁρίων, ἀβέβαιαι. Τὸ γινόμενον τῶν λαθῶν, δηλ. τῆς ἀβεβαιότητος δύο ἀντιστοιχῶν συντεταγμένων, τουτέστι δύο συντεταγμένων ἐπαρκῶν καὶ ἀναγκαῶν διὰ τὸν πλήρη καθορισμὸν τῆς καταστάσεως ἐνὸς ἀτόμου, εὐρέθῃ νὰ ἴσσοῦται πάντοτε μὲ τὴν σταθερὰν τοῦ Planck: $\Delta P \cdot \Delta Q = H$.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ αὐξήσωμεν τὴν ἀκρίβειαν προσδιορισμοῦ τῆς θέσεως τοῦ ἀτόμου, ἡ ταχύτης αὐτοῦ καθίσταται ἀβεβαία καὶ ἀντιστρόφως. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀτελείας τῶν φυσικῶν ὄργάνων προσδιορισμοῦ, διὰ τὰ ὅποια εἰς τὸ διανοητικόν του πείραμα ὁ Heisenberg παραδέχεται ἰδανικὴν τελειότητα, ἀλλὰ ἔγκειται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν

τῶν πραγμάτων, διότι δὲν εἶναι νοητὴ ἐπίθεσις μέτρου τινὸς καὶ τοῦ ἠπιωτέρου μέσου, ὡς εἶναι τὰ φωτόνια, χωρὶς νὰ μεταβληθῇ ἡ θέσις ἢ ἡ ταχύτης τοῦ καταμετρομένου ἀντικειμένου. Καὶ ναὶ μὲν αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ εἶναι τελείως παραμελητέαι διὰ σώματα μακροσκοπικῶν διαστάσεων, διὰ μεμονωμένα ὅμως ἄτομα αἱ ἀλλοιώσεις εἶναι πολὺ μεγάλαι, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ἀνωτέρου τύπου. Καὶ τοῦτο δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰς δύο συντεταγμένας, θέσις-ταχύτης, ἀλλὰ γενικῶς εἰς ὅλας τὰς ἀντιστοιχοῦς μεταβλητάς, τῶν ὁποίων τὸ γινόμενον εἶναι ἴσον πρὸς τὴν δρᾶσιν.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Heisenberg ἔτυχε πολλῶν πειραματικῶν ἐπιβεβαιώσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῶν φασμάτων προδιαστάσεως⁽¹⁾. Ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶχεν ἐπανάστατικὰς συνεπείας διὰ τὸν τρόπον τοῦ βλέπειν τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Διότι ἀντικαθιστᾷ εἰς τὸν κόσμον τῶν ἠλεκτρονίων, ἀτόμων, μορίων κλπ. τὴν αὐστηρὰν ἀκολουθίαν τοῦ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος διὰ μιᾶς πιθανότητος, τῆς ὁποίας τὰ ὄρια ἐξικινοῦνται μέχρι τελείας ἀβεβαιότητος, ἀναλόγως μὲ τὴν ἀκρίβειαν μὲ τὴν ὅποιαν προσπαθοῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἀντίστοιχον μεταβλητήν. Ἡ γνώσις συνεπῶς ἐνὸς μεμονωμένου, ἀτομικοῦ, στοιχειώδους φαινομένου καὶ ἡ πρόγνωσις τῆς ἐκβάσεως αὐτοῦ παραμένει ἐντὸς σαφῶς καθωρισμένων περιοχῶν, ἀκαθόριστος καὶ ἀβεβαία. Ὁ νόμος τοῦ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος χάνει τὴν αὐστηρότητά του διὰ τὰς περιοχὰς ἀτομικῶν διαστάσεων καὶ προκειμένου περὶ μεμονωμένων στοιχειωδῶν φαινομένων. Δυνάμεθα μόνον μὲ μίαν ὀριστημένην πιθανότητα νὰ προεῖπωμεν πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν θὰ γίνῃ ἡ ἐκβασίς φαινομένου τινός.

Ἐὰς θεωρήσωμεν μεγάλον τινὰ ἀριθμὸν ἀκτινεργῶν ἀτόμων ραδίου. Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ προεῖπωμεν ποῖον ἐκ τῶν τελείως ὁμοιομόρφων ἀτόμων τοῦ ραδίου

(1) Βλέπ. Γ. Καραγκούνη, Φυσικοχημεία σελ. 336.

θέλει ἀποσυντεθῆ τὴν ἐπομένην χρονικὴν στιγμήν. Τὸ ἄτομον αὐτὸ δυνατόν νὰ ἀποσυντεθῆ μετὰ ὀλίγα μόνον δευτερόλεπτα, ἐξ ἴσου ὅμως δυνατόν εἶναι νὰ ἀποσυντεθῆ μετὰ 2000 ἔτη. Εἰς τὰ μάτια μας ἐμφανίζεται ὡς τελείως τυχαῖον, καὶ προφέρομεν τὴν λέξιν αὐτὴν μετὰ ἐνδοιασμοῦ τινος, καὶ ἄνευ κανονικότητός τινος τὸ φαινόμενον τῆς ἀποσυνθέσεως ἑνὸς ἐκάστου μεμονωμένου ἀτόμου, ὅπως καὶ ὁ θάνατος ἑνὸς ἀτόμου εἰς μίαν μεγαλοῦτολιν φαίνεται τυχαῖος, ὅταν θεωρηθῆ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ συνόλου, τῆς στατιστικῆς πληθύος. Ἐὰν ὅμως θεωρήσωμεν τὸ σύνολον τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων καὶ καταγράψωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα ἀποσυντίθενται εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἐντὸς ὠρισμένης χρονικῆς περιόδου, διὰ τὴν περιίπτωσιν τοῦ ραδιοῦ ἴσην πρὸς 1690 ἔτη, ἀποσυντίθεται πάντοτε τὸ ἥμισυ τῆς ὑπαρχούσης ποσότητος ἀτόμων. Καὶ ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι τόσον αὐστηρότερος ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν θεωρουμένων ἀτόμων.

Καὶ διὰ τὴν θνησιμότητα τῶν κατοίκων μιᾶς πόλεως διαπιστοῦται ἡ αὐτὴ ἐπικράτησις μιᾶς κανονικότητος ἑνὸς νόμου, προκειμένου περὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀτόμων, ἡ αὐτὴ ἀβεβαιότης προκειμένου περὶ ἑνὸς ἐκάστου ἀτόμου.

Διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς σταθερᾶς τοῦ Planck εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς καταστάσεως φαινομένου τινὸς διασπᾶται τὸ συνεχές εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἀτομικοῦ κόσμου. Τὸ συνεχές δὲ εἶναι τὸ κύριον αἷτιον δι' ἐπικράτησιν μιᾶς νομιμότητος, τῆς ἀκολουθίας αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, εἰς τὸν μακροσκοπικὸν κόσμον.

Καὶ τοῦτο διότι τὸ μέγεθος τῆς σταθερᾶς τοῦ Planck εἶναι μικρότατον ἐν συγκρίσει μὲ τὰ ἐνεργητικὰ ποσὰ τὰ ὁποῖα μετατρέπονται εἰς τὰς μακροσκοπικὰς μας ἀνθρωπίνους διαστάσεις. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐγκαταλείπομεν τὰς μεγάλας διαστάσεις καὶ προχωροῦμεν πρὸς τὸν κόσμον τῶν μεμονωμένων ἀτόμων βλέπομεν νὰ καταρῆ ἡ αὐστηρὰ νομιμότης. Διότι ἡ παρατήρησις τοῦ μικροῦ ἀντικειμένου σημαίνει

ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικά του καὶ συνεπῶς ἀναπόφευκτον ἀλλοίωσιν τῆς καταστάσεώς του. Τὰ μετατρεπόμενα ποσὰ ἐνεργείας γίνονται τῆς αὐτῆς τάξεως μεγέθους μὲ τὴν σταθερὰν τοῦ Planck, ἣτις πλέον ἀπολύτως κυριαρχεῖ καὶ εἰσάγει ἀσυνέχειαν εἰς τὴν ἐκτύλιξιν τῶν φαινομένων. Ἡ ἀκριβὴς των γνώσις καὶ ἡ πρόγνωσις τῆς ἐκβάσεως αὐτῶν καθίσταται ἀκαθόριστος καὶ ἀβεβαία.

Η ΚΟΥΑΝΤΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι αἱ νέαι πνευματικαὶ κατακτήσεις τῆς ἀτομικῆς φυσικῆς, ὡς ἀναφερόμεναι εἰς τὸν ἀτομικὸν κόσμον, δὲν ἐπηρεάζουν τὰ μακροσκοπικὰ φαινόμενα, μὲ τὰ ὁποῖα εἰς τὸν καθημερινὸν μας βίον ἔχομεν νὰ κάμωμεν. Διὰ τῆς μεγάλης πληθύος τῶν ἀτόμων εἴμεθα, οὕτως εἰπεῖν, προφυλαγμένοι δι' ἑνὸς στατιστικοῦ παραπετάσματος ἀπὸ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀκαθόριστον τῶν μεμονωμένων ἀτομικῶν φαινομένων. Τοῦτο ἀσφαλῶς οὕτως ἔχει προκειμένου περὶ τῶν φαινομένων τοῦ ἀνοργάνου κόσμου, ἔνθα, πολλὰ ἄτομα, ὅμοια καὶ ἰσότημα, δρῶσι πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, δημιουργοῦντα οὕτως τὴν μακροσκοπικὴν συνέχειαν. Τελείως διάφορος ὅμως εἶναι ἡ κατάστασις προκειμένου περὶ τῶν βιολογικῶν ὀργανισμῶν. Αὐτοὶ ἀποτελοῦνται μὲν ἀπὸ ἑνα πολὺν μεγάλον ἀριθμὸν ἀτόμων, ἀλλὰ τὰ ἄτομα αὐτά, ἐπειδὴ εἶναι ἐσωματωμένα εἰς συγκροτήματα ἐξασκοῦντα διαφορωτάτας λειτουργίας δὲν εἶναι κἂν μεταξὺ των ἰσότημα καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ μεγάλη πληθὺς χάνει τὴν ὁμοιομορφίαν της. Ἐπὶ πλέον δύο ἄλλα γεγονότα συντελοῦν ὅπως τὸ ἀκαθόριστον τῶν στοιχειωδῶν φαινομένων ἐξικιῆται μέχρι τῶν βιολογικῶν μακροσκοπικῶν διαστάσεων. Καὶ αὐτὰ εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ **τ ε ρ α σ τ ῖ α ε ὑ π ἄ θ ε ι α** τῶν βιολογικῶν ὀργανισμῶν δι' ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ διακυβέρνησις τοῦ συνόλου ὀργανισμοῦ ὑπὸ μεμονωμένων τινῶν ἀντιδράσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιδράσεις, λόγῳ τῆς προαναφερθείσης εὐπαθείας αὐτῶν καὶ τῆς λεπτοτάτης διαφοροποιήσεως τῶν λειτουργι-

ῶν των, ἐλάχιστα μόνον ἄτομα λαμβάνουν μέρος. Γνωστὴ εἶναι ἡ μεγάλη εὐαισθησία τῶν ζῶων δι' ὠρισμένας ὁσμάς. Φθάνει πλειστάκις μέχρις ὀλίγων μόνον μορίων ἡ ἀνιχνευτικὴ ἰκανότης τῆς ὀσφρήσεως δι' οὐσίας τινάς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐλάχιστα μόνον μόρια, τῶν ὁποίων ἡ μεμονωμένη δράσις, ὅπως εἶδομεν, δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου τοῦ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, εἶναι ἰκανὰ νὰ προκαλέσουν τὴν κίνησιν ἐνὸς ὀλοκλήρου ὀργανισμοῦ, ὅπως συμβαίνει, ὅταν σκύλος ἀναζητῇ τὸ θήραμα, ἢ ὅταν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀργανισμοῦ διὰ μέσου ἀποστάσεων ὀλοκλήρων χιλιόμετρων τὰ ζῶα ζητοῦν καὶ εὐρίσκουν τὸ ἕτερον γένος. Τὸ πρωταρχικὸν φαινόμενον τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὀλίγων μορίων ἐπὶ τῆς ὀσφρήσεως, διαφεύγει τοῦ αὐστηροῦ προὑπολογισμοῦ, διότι δὲν ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τοῦ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, προκαλεῖ ὅμως μετακινήσεις μακροσκοπικῶν σωμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα ἰσχύει ὁ νόμος αὐτός (P. Jordan).

Ἀκόμη ἐμφανεστέρα γίνεται ἡ δράσις τῶν ἀσυνεχῶν στοιχειωδῶν ἀτομικῶν φαινομένων ἐπὶ τοῦ συνόλου ὀργανισμοῦ βιολογικῶν ὄντων, ὅταν θεωρήσωμεν ἀπλούστερα συστήματα, ὡς εἶναι τὰ κύτταρα. Πολλὰς φορὰς συναντῶμεν συμπεριφορὰν γνωστὴν ὑπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν «ὄλα ἢ τίποτε». Ὅταν ἐκθέσωμεν κύτταρα εἰς μονοχρωματικὴν τινα ἀκτινοβολίαν, ἡ ἀπορρόφησις τοῦ φωτός συντελεῖται κατὰ τὸν ἀκόλουθον μηχανισμόν: Ἐν καὶ μόνον φωτόνιον προσλαμβάνεται καθ' ὀλοκληρίαν ἢ δὲν προσλαμβάνεται καθόλου ὑφ' ἐνὸς καὶ μόνου κυττάρου. Καὶ ἡ ἀπορρόφησις αὐτῆ δύναται νὰ προκαλέσῃ τὸν θάνατον τοῦ κυττάρου, ἢ ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν γενετησίων κυττάρων τὴν προσβολὴν τῶν φορέων τῶν κληρονομικῶν ἰδιοτήτων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ ἀπορρόφησις τοῦ ἐνὸς φωτονίου νὰ προκαλέσῃ τὰς λεγομένας μεταλλαγάς, δηλαδή τὴν γέννησιν νέας φυλῆς με ἰδιότητας τελείως διαφορετικὰς τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀρχικοῦ κυττάρου. Τὸ ἀσυνεχὲς καὶ διὰ τοῦτο ἀβέβαιον καὶ ἴσως τελείως ἀκαθόριστον πρωταρχικὸν φαινόμενον τῆς ἀπορροφήσεως ἐνὸς καὶ μόνου φωτονίου δι-

δει ἀφορμὴν, διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ προσβληθέντος καὶ μεταλλαχθέντος κυττάρου, εἰς τὴν ἐμφάνισιν ὀλοκλήρου φυλῆς εἰς ποσότητας μακροσκοπικὰς.

Τὰ κέντρα τῆς ζωῆς φθάνουν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς βιολογικοὺς ὀργανισμοὺς μέχρι μικροφυσικῶν, ἀτομικῶν διαστάσεων, εἰς δὲ τὰς ἀντιδράσεις των λαμβάνει μέρος μικρὸς μόνον ἀριθμὸς ἀτόμων. Οὕτω ἡ ἀβεβαιότης, τὸ ἀκαθόριστον, ὑπεισέρχεται εἰς τὰ βιολογικὰ φαινόμενα, τὰ διακυβερωμένα τὸν συνολικὸν καὶ μακροσκοπικὸν ὀργανισμόν. Συνεπῶς οἱ ζῶντες ὀργανισμοὶ δεικνύουν συμπεριφορὰν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προὑπολογισθῇ καὶ ἀνταποκρίνεται οὕτω πληρέστατα εἰς τὴν παλαιόθεν γνωστὴν διάθεσιν των, ὅπως πολὺ συχνὰ λάβουν ἀπροσδοκίτους ἀποφάσεις, ἐξελισσόμενοι πρὸς ἀνεπίστους κατευθύνσεις. Βασικαὶ τινες ἀντιδράσεις εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μικροκόσμου δρῶσι μεγεθυντικῶς, ὡς ἕνας πελώριος μοχλοβραχίων, μεταφέρουν τὸ ἀνυπολόγιστον τῶν ἀτομικῶν φαινομένων μέχρι τῶν μακροσκοπικῶν διαστάσεων καὶ θέτουν ἐκτὸς δράσεως τὸ στατιστικὸν παραπέτασμα τῆς μεγάλης πληθῆδος τῶν ἀτόμων, ἡ ὁποία ὡς ἀνεπτύχθη, δημιουργεῖ τὸ συνεχὲς καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν αὐστηρὰν αἰτιότητα.

ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΤΥΧΗ

Τὸ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ προὑπολογίσωμεν τὴν ἔκβασιν φαινομένου τινὸς σημαίνει κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Φύσεως. Ἡ κλασσικὴ Φυσικὴ ἐπίστευεν ὅτι εἶναι κατ' ἀρχὴν δυνατὸν δι' ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τῆς μηχανικῆς νὰ προὑπολογισθῇ οἰονδήποτε φαινόμενον, ἐπίστευεν ὅτι κατ' ἀρχὴν κάθε φαινόμενον εἶναι προὑπολογίσιμον. Καὶ τοῦτο διότι ἐχρησιμοποιοῦ ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἀδιάλειπτον συνέχειαν τοῦ μακροκόσμου, ἥτις εἰς κάθε αἴτιον κατατάσσει καὶ ἕνα ἀποτέλεσμα. Ἡ μηχανικὴ τῶν κουάντων ὅμως δεικνύει ὅτι διὰ τῆς κυριαρχίας τῆς σταθερᾶς τοῦ Planck εἰς τὸν ἀτομικὸν κόσμον αἴρεται τὸ συνεχὲς καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἔκβασις φαινομένου τινὸς δὲν εἶναι πλέον αὐστηρῶς προὑπολογίσιμος, ἀλλὰ μόνον μετὰ πιθανότητός τινος, ἡ ὁποία

δύναται νὰ φθάσῃ μέχρις ἀβεβαιότητος.

Τὰ συμπεράσματα τὰ ὁποῖα ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν κατάκτησιν τῆς νεωτέρας Φυσικῆς εἶναι ἄκρως ἐπαναστατικά διὰ τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου εἰς τὸν ὁποῖον ζῶμεν. Εἶναι ἕνα σά λ π ι σ μ α ἀ π ε λ ε υ θ ε ρ ὠ σ ε ω ς ἀπὸ τὸν ἀδυσώπητον κλοιὸν τοῦ μηχανικοῦ νόμου εἰς τὸν ὁποῖον ὁ παρελθὼν αἰὼν ἠθέλησε νὰ περικλείσῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἕνα μηχανικὸν αὐτόματον τοῦ ὁποῖου ἡ πορεία εἶναι τελείως καὶ αὐστηρῶς προδιαγεγραμμένη ἐκ μᾶς προγενεστέρως καταστάσεως μὲ τὴν ὁποίαν συνδέεται ἀδιαρρήκτως διὰ τῆς αἰτιότητος. Πολὺ μᾶλλον ὁ κόσμος ἐμφανίζεται ὡς ἕνα μηχανικὸν συγκρότημα τοῦ ὁποῖου ὅμως ἡ πορεία δὲν εἶναι ἀ ν α γ κ α σ τ ι κ ὠ ς συνδεδεμένη μὲ μίαν προγενεστέραν του κατάστασιν, ἀλλὰ δ ὕ ν α τ α ι διὰ τῆς δράσεως ἀτομικῶν φαινομένων, ἰδίως εἰς τοὺς βιολογικοὺς ὀργανισμοὺς, νὰ ἀκολουθήσῃ ἀπροσδοκίτους κατευθύνσεις καὶ ἀποφάσεις, διότι ἡ ἔκβασις τῶν στοιχειωδῶν φαινομένων δὲν εἶναι ὑπολογίσιμος ἀλλὰ τυχαία. Προφέροντες ὅμως τὴν λέξιν «τυχαία» δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ προκαλέσωμεν σκέψεις μεταφυσικὰς, θεολογικὰς. Διότι ἀναγνωρίζοντες τὸ κατ' ἀρχὴν δι' ἡμᾶς ἀκαθόριστον τῶν στοιχειωδῶν ἀτομικῶν φαινομένων, παραχωροῦμεν εἰς ὑπεράνθρωπον τινα δύναμιν τοῦλάχιστον τὴν δυνατότητα καθορισμοῦ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀποκαλοῦμεν τυχαῖον. Ἡ ἀκριβέστερον, δὲν δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν δυνατότητα τῆς ὑπάρξεώς της, ἐνῶ ἀκριβῶς ὁ μηχανικὸς ὕλισμός ἠρνεῖτο τὴν ὑπαρξίν της διότι εἰς τὸ κοσμοειδωλὸν του οὐδαμοῦ ὑπῆρχε θεσίς δι' αὐτὴν.

Ἄλλοι, μὴ φυσικοὶ καὶ μὴ γινῶσται τῆς ἀτομικῆς θεωρίας, κατέληξαν ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Ὁ George Bernanos εἰς τὸ δράμα του «ὁ ἐμπνευσμένος φόβος» ἀφίνει μίαν μοναχὴν, ὀλίγον πρὸ τῆς καρατομήσεώς της κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, νὰ εἴπῃ τοὺς λόγους: «ἴσως ἡ τύχη νὰ εἶναι ἡ λογικὴ τοῦ Θεοῦ». Τὸν αὐτὸν δρίζοντα ἀνοίγει καὶ ἡ κουαντικὴ μηχανικὴ, διὰ τὸν μὴ φαντατικῶς ἐσφηνο-

μένον εἰς ἀπρηχαιομένας ἀντιλήψεις, ὅταν ἀφίγη περιθώριον καθορισμοῦ ἐκείνου τὸ ὁποῖον δι' ἡμᾶς ἄπαξ διὰ παντὸς παραμένει ἀκαθόριστον. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀποκαθίσταται καὶ πάλιν μία ἱεραρχία γεγονότων καὶ ἀξιών. Διότι ἐνῶ κατὰ τὸν μηχανικὸν ντετερμινισμόν πᾶν φαινόμενον καὶ γεγονός εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐπίτευξιν μελλοντικοῦ τινὸς γεγονότος καὶ συνεπῶς ἐξ ἴσου βαρύνει ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς πλάστιγγος ὁσονδήποτε ἀήμμαντον καὶ ἂν εἶναι, ἡ νεωτέρα ἀντιλήψις ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἀπροσδοκίτου τινὸς κατευθύνσεως, ἥτις εἴτε προέκυψεν ἐξ ἀτομικοῦ τινός, δι' ἡμᾶς ἀκαθορίστου, φαινομένου, εἴτε διὰ τῆς λήψεως ἀποφάσεων ἐξ ἐλευθέρας βουλήσεως. Οὕτω καὶ πάλιν ἀποκαθίσταται ἡ δυνατότης τῆς δράσεως τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως.

Ποῖος δέ, κατὰ τὴν ἀλάνθαστον ἀνθρωπίνην διαίσθησιν, διακυβερωῖ καὶ κυριαρχεῖ εἰς τὴν ἀμέτρητον περιοχὴν τοῦ ἀκαθορίστου, ἐξέφρασεν ἐν τραγικῇ ἐξάρσει ὁ μέγας ἀναζητητῆς τοῦ Θεοῦ, ὁ Nietzsche εἰς τὸν Ζαρατούστρα:

Ἄκαθορίστε, Κρυμμένε, Τρομερὲ!

Σὺ κυνηγέ, πίσω ἀπ' τὰ σύννεφα, ρίχνεις
σὺν ἀστραπῇ
τὸ βλέμμα, περιπαικτικά, πού ἀπ' τὸ σκο-
τάδι μὲ θωρεῖ,

Ἔτσι, πέφτω χάμω, λυγίζω,
βασανισμένος ἀπ' ὅλα τὰ αἰώνια μαρτύρια,
κτυπημένος ἀπὸ Σένα, πετρόκαρδε κυνηγέ,
Ἄγνωστε σύ, Θεέ.

Μακρὰ

Τότε, ἔφυγεν αὐτὸς
ὁ τελευταῖος, ὁ μοναδικὸς μου σύντροφος,
ὁ μέγας μου ἐχθρὸς,
ὁ ἄγνωστός μου,
ὁ δῆμός μου-ὁ Θεός(2).

Ὁ μηχανικὸς ὕλισμός ἐνεταφιάσθη. Ὁχι δὲ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν κατεπολέμησαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες τὸν ἐγκαθίδρυσαν, ἀπὸ τοὺς

(2) Μετάφρασις Ἱερ. Ι. Κοτσῶνη εἰς τὸ σύγγραμμα: Παῦλος τοῦ J. Holzner.

φυσικούς και χημικούς. Και εάν σήμερα τα αποτελέσματα των έρευνών των τούδ αναγκάζουν να τραπούν και πρὸς τὴν θεολογίαν, τούτο κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὸ παρελθὸν ἠμέλησαν νὰ καλλιεργήσουν τὴν φιλοσοφικὴν διάθεσιν.

Ἔτσι ἡ μηχανικὴ τῶν κουάντων περιγράφει σήμερον τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου ὡς ἓνα μίγμα καθωρισμένου καὶ ἀκαθορίστου, στατιστικοῦ νόμου καὶ τυχαίου ἀτομικοῦ φαινομένου, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς θέσιν νὰ διατηρήσῃ τὸν φλοιὸν τοῦ στατιστικοῦ νόμου καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ σύνολον νέαν, μέχει τοῦδε μὴ χαραχθεῖσαν, κατεύθυνσιν. Καὶ αὕτη εἶναι μία εἰκὼν, ἣτις μᾶς δίδει πιστοτέραν περιγραφὴν τῆς ζωῆς, ὅπως τὴν γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν καθημερινὸν μας βίον, ὡς ἓνα κράμα μιᾶς μακρᾶς ἀλύσεως ἐκ κανονικοτήτων, ἣτις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διασπᾶται διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἀπροσδοκῆτων, μὴ προῦπολογισίμων, γεγονότων.

Καὶ ποῖος δὲν θὰ ἔκαμε πλέον εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸν ἀκόλουθον παραλληλισμόν, ὅτι δηλ. ἡ κουαντικὴ μηχανικὴ ἔχει τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς τὴν κλασσικὴν μηχανικὴν τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ νέα Διαθήκη πρὸς τὴν παλαιάν; Διότι ὁ Χριστιανισμὸς χωρὶς νὰ καταργῇ πλήρως τὸν νόμον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅστις εἶχεν ἀπονεκρωθῆ, διότι μετ' ἀμετακλήτου φανατισμοῦ ἐφηρμόζετο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων χωρὶς νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ Ζωὴ καὶ ἡ συνεχὴς τῆς ἐξέλιξις, διασπᾷ αὐτὸν διὰ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ἣτις τὰ πάντα ἐννοεῖ, συμπληρώνει αὐτὸν διὰ τοῦ νόμου τῆς καρδίας, ἣτις ἀποφαίνεται ἀπὸ περιπτώσεως εἰς περίπτωσιν, διὰ τῆς Χάριτος ἣτις ἀπελευθερώνει καὶ προωθεῖ καὶ ἡ ὁποία ἐμπεριέχει τὸ μυστικὸν τῆς αἰωνίου Ζωῆς.

Γ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

Καθηγητὴς τῆς Φυσικοχημείας
ἐν Ζυρίχῃ

John Hall Wheelock

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Λυτήσου μας, ὦ Δύναμη, δίκαιη συνάμα καὶ αὐστηρή,
γιὰ τὴν πολλὴ λαγνεία μας, τὸ μῖσος πού μᾶς λύνει,
γιὰ τὴν τρομάρα πού ἅπαντα σὲ ἀνησυχία μᾶς κρατεῖ,
ὦ Ἐσὺ Σοφία ἀνυπέρβλητη, δίνε σοφία στὴ δειλὴν ἐτούτη σκόνῃ.

Κάνε γιὰ μᾶς ὑπομονή, γιὰ μᾶς ὁπὸν προδώσαμε τὸ διπλανό μας,
ὁπὸν τὸν ἓνα κ' ἄρραφτο διαιρέσαμε χιτώνα μὲ καρδιὰ ἀλαφρή,
καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μας διαμοιράσαμε τὰ ἱμάτια ἀνάμεσό μας,
ὦ δίχως ὄρια Ὑπομονή, κάνε, ἂν μπορεῖς, γιὰ μᾶς ὑπομονή.

Σπλαγχνίσου μας, γιατί ἄσπλαγχοι πέρα γιὰ πέρα εἴμαστ' ἐμεῖς,
κ' ἀπ' τίς πολλὲς ἀνάγκες μας ὁ οἶκτος Σου πρώτη ἀνάγκη μὴ μᾶς λείψει.
Σπλαγχνίσου μας τὴ δύστροπη μικρότητα πάνω στὴ γῆς,
ὦ Ἐσὺ Εὐσπλαγχνία ἀνεξάντλητη, ὦ Ἀγάπη, πού δὲν ξέρεις τ' εἶν' ἡ τύψη.

(Ἀπόδοση)

ΚΟΥΑΝΣ ΑΛΕΠΗΣ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΑΣ

Τελευταίως ἡ οἰκονομία μας τείνει νὰ κινηθῆ ὁμαλότερον. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἡ κατάργησις τῶν εισαγωγικῶν περιορισμῶν καὶ ἄλλων ἀντιοικονομικῶν μέτρων τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου—εἰσφορῶν ἐπὶ τῶν εισαγωγῶν, πριμοδοτήσεως τῶν ἐξαγωγῶν κλπ.—ὡς καὶ ἡ γενομένη τὴν 9ην Ἀπριλίου ἀνατίμησις τοῦ δολλαρίου καὶ τῶν ξένων νομισμάτων ἐν γένει.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ μεταβολὴ αὐτὴ σημαίνει μίαν νέαν ὑποτίμησιν τῆς δραχμῆς. Ἐν τῇ οὐσίᾳ ὅμως ἡ δραχμὴ εἶχε πρὸ πολλοῦ ὑποτιμηθῆ. Τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τὰ ἀγαθὰ ἐπωλοῦντο κατὰ μέσον ὄρον ὡς ἐάν ἡ τιμὴ τοῦ δολλαρίου ἦτο 22-23.000 δραχμὰς ἔναντι ἰσχυροῦσης 15.000 δραχ. Θὰ ἔπρεπε συνεπῶς ἢ αἱ τιμαὶ νὰ πέσουν κατὰ 30 τοῖς ἑκατὸν ἢ νὰ ἀνατιμηθῆ τὸ δολλᾶριον περίξ τῶν 22.000 δραχμῶν χωρὶς νὰ σημειωθῆ ἄνοδος τοῦ τιμαριθμοῦ. Ἦδη, ἡ νέα τιμὴ τῶν 30.000 δραχμῶν εἶναι προφανῶς ἀνωτέρα τῆς ἀνταποκρινομένης εἰς τὴν ἰσοτιμίαν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως μεταξὺ δραχμῆς καὶ δολλαρίου. Ἀναπόφευκτος συνέπεια τούτου θὰ εἶναι ἡ ἄνοδος τῶν τιμῶν, ἡ ὁποία εὐτυχῶς συντελεῖται μὲ βραδὴν ρυθμὸν.

Ἐνα νόμισμα συνήθως ὑποτιμᾶται διὰ νὰ ἀποκατασταθῆ ἡ ἐκ διαφόρων λόγων μειωθεῖσα ἀγοραστικὴ δυνάμις τοῦ ξένου συναλλάγματος, ὥστε νὰ αὐξηθῶν αἱ ἐξαγωγαὶ καὶ γενικώτερον τὰ εἰς συνάλλαγμα εἰσοδήματα. Διὰ νὰ λυθῆ, μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ πρόβλημα τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, ἡ ὑπαρξὶς τοῦ ὁποίου προκαλεῖ διαταραχὴν εἰς τὴν κίνησιν τοῦ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ καὶ στερεῖ ταυτοχρόνως τὴν χώραν τοῦ πλοῦτου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται διὰ τῆς ἐξαγωγῆς μεγαλυτέ-

ρου ὄγκου ἀγαθῶν καὶ τῆς εἰσροῆς περιοστέρου συναλλάγματος ἐκ τῶν λεγομένων ἀδήλων πηγῶν—τουρισμοῦ, ναυτιλίας, ξένων κεφαλαίων κλπ.

Αἱ γενόμεναι μεταπολεμικῶς ἐπανειλημμένα ὑποτιμήσεις τῆς δραχμῆς ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, λόγω τῆς ταχείας ἀνόδου τῶν τιμῶν καὶ εἰς ἐπίπεδα πλησιάζοντα ἢ καὶ ἐνίοτε ὑπερβαίνοντα τὸ ποσοστὸν τῆς ἀνατιμήσεως τοῦ συναλλάγματος. Οὕτω μετὰ τινὰς μῆνας ἡ ἀγοραστικὴ δυνάμις τοῦ δολλαρίου ἐμειοῦτο καὶ πάλιν. Διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τότε τὸ πρόβλημα τῶν ἐξαγωγῶν ἠναγκάζοντο νὰ καταφεύγουν εἰς τὰ πρόχειρα καὶ ἀντιοικονομικὰ μέτρα τῶν εἰσφορῶν, πριμοδοτήσεων κλπ.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς τελευταίας ἀναπροσαρμογῆς ἐξαρτᾶται προφανῶς ἐκ τῆς ἐκτάσεως ποῦ θὰ λάβῃ ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν. Δεδομένου ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ δολλαρίου ἠξήθη κατὰ ἑκατὸν τοῖς ἑκατόν, ἡ ἰσοτιμία ἀγοραστικῆς δυνάμεως δραχμῆς καὶ δολλαρίου ἐξασφαλίζεται πλήρως ἐάν ἡ ἄνοδος τοῦ τιμαριθμοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου δὲν ὑπερβῆ τελικῶς τὰ 35 ἑκατοστά. Ἡ σημειωθείσα μέχρι τοῦδε ὑψωσις τῶν λιανικῶν τιμῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰ 7 ἢ 8 ἑκατοστά. Τοὺς προσεχεῖς ὅμως μῆνας καὶ ἰδίᾳ τοὺς χειμερινοὺς αἱ ἀνατιμήσεις θὰ εἶναι ἐντονωτέρας καὶ μετὰ τὴν πρόσθετον ἐπιβάρυνσιν, ἡ ὁποία θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς αὐξήσεως μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, νομιζομεν, ὅτι τελικῶς δὲν θὰ ξεπεράσῃ τὰ τεθέντα ὄρια, ὁπότε ἡ ἐπιτυχία θὰ εἶναι πλήρης. Ἡ πρόβλεψις γίνεται ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν καλοῦ χειρισμοῦ τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῶν ὑπευθύνως διαχειριζομένων τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν καὶ ἐφ' ὅσον δὲν σημειωθῶν διαταραχαὶ εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν.

*

Ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῆς δραχμῆς θὰ εἶναι πράγματι μεγάλη ἐὰν αἱ προσπάθειαι τῶν ἀρμοδιῶν ἐπεκταθοῦν εἰς θετικά μέτρα ἀποβλέποντα εἰς τὴν διατήρησιν τῆς σταθερότητος τοῦ νομίσματος, ὥστε νὰ μὴ δημιουργηθῇ μετὰ τινα ἔτη ἡ ἀνάγκη μιᾶς νέας ὑποτιμήσεως, ὁπότε τὸ πλῆγμα θὰ εἶναι βαρύτερον. Τὸ σταθερὸν νόμισμα, μετὰ τὸν σοβαρὸν περιορισμὸν τῆς ξένης βοήθειας, εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἐγχωρίας ἀποταμιεύσεως καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παραγωγικῶν ἔργων καὶ πρὸς πιστοδότησιν τῶν ἐπιχειρήσεων μέσῳ τῶν τραπεζικῶν καταθέσεων. Οὕτω εἶναι δυνατόν νὰ αὔξηθῇ ἡ παραγομένη ποσότης ἀγαθῶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον ἐξαρτᾶται ἡ αὔξησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τελικῶς ἡ ἀνύψωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Ἐὰν δὲν ὑπάρχη σταθερὸν νόμισμα, τὸ ἀποταμιευτικὸν πνεῦμα ἀμβλύνεται καὶ ὁ ἀποταμιευτὴς, ἀμυνόμενος ἐναντίον τῆς συνεχοῦς ὑποτιμήσεως, καταφεύγει εἰς τὸν ἄγονον χρυσόν.

Ἀκριβῶς λόγῳ ἑλλείψεως κεφαλαίων αἱ κρατικαὶ ἐπενδύσεις σημαντικῶς ἠλαττώθησαν κατὰ τὸ 1952-53. Τὸ δαπανηθὲν ποσὸν εἶναι ζήτημα ἂν θὰ πλησιάσῃ τὰ 600 δισεκατομμύρια δραχμῶν, ἐνῶ κατὰ τὰ τέσσαρα προηγούμενα ἔτη εἶχε διατεθῆ ποσὸν σχεδὸν διπλάσιον. Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς ὀφείλεται εἰς τὴν μείωσιν τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν δολλαρίων τῆς βοήθειας δημιουργουμένων δραχμῶν καὶ τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὃ ὁποῖος τύποις μόνον ἐνεφανίσθη ἰσοσκελῆς τὸν παρελθόντα Ἰούλιον.

Λόγῳ ἑλλείψεως ὑγιῶν δραχμῶν περιωρίσθη ἐπίσης καὶ ἡ πιστοδότησις τῶν παραγωγικῶν κλάδων. Ἀποτέλεσμα ὄλων τούτων ἦτο ἡ κάμψις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος μὲ τελικὴν συνέπειαν τὴν διαβίωσιν ἐπὶ χαμηλοτέρου ἐπιπέδου. Ὁ ἀντίκτυπος ἐμφανίζεται σαφέστερον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Κατὰ τοὺς τελικοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Ὑπηρεσίας Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν τὸ εἰσοδήμα τοῦ 1952 ἀνῆλθεν εἰς 29.739 δισεκα-

τομμύρια δραχμῶν ἔναντι 29.996 τὸ 1951. Ἡ μείωσις εἶναι ἔτι μεγαλύτερα τῆς ἐμφανιζομένης εἰς τὸ ἀνὰ κάτοικον εἰσόδημα λόγῳ τῆς φυσιολογικῆς αὔξεσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ 115.000 ἄτομα. Ἄς σημειωθῇ ὅτι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας ἡ αὔξησις τοῦ εἰσοδήματος κυμαίνεται μεταξὺ 2 καὶ 5 τοῖς ἑκατὸν ἑτησίως.

*

Εὐχάριστον γεγονός ἀποτελεῖ ἡ σημειωθεῖσα κατὰ τὸ λῆξαν οἰκονομικὸν ἔτος μείωσις τοῦ ἑλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον καλύπτεται κυρίως διὰ τῆς βοήθειας τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῶν πολεμικῶν ἀποζημιώσεων Ἰταλίας-Γερμανίας. Κατὰ τὴν τετραετὴ περίοδον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ τὸ ἔλλειμμα ἀνῆλθεν εἰς 250 περίπου ἑκατομ. δολλάρια ἑτησίως. Κατὰ τὸ 1951-52 περιωρίσθη εἰς 160 ἑκατομ. δολλάρια καὶ τὸ 1952-53 δὲν φαίνεται νὰ ὑπερβῇ τὰ 75-80 ἑκατομ. δολλάρια. Ὁὰ περιωρίζετο μάλιστα εἰς 50 ἑκατομ. δολλάρια ἐὰν ποσὸν 30 περίπου ἑκατομ. δολ. τῆς βοήθειας δὲν διετίθετο δι' ἀγορὰν σίτου καὶ ἄλλων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα ἠγόρασε τὸ δημόσιον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀποθεμάτων του.

Ἡ βελτίωσις αὐτὴ ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μείωσιν τῶν εἰσαγωγῶν καὶ κατὰ μικρὸν ποσοστὸν εἰς τὴν αὔξησιν τῶν συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων. Κατὰ τὸ λῆξαν οἰκονομικὸν ἔτος αἱ ἐξαγωγαὶ θὰ ἀποδώσουν περὶ τὰ 5-6 ἑκατομ. δολλάρια περισσότερα τοῦ προηγούμενου καὶ οἱ ἄδηλοι πόροι 15-20 ἑκατομ. δολλάρια.

Ἡ σοβαρὰ ἐλάττωσις τῶν εἰσαγωγῶν δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰ ἐξῆς συλλήβδην αἰτία: α) τὴν μικρότεραν ἀνανάλωσιν λόγῳ τῆς κάμψεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος β) τὴν μεγάλην μείωσιν εἰσαγωγῆς ὑλικῶν ἀνασυγκροτήσεως λόγῳ ἐγκαταλείψεως παραγωγικῶν ἔργων γ) τὴν αὔξησιν παραγωγῆς εἰδῶν εἰσαγομένων ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ ὡς ὁ σίτος, ἡ ὄρυζα καὶ τινα ἄλλα δ) τὴν ἀνάλωσιν κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν ἀποθεμάτων ε) τὴν πῶσιν τῶν τιμῶν εἰς τὴν διεθνῆ ἀγορὰν.

Μετὰ τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῆς δρα-

χμῆς ὑπάρχουν βάσιμοι ἐλπίδες ἀξίσεως σὺν τῷ χρόνῳ τῶν συναλλαγματικῶν ἐσόδων, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνοιγματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου δὲν λύεται ὀριστικῶς, ἐκτὸς ἂν ἐκτελεστοῦν ἀξιόλογα παραγωγικὰ ἔργα ὥστε πολλὰ εἰσαγόμενα εἶδη νὰ προέλθουν ἐξ ἐγχωρίου παραγωγῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἔλλειμμα θὰ καλύπτεται ἐκ μικρᾶς βοήθειας τῶν Ἦνωμ. Πολιτειῶν καὶ περισσότερον διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ πληθυσμοῦ, διὰ τῆς συμπίσεως δηλαδή τῆς καταναλώσεως, πρῶγμα πὺν σημαίνει χαμηλοτέραν διαβίωσιν.

★

Περὶ τῆς ἐξελιξέως τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη ὀριστικὰ στοιχεῖα. Ἐάν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πρώτου δεκαμήνου, τελικῶς θὰ κλείσῃ μὲ ἔλλειμμα. Τὰ ἔσοδα καὶ παρὰ τὴν ἔκτακτον φορολογίαν φαίνεται ὅτι θὰ ὑπολειφθοῦν σημαντικῶς τῶν προβλέψεων, λόγῳ τῆς κάμψεως τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος. Αἱ δὲ ἐκ πωλήσεων τῶν δολλαρίων τῆς βοήθειας εἰσπράξεις εἶναι ζήτημα ἂν φθάσουν τὸ ἡμισυ τῶν προβλεφθεισῶν, λόγῳ μὴ ἀναλώσεως ὀλοκλήρου τοῦ ποσοῦ.

Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1953-54 δὲν κατετέθη ὡς τὴν στιγμὴν πὺν γράφεται τὸ παρόν. Οἱ ἀρμόδιοι, ἔχουν ὑποσχεθῆ τὴν ἰσοσκελίσιν του, ἐνδεχομένως δὲ καὶ περισσευμα, τὸ ὁποῖον θὰ διατεθῇ δι' ἐκτέλεσιν παραγωγικῶν ἔργων.

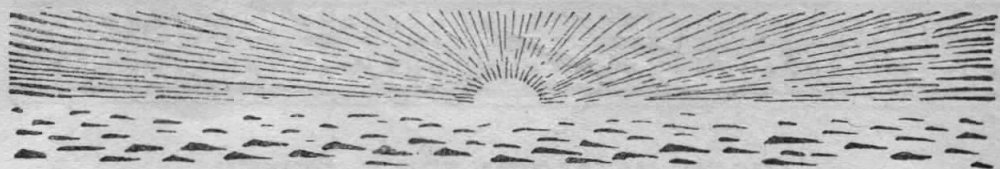
Πάντως ἡ οικονομικὴ βελτίωσις εἰς τὸ

μέλλον θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ κονδυλίου τὸ ὁποῖον θὰ διατεθῇ ὑπὸ τοῦ δημοσίου διὰ παραγωγικὰ ἔργα. Ἡ βοήθεια τῶν Ἦνωμ. Πολιτειῶν θὰ συνεχισθῇ ὡς φαίνεται ἐπὶ δύο ἢ καὶ τρία ἴσως ἔτη, ἀλλ' εἰς κλίμακα λίαν περιορισμένην. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ κινητοποιήσις τῶν ἐγχωρίων πόρων καὶ ἡ κατάργησις πάσης περιττῆς δαπάνης.

Σοβαρότατον ρόλον θὰ παίξῃ ἐπίσης ἡ πολιτικὴ σταθερότης καὶ ἡ ἐφεσις κάθε πολίτου νὰ συμβάλῃ μὲ ἐπιμονὴν εἰς πραγματικὰ δημιουργικὴν προσπάθειαν. Ἐν ἀπὸ τὰ σοβαρότερα μειονεκτήματα τῆς οικονομίας μας εἶναι ἡ ἔλλειψις συστηματικῆς ἐργασίας.

Ἐάν μὴ διαφεύγῃ ἐπίσης τὴν προσοχὴν μας, ὅτι οἱ φυσικοὶ πόροι τῆς χώρας εἶναι περιορισμένοι καὶ διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἀπαιτεῖται χρόνος πολὺς καὶ προσπάθεια ἐντατικαὶ καὶ ἀδιάκοποι. Εὐτυχῶς οἱ ἄνθρωποι ἔχουν σήμερον εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἄφθονα ἐπιστημονικὰ μέσα τὰ ὁποῖα ἀναπληροῦν ἀρκετὰ φυσικὰ μειονεκτήματα. Ἐάν χρησιμοποιηθοῦν ὑπὸ κλίμα σταθερᾶς πολιτικῆς ζωῆς καὶ συστηματικῆς ἐργασίας, ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς βεβαία ἡ οικονομικὴ βελτίωσις κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη. Ἐάν μάλιστα ἀποκατασταθῇ πραγματικὴ εἰρήνη, μία ἄνευ προηγουμένου παγκόσμιος οικονομικὴ ἀνάπτυξις μέλλει τὰς προσεχέας δεκαετίας νὰ διαδεχθῇ τὴν πολυτάραχον ἐποχὴν μας.

ΓΕΩΡΓ. ΔΙΑΜΑΝΤΙΚΟΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ψηλά, στὰ ἤσυχα διάσελα μὲ τὰ χρυσᾶ τους στάγια,
Μὲ τὶς κρυφές νεροπηγές πὸν κρύσταλ' ἀναβρούζουν,
Ψηλά, κεῖ πὸν τὰ ἔλατα κεντᾶνε στὰ χωράφια
Τὰ σκοῦρα τὰ φεστόνια τους—κεντίδια πὸν βουτίζουν
Στ' ἀνάλαφρο τὸ πέρασμα τῆς αὔρας τῶν βουνῶν,

Ἄχ, νᾶμουνα ἐκεῖ ψηλά, τώρα τὸ καλοκαίρι!
Μὲ τ' ἄστρα νὰ σελάγιζα τῆς θύμησης τὸ θάμα
Ἄκολουθώντας τὴ χρυσῆ κλωνά—κι' ὅπου μὲ φέρει!
Κί' ἐκεῖ ψηλά, νὰ τῶκανα κάποια φορὰ τὸ τάμα
Καὶ τῆς καρδιάς τὸν ἄσβεστο νὰ σβύσω τὸν καυμὸ:

Νὰ στήσω τὸ καλύβι μου (ἐλάτια καὶ πουρνάρια,
Κέντρα καὶ τριανταφυλλιές κι' ἀγιόκλημ' ἀνθισμένο)
Καταμεσίς στὰ διάσελα μὲ τὰ χρυσᾶ τους στάγια,
Καταμεσίς στὴν ὁμορφιά. Κι' ἔτσι νὰ περιμένω
Τὰ καλοκαίρια νᾶρχωνται, ζεστὰ σὰν προσευχές.

Ν' ἄρχωνται καὶ νὰ φεύγουνε, μοσκοβολιὰ καὶ χάρη,
Μὲ νύχτες ἀστροστόλιστες πὸν τὰ πετράδια στάζουν,
Μ' αὐγές ἀσημοκέντητες, τ' ἀσήμια ποῦχουν πάρει
Ἄπὸ τῆς νύχτας τὴ δροσιά—καὶ πὸν τὰ ρόδα βάφουν
Στοῦ ἡλίου τὸ πρῶτ' ἀντίκρυσμα καὶ στοῦ ἡλίου τὴ χαρὰ.

Καὶ τ' ἄνθια νὰ μὲ ζώνουνε καὶ τὰ πουλιὰ νὰ λένε,
Νὰ λέω κι' ἐγὼ μὲ τὰ πουλιά, μὲ τ' ἄνθια νὰ σωπαίνω,
Μὲ τὰ ψηλά μου τὰ βουνὰ πὸν τὶς κορφές τους καίνε
Στ' ἀπὰ τ' ἀπομεσήμερα, φλόγα καὶ φῶς νὰ παίρνω—
Στὸ καλοκαίρι τ' ὁμορφο, τῆς Πλάσης προσευχή.

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

Λονδῖνο, Ἰούνιος 1953.

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΤΟΥ Γ. ΒΕΡΙΤΗ

Πάνε τώρα πέντε χρόνια από τότε που ὁ ποιητής τῆς «Ὠδῆς τοῦ Ἀγαπητοῦ» ἀπλωσε «τετράδιπλες φτεροῦγες γιὰ νὰ βρῆ τὰ κρυμμένα μυστικά τ' οὐρανοῦ».

Ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης τῶν «Ἀκτίνων» ἔφυγε τὸ Μάιο τοῦ 1948 μέσα στὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀνοίξεως, «στὴν ἀναστάσιμη χαρὰ», ἀφίροντας πίσω του κενό, που τὰ πέντε αὐτὰ χρόνια στάθηκαν ἀδύνατα νὰ πληρώσουν.

Στὸ διάστημα αὐτό, μιὰ κι' ὁ ποιητής εἶχε σιγήσει, ἔγινε μιὰ προσπάθεια νὰ βγοῦν στὴ δημοσιότητα ὅλα τὰ ἀνέκδοτα ἔργα του, γιὰ νὰ δοθῆ μιὰ ὀλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ ἀκούραστου δουλευτῆ, πού, στὰ 33 του κι' ὄλας χρόνια, εἶχε μιὰ τόσο πλούσια παραγωγή. Ἔτσι εἶδαν τὸ φῶς μετὰ τὸ θάνατό του πολλὰ ἀνέκδοτα ποιήματα καὶ ἄρθρα του που δημοσιεύτηκαν στὶς «Ἀκτίνες».

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949 ἡ «Δαμασκὸς» ἐκυκλοφόρησε τὸ «Ταξίδι τοῦ ἑκατοντάρχου» τοῦ Ἑρνέστου Ψυχάρη μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Βερίτη. Στὴ συμπλήρωσι δύο χρόνων ἀπ' τὸ θάνατό του ἐκυκλοφόρησε τὴ συλλογὴ «Στὶς πηγὲς τῶν ὑδάτων» καὶ λίγο ἀργότερα ἄλλες δύο συλλογές «Ὅταν ἀνθίζουν τὰ κρίνα» καὶ «Μὲ τὴν αὐγὴ» που ἀπετέλεσαν μαζί μὲ τὴν «Ὠδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ» τὰ ἅπαντα τοῦ Βερίτη.

Τὸ ποιητικὸ του ἔργο, συγκροτημένο ἔτσι σ' ἓνα σύνολον, ἐτέθη στὴ διάθεσι ὄλων ἐκείνων που θὰ ἤθελαν νὰ σκίψουν πάνω ἀπ' τὴ Μορφή αὐτὴ τῶν Γραμμάτων μας.

Στὰ κατάλοιπα του ὅμως, βρέθηκαν κι' ἄλλα χειρόγραφα μὲ στίχους σκόρπιους ἐδῶ κι' ἐκεῖ, μὲ τετράστιχα, μὲ ἄλλα μεγαλύτερα ποιήματα, κι' ἀκόμα, βρίσκονται ἐκεῖ σχεδιάσματα γιὰ σύνθετα ἔργα ἢ προπλάσματα που ἀργότερα πῆραν μιὰ τελικὴ μορφή καὶ δόθηκαν ὡς ὀλοκληρωμένα ποιήματα.

Σ' αὐτὰ τὰ τελευταῖα κατάλοιπα τοῦ Βερίτη εἶναι ἀφιερωμένα τὰ ὅσα ἀκολουθοῦν, ὥστε νὰ φέρουν σὲ φῶς αὐτὰ τὰ ἀτελείωτα ποιήματά του, τὶς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς που χάραξε στὸ χαρτί καὶ που ἡ γνῶσι τους ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν τοποθέτησι τοῦ ὅλου ποιητικοῦ του ἔργου.

Δέος καὶ ρίγος ἱερὸ σὲ κατέχει μπρὸς στὰ κατάλοιπα τοῦ ποιητῆ. Βλέπεις σ' ἐκεῖνα τὰ μικρά-μικρά χαρτάκια τοὺς στίχους ὅπως βγήκανε μὲς' ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, ἀδούλευτους, ἀληθινούς, ἀκέραιους. Τοὺς στίχους που περιμέναν τὴν ὥρα, νὰ ξαναχυθοῦν ν' ἀναπλαστοῦν καὶ νὰ τελειώσουν, νὰ γίνουν ποιήματα, τὴν ὥρα που δὲν ἔφτασε ποτέ.

Κι' ἔτσι ἔμειναν οἱ στίχοι οἱ πρωτόγονοι, οἱ ἀπροσποίητοι αὐτοὶ στίχοι, νὰ δειχνουν πόσο αὐθόρμητος καὶ γνήσιος στάθηκε ὁ Βερίτης ὡς ποιητής κι' ἔτσι νὰ δίνουν σ' ὀλόκληρο τὸ ἔργο του τὴ θέσι που τοῦ ἀνήκει.

«Ἀπλωσε πάνω στὸ χαρτί τῶν στίχων τὸ τραγοῦδι» γράφει σ' ἓνα ἀπ' τὰ γνωστὰ ὡς τώρα δίστιχα. Καὶ τὸ τραγοῦδι τῶν στίχων του τὸ χαϊρόμαστε πλούσια καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμη τ' ἀτελείωτα ποιήματά του. Βρίσκει κανεὶς τὸν ἴδιο γνωστό μας Βερίτη, σὲ κάθε στίχο, σὲ κάθε στροφὴ. Περισσότερο ὅμως τὸν ἀναγνωρίζει κανεὶς σ' ἐκεῖνα τὰ λιγιστὰ ποιήματα που εἶναι σχεδὸν τελειωμένα.

Τέτοιο εἶναι καὶ τὸ παρακάτω, που ὅσο κι' ἂν κάτι χρειάζεται ἀκόμα γιὰ νὰ τελειώσῃ, παρουσιάζει ὅμως ἓνα καλὸ σύνολο, μὲ τεχνικὴ ἀριότητα καὶ λυρικὴ διάθεσι, τέτοια που τὸ τοποθετεῖ ἀνάμεσα στὰ πιὸ καλά ποιήματά του.

«Δὲν θὰ βαδίσω σὲ κήπους ἀνθόσπαρτους

τώρα μαζί σου,
δὲν θὰ λουστῆς στὰ νερὰ τὰ κρυστάλλινα

τοῦ παραδείσου.
Δύσκολο βρῖσκεις καὶ μέγα τ' ἀγώνι-
σμα,
σκληρὸ τὸ νόμο,
κι' εἶναι βαρὺς ὁ σταυρὸς πού σου φόρ-
τωσα
πάνω στὸν ὄμο!

Σφίξε, ἀδερφέ, τὸ σταυρὸ πού σου χά-
ρισα,
μέσα στὰ χέρια.

Πρὶν ἀπὸ σένα τρουπήθηκα ἐγὼ
στὴν καρδιά μὲ μαχαίρια!
Τοῦτο τ' ἀγώνισμα φίλε, πού σου ἴδωκα
μὴν τ' ἀποστέρεξης.
Πρῶτος ἀνέβηκα ἐγὼ τὸν ἀνήφορο αὐ-
τὸν
πού θὰ τρέξεις.

Ἦταν βαρὺς ὁ σταυρὸς μου κι' ἀσή-
κωτος

σὰν ἀπὸ πέτρα!
Πίστεψε, δὲ μοῦ τὸν εἶχανε κόψει
σ' ἀνθρώπινα μέτρα.
Κι' ὅμως σὰν ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ σέ-
να κι' ἐγὼ
τὸν κρατοῦσα
κι' ἔρημος, ἄφιλος, μὲς σὲ λυκόσκυλα
μόνος τραβοῦσα.

Κύττα στοῦ δύσκολου δρόμου σου ἐδῶ
τοῦ σκληροῦ

τὰ λιθάρια,
Κύττα καὶ θάβρης ἀκόμα παντοῦ
τὰ ματόγραφτ' ἀγνάρια.
Κι' ὅπου τηράξεις, στίς πέτρες ἐδῶ
τίς μικρές, τίς μεγάλες,
θάβρης ἀκόμα ν' ἀχνίζουν ζεστὲς
τίς αἱμάτινες στάλες.

Βλέπω τὰ χέρια σου, ἀπόκαμαν κι' ἔμει-
ναν

σὰ μαραμμένα!
Ἦ καὶ νὰ δῆς τὰ καρφιά πού μοῦ σκά-
ψαν τὰ
χέρια μου ἐμένα!

Σύγκορμος τρέμεις! τὰ πόδια παράλυ-
σαν,

θόλωσ' ὁ νοῦς σου!
Μαύρισ' ἡ μέρα σου, ἀντάριασμα πλά-
κωσε

τοὺς οὐρανοὺς σου!

Ἦ ὅλα τ' ἀστέρια βασιλεψαν κι' ἔσβυσαν
στὰ βλέφαρά σου,
Κι' οὔτε μιὰ λάμψη φωτίζει παρήγορη
τὴ συμφορὰ σου!
Θάρρος παιδί μου περπάτα καὶ κράτα
με·

ἀντάμα θὰ πᾶμε
Ἦ ἄγνωστη νάσαι καὶ ξένη στὰ χεῖλη σου
ἢ λέξη «φ ο β ἄ μ α ι!»

Δός μου τὸ χέρι σου, κι' ἄφοβα ἀκούμ-
πησε

πάνω σὲ μένα·
Διῶξε τὰ μαῦρα πουλιὰ πού κρατᾶς
μέσ' στὴ σκέψη κρυμμένα».

Ἦ Βερίτης καὶ στὰ κατάλοιπά του δὲν
παύει νὰ εἶναι ὁ πιστός, ὁ συνεπὴς χριστιανός.
Ἦ εὐλικρίνεια στὴν ἔμπνευσί του ἐλέγ-
χεται ἐδῶ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο. Κι' ἔ-
τσι ἠμποροῦμε ἀληθινὰ νὰ ποῦμε, πὼς ἡ
Πίστι εἶναι τὸ κεντρικὸ γεγονός στὴ ζωὴ
καὶ στὴν ποιησί του, πού τὸν διακατέχει,
τὸν δονεῖ, τὸν ἐμπνέει καὶ τὸν κάνει ἔτσι
τὸν κατ' ἔξοχὴν νεοέλληνα χριστιανὸ ποιη-
τή.

Ἦ Βερίτης σὰν ποιητὴς συνδέεται στενά
πρὸς τὴν παράδοσι τῶν ἡρώων τῆς Πί-
στεως. Ἦ Πίστις πού τὸν ἐμπνέει εἶναι ἡ
ἴδια ἐκείνη πού μεγάλωσε καὶ θέρειψε μέ-
σα στίς κατακόμβες. Τὸ αἷμα πού τρέχει
στὶς φλέβες του τὸ νοιώθει σὰν τὸ αἷμα
τῶν μαρτύρων, πού πότισε κι' ἔθρεψε τὸ
νιόφυτο τότε δέντρο τῆς Πίστεως.

«Τὸ πανάγιο τοῦς αἷμα μὲς τίς φλέβες
μας τρέχει» γράφει γιὰ τοὺς μάρτυρες το-
νίζοντας ἀκόμα μιὰ φορὰ ἐκεῖνο πού εἶχε
πῆ στὸ ποίημά του «Κουράγιο ἀδέρφια».

«Μέσα μας τρέχει ἡρώων αἷμα.

Εἴμαστε ἀπόγονοι μαρτύρων».

Καὶ στὸ ἴδιο χαρτί, ἀνυμνεῖ μεγαλόπνοα
καὶ ἡρωϊκὰ τοὺς ἀναριθμητοὺς ἄγνωστους
θεμελιωτὲς τῆς Πίστεως:

«Καὶ δὲν ἔχομε' ἐμεῖς γεννηθῆ σὲ πα-
λάτια.

Κατεβῆτε τῆς γῆς σκοτεινὰ σκαλοπάτια,
γιὰ νὰ βρῆτε τὸν τόπο πού μᾶς ἔχει γεν-
νήσει.

Κατακόμβες τὰ λὲν τὰ δικά μας τὰ λί-
κνα.

Ἔνας κόσμος ἡρώων ἐκεῖ κάτω ἔχει ζή-
σει.

Ἔνας κόσμος μαρτύρων—ἀναρίθμητα
πλήθη—
ποὺ προτάξαν ἀδάμαστα τ' ἀτσαλένια
τους στήθη».

Σ' ἓνα ἄλλο χαρτί βρίσκεται μισοτελει-
ωμένος ὁ Ὕμνος τῶν μαρτύρων. Εἶναι τὰ
λόγια ποὺ βάζει ὁ ποιητὴς στὸ στόμα ἐκεί-
νων ποὺ προσφέρουν θυσία στὸ Χριστὸ τῆ
ζωή τους.

«Χαίρε Νυμφίε! θυσία πικρὴ δὲν εἶν'
καμμιά γιὰ σένα.

Χίλιες ζωὲς σοῦ ἀξίζουν.

Κι' ἂν τὰ γυμνά μας σώματα
στὶς ἐρημιὲς σαπίζουν
γιὰ σένα ἐμεῖς, ὦ Λατρευτέ, σπονδὲς κι'
ὀλοκαυτώματα».

Κι' ἔρχεται ὕστερα νὰ μιλήσῃ ὁ ἴδιος,
ὁ πιστὸς τοῦ 20ου αἰῶνος, καὶ νὰ ἀποδώ-
σῃ φόρον εὐγνωμοσύνης στοὺς «πρωτότο-
κους ἀδελφούς».

«Πόσον αἴμα χύσατε
πρωτότοκοι ἀδελφοί μας!
θὰ σᾶς πῆ χίλιες φορὲς
τὸ εὐχαριστῶ ἢ ψυχὴ μας».

Τὶ κοῖμα ποὺ ἔμεινε ἀτέλειωτο ἓνα ποίη-
μα ποὺ εἶχε ἀρχίσει, ἀφιερωμένο στὸν Ἀ-
πόστολο τῶν Ἑθνῶν! Τὸν ἀποκαλεῖ «ἀητὸ
μεγαλοφτέρουγο» καὶ σημειώνει κάπου ἓ-
να στίχο, ποὺ ὅπως φαίνεται προώριζε γιὰ
τὸ τέλος, ζητώντας ἀπ' τὸν Παῦλο

«λίγη ἀπ' τὴ φλόγα ποὺ ἔθρεφε τὴ ρω-
μαλέα ψυχὴ του».

Τὰ ἡρωϊκὰ χρόνια τῆς πρώτης ἐκκλη-
σίας φαίνεται πὼς εἶχαν μιλήσει βαθύτα-
τα μέσα του. Βρίσκονται στὰ κατάλοιπά
του σχεδιάσματα γιὰ σύνθετα ποιήματα, μὲ
τίτλο «ὁ Θεὸς τῶν Μαρτύρων» καὶ «Ὁδὴ».
Στὸ δεύτερο ἀπ' αὐτὰ, μᾶς παρασύρει σὲ
μιὰ φανταστικὴ περιπλάνησι τοῦ ποιητῆ
ἀνάμεσα στὰ σύμβολα ψεύτικων θεῶν, πα-
ρουσιάζει τὸ συναπάντημα μὲ τοὺς μάρτυ-

ρες καὶ τέλος τὸ χτίσιμο τοῦ καινούργιου
κόσμου.

Πόσο ζωντανὰ καὶ μὲ πόσο ἐνθουσια-
σμὸ μιλάει γιὰ τὸ ξέφτισμα τῶν ἀρχαίων
θεῶν. Μᾶς ξαναφέρει στὸ νοῦ τὸ γνω-
στὸ ποίημά του «Τ' ἄστρο στὴν ἀνατολή»:

«...Τώρα πεθαίνουν οἱ πολλοί.
Γεννιέται ὁ Ἔνας!...».

Στὴ συνέχεια τῆς «Ὁδῆς» κάνει μιὰ σκι-
αγραφία αὐτοῦ τοῦ καινούργιου κόσμου ποὺ
τ' ὄραμιά του εἶν' ἓνας πόθος ἀσίγαστος
τοῦ ποιητῆ. Κι' ἴσως ἕναν τέτοιο κόσμο ὀ-
ραματίζεται πάλι, σὰν καρποφορία τῆς πί-
στεως, ποὺ βλέπει στὴν ἐποχὴ μας ν' ἀν-
θῆ:

«Κι' ἐτοῦτο τ' ἀνθοβόλημα πολλοὺς καρ-
ποὺς θὰ φέρῃ».

Γιὰ τὸ χτίσιμο ὅμως τοῦ καινούργιου
κόσμου χρειάζονται ἐργάτες, δουλευτάδες
γεροί, οἰκοδόμοι πιστοί, λυτρωμένοι.

«Μεγάλοι εὐγενικοὶ οἰκοδόμοι!
Μπροστά τους διάπλατοι ὄλοι οἱ δρόμοι».

Μέσα στὴν ὅλη ποιητικὴ του παραγω-
γὴ εἶναι τόσα τὰ ποιήματα ποὺ ἀφιερώνει
«στοὺς οἰκοδόμους τοῦ Χριστιανικοῦ Πολι-
τισμοῦ» καὶ «στοὺς ἐργάτες τῆς Ἀλήθειας»
καὶ «στ' ἀδέρφια ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν
ἀναδημιουργία τῆς Ἑλλάδος» ὥστε ἡμπο-
ρεῖ κανεὶς ἐκεῖ ὀλοζώντανο νὰ δῆ τὸν ἀγω-
νιστὴ, τὸ βάρδο, ποὺ τραγουδαίει τοὺς ἀ-
γῶνες καὶ τοὺς πόθους τῶν οἰκοδόμων τοῦ
καινούργιου κόσμου.

«Στὸν ἀνήφορο ποῦτρεξες, στὴν κορφὴ
γιὰ νὰ φτάσης,
τὰ γαλάζια ἀκροούρανα καὶ τ' ἀστέρια
νὰ πιάσης,
φτερωμένος κι' ἀνάλαφρος καὶ χαρούμε-
νος ἦσουν
ποῦ τὴ βρῆκες τὴ δύναμη, τὴ χαρὰ, τὴν
ὀρμὴ σου;

Μέσ' στὶς λάσπες, τοῦ κάμπου μου βου-
τηγμένος ἐγώ,
χρόνια τώρα τὴ χίμαιρα μιᾶς χαρᾶς κυ-
νηγῶ,
κουρασμένο κι' ἀσήνωτο σέρνοντάς μου
τὸ βῆμα,

ἐνῶ σπάζει στὰ στήθη μου τῆς δδύνης
τὸ κῦμα.

Πές μου φίλε ποιὸς σοῦδωσε τὴ μεγάλη
χαρά,
ποὺ σὲ γέμισε δύναμη καὶ σοῦ δίνει φτε-
ρά;»

ρῳτάει ὁ κουρασμένος κι' ἀλύτρωτος ἄν-
θρωπος, ποὺ δὲν ἔχει νοιώσει τὴ χαρὰ τοῦ
ἀγῶνος. Κι' ἀπαντᾷ ὁ ποιητὴς σ' ἓνα
ἄλλο τετράστιχο:

«Ὅσοι τῆς νίκης τὴ χαρὰ ζητᾶτε
μὲ τοὺς στρατοὺς τῶν ζωντανῶν ἐλάτε.
Στοὺς δρόμους τῆς ψευτιάς ποὺ τριγυρ-
νᾶτε
σπλαδιά σᾶς περιμένει ὅπου κι' ἂν πᾶ-
τε!»

Τὴν ἀποστασία καὶ τὶς συνέπειές της μὲ
πολὺ πόνο ζωγραφίζει στὸ γνωστὸ ποίημα
«Γρεῖς φωνές» καθῶς καὶ σ' ἄλλα μικρό-
τερα. Ὅμως οἱ ἀποστάτες ἀργὰ ἢ γρή-
γορα θὰ πάρουν τὸ δρόμο «Ζητῶντας τὸ
φῶς» καὶ θὰ γνωρίσουν τὴ χαρὰ τοῦ «Γυ-
ρισμοῦ». Ἔτσι ἐλεύθεροι καὶ λυτρωμένοι
«παιδιά τῆς μέρας φωτεινὰ» θὰ ἠμποροῦν
νὰ τραγουδᾶνε καὶ νὰ λένε:

«Ζήτω σ' ἐμᾶς! Χαρὰ σ' ἐμᾶς! Εἴμαστ'
ἐμεῖς πιστοί.

Κράχτε τὸ ἀδέρφια εἴμαστ' ἐμεῖς στὸν
κόσμο- οἱ διαλέχτοι»

ὅπως παρόμοια λέει καὶ στὸ ποίημά του
«Ζήτω στοὺς Χριστιανοὺς» ποὺ τὸ ἀφιερ-
ρῶνει στοὺς χριστιανοὺς φοιτητάς.

Ὅλοι οἱ ἀγωνιστικοὶ του στίχοι δὲν εἶ-
ναι παρὰ ἀντίλαλοι τῶν παλμῶν τῆς δικῆς
του καρδιάς, ποὺ φλέγεται ἀπ' τὴν ἀστα-
μάτητη ἐπιθυμία του γιὰ δρᾶσι ἱεραποστο-
λική, κἀτὶ ποὺ τῷδειξε τόσο μὲ τὴ ζωὴ
του. Σ' ἓναν ἀπ' τοὺς πολλοὺς σκόρπιους
στίχους του γράφει:

«Σὰν ἄλλος Παῦλος κι' Ἀπολλῶς νὰ
σπέρνω νὰ ποτίζω».

Στὸ χτίσιμο τοῦ καινούργιου κόσμου ξε-
χωριστὴ σημασία δίνει στὴν ἀναπλαστικὴ
ἀποστολὴ τῆς μητέρας.

«Κι' ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ σᾶς μανάδες
στοργικές»

γράφει κάπου θυμίζοντάς μας τὸ θαυμάσιο
ἐκεῖνο ποίημα ποὺ ἀφιέρωσε στὴ χριστια-
νὴ μητέρα «Μάνα γλυκύτατη».

Ἡ ὑπαρξὶς αὐτὴ στάθηκε ἰδιαίτερα ἀ-
γαπητὴ στὸν ποιητὴ. Στὰ κατάλοιπά του
εἶναι στίχοι γιὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας
του γεμάτοι ἀφοσίωσι καὶ συγκίνησι, ὅ-
μοια μὲ ἐκείνη ποὺ διακρίνεται σ' ὅσα ἀπ'
τὰ γνωστά μας ποιήματα ἀφιερῶνει σ' αὐ-
τήν.

«Καὶ φτερούγισε ἡ ψυχὴ σου πρὸς τὰ
πλάτια
τοῦ τετράμηλου κι' ἀπέραντου οὐρανοῦ,
κι' ἀνοιχτῆκαν τῶν ἀγγέλων τὰ παλά-
τια.

Καί, ὦ χαρὰ σου!
χρυσοπλοῦμιστος ὁ θρόνος τοῦ Τρανοῦ
ἀστραπόλαμψε μπροστά σου.
Καὶ μαγέφανε τ' αὐτιά σου
λυγερόφωνες χορείες χερουβικές.
Καὶ νηπίων κι' ἀγγέλων ἄσματα ὑψωθῆ-
καν

καὶ σὰν ἄρπες μυστικῆς
γλυκοπαίζανε κι' αὐτές.
Κι' ὄλα, κι' ὄργανα, καὶ ψάλματα ἐνω-
θῆκαν
στὸ λεπτότατο χρυσάφι τοῦ φωτὸς
σ' ἓναν ὕμνο πρὸς τὸν Πλάστη τοῦ παν-
τός».

Πόσο λυρικός γίνεται ὅταν μιλήσῃ γιὰ κεί-
νην ποὺ τὴν ἔνοιωσε σὰν τὴν πιὸ τρυφερὴ
ὑπαρξὶ στὸν κόσμο!

«Κι' ἦρθαν τὸ δεῖλι καὶ σὲ πῆραν
τ' ἀγγελικὰ λευκὰ φτερά
κι' ἀπαλοπέταξες μὲ κείνα
πρὸς τὴν ἀθάνατη χαρά».

Πουθενὰ ἢ κρυάδα τοῦ θανάτου κι' ἡ ἀ-
πελπισία. Εἶναι τόσο σίγουρο πὼς ἡ μη-
τέρα εἶναι πιά στὸν οὐρανό...

Πόνος μεγάλος ὁ θάνατος τῶν ἀγαπη-
μένων του, ποὺ ὅμως δὲν εἶναι ὁ μοναδικός
του. Πονεμένος στάθηκε ἀπ' τὰ μικρὰ του
χρόνια ὡς τὸ τέλος τῆς τόσο σύντομης ζω-
ῆς του.

Πολὺ χαρακτηριστικὰ γράφει σ' ἓνα
μικρὸ γαλάζιο χαρτί:

«Στὸν κῆπο μέσα κάποιος βράχος,

καὶ μέσ' στὸ θράχο κάποιος τάφος.
Κι' ἐδῶ, στοῦ τάφου ἐμπρὸς τῆ θύρα,
χωρὶς ἄλῃ καὶ δίχως μύρα,
κάποιος πού σέρεται μονάχος
βαθειά θλιμμένος, πονεμένος,
κι' ὁ πονεμένος εἶμ' ἐγώ!

Νᾶταν ἄρᾳ γε μόνο ἡ ἀρρώστεια ἢ αἰτία
τοῦ πόνου τοῦ ἢ μήπως ἡ αἰσθαντικὴ ποιη-
τικὴ ψυχὴ τοῦ ἦταν κατάλληλος δέκτης γιὰ
ἴλα ἐκεῖνα τὰ κύματα τοῦ ἀνεύπωτου καὶ
δυσερμήνετου πόνου πού δὲ νοιώθουν οἱ
πολλοί;

«Πόσο μὲ θλίβει αὐτὴ ἡ βραδυὰ
Χριστέ μου ἀπάλυε τὸν πόνο
καὶ μέρωσέ μου τὴν καρδιά...»

γράφει στὸ γνωστὸ ποίημά του «Ὁρα λύ-
πη» ἐπαναλαμβάνοντας τὸ ἴδιο θλιμμένο
μοτίβο πού κυριαρχεῖ σὲ πολλὰ ποιήματά
του καὶ ἰδιαίτερα σ' ἐκεῖνα πού ἔγραψε στὰ
παιδικὰ του χρόνια.

Στὰ κατάλοιπά του εἶναι πολλοὶ οἱ στί-
χοι πού ἐκφράζουν ὀδυνηρὰ τὸ μαρτύριο
τοῦ πόνου.

«Κι' ἂν ὑψώσω τὴν κραυγὴ,
καὶ φωνάξω ἀπελπισμένα,
ποιὸς θ' ἀκούσῃ;
Τῆς ἀπόγνωσης ἢ ἐπίκληση ὡς θὰ βγῆ
σ' ἓναν τοῖχο θὰ προσκρούσῃ!
Σ' ἓναν τοῖχο!...

Καὶ στὴν ἄπονη σκληράδα του ὡς χτυ-
πήσῃ,
πάλι πίσω στὴν ψυχὴ μου θὰ γυρίσῃ.
Καὶ θ' ἀκούσω μὲς στὰ βᾶθῃ μου τὸν
ἦχο.

Ἐναν ἦχο ν' ἀντηχῆ σὰ σὲ κουφάλα
γέρου βράχου, σ' ὀλοσκοτεινὴ σπηλιά,
καὶ νὰ λήη πὼς μένουν κι' ἄλλα, μένουν
κι' ἄλλα,

πὺδ μεγάλα πὺδ σκληρὰ κι' ἀπ' τὰ παληά,
νὰ ὑποφέρω.

Καὶ νὰ λήη πὼς πρέπει, ἄλλοι μου! νὰ τὸ
ἔξρω,
πὼς δὲν ἔχω νὰ προσμένω πιά βοήθεια,
κι' ἄς μοῦ τρῶνε πόνου ἀβάσταχοι τὰ
στήθια.

Πὼς δὲν ἔχω νὰ προσμένω κάποιο χέρι,

ν' ἀλωθῆ καὶ πρὸς ἐμένα ἀδερφικά,
καὶ τὸ βάλσαμο τὸν πόνο πού νικᾷ,
νὰ μοῦ φέρῃ...».

Ποιὸς ξέρεῖ ἄρᾳ γε ἂν οἱ στίχοι αὐτοὶ
γράφτηκαν ὅταν ἔμαθε σὲ ποῦδ «δικό του
Γολγοθᾶ» τὸν ὠδηγοῦσε ἀναπόφευκτα ἢ ἀ-
νίατη πάθησι τῆς καρδιάς του;

Ἄπ' τὴν περιπλάνησί του ὅμως στὴν
πυρωμένη ἔρημο τοῦ πόνου, βγαίνει κερδι-
σμένος, πλούσιος σὲ πείρα. Αὐτὴ τὴν πεί-
ρα του θέλει νὰ δώσῃ καὶ στοὺς ἄλλους,
τοὺς ἀμέτροτους πονεμένους τῆς γῆς, μὲ
τοὺς ἐπιγραμματικούς αὐτοὺς στίχους:

«Σὰν ἔρθῃ ὁ πόνος νὰ σὲ βροῆ
νὰ τὸν δεχτῆς παλληκαρίσια.
Στάσου λεβέντης σὰν τὴ δροῦ
τὴ λαμπαδόκορη, τὴν ἴσια».

Ἔτσι δὲ μένει σκλάβος τοῦ πόνου. Τὸν δέ-
χεται περήφανα καὶ καρτερικά. Καὶ προ-
χωρεῖ ἀκόμη περισσότερο. Ὁ πόνος ἀπὸ
κατάρρα γίνεται εὐλογία. Ὁ ποιητὴς βρί-
σκει τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ πόνου καὶ τὴ
σημασία του στὴ ζωὴ.

«Δῶρο δικό σου' ναι κι' ὁ πόνος
δῶρο δικό σου ἀπ' τ' ἀκριβά.
«Καὶ φτάνω νὰ σ' εὐγνωμοῶ
γι' αὐτὲς τὶς ὥρες πού πονῶ».

Μ' αὐτὲς τὶς δυὸ θαυμάσιες γραμμὲς δί-
δει ὁ πονεμένος μὰ καὶ πιστὸς Βερίτης, τὴν
πὺδ ἱκανοποιητικὴ λύσι στὸ δρᾶμα του.
Γιατί δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ κανεὶς πὼς
δὲν εἶχε κι' αὐτὸς τὸ προσωπικὸ του δρᾶ-
μα, πού ἔμπορουσε νὰ τὸν κρατήσῃ δέ-
σμιος ὡς τὸ τέλος καὶ νὰ τὸν κἀνῃ ἓναν ἀπ'
τοὺς πολλοὺς πεσομιστὲς πού μᾶς ἔδωσε
ὁ αἰώνας μας.

Οὔτε τοῦ ἦταν ξένες ἐκεῖνες οἱ κατα-
στάσεις τῆς ψυχῆς πού λέγονται μοναξιά,
ἀπογοήτεσι, φυγῆ. Ἀμέτροτα ποιήματα
σ' ὀλόκληρο τὸ ἔργο του ἔχουνε τὴ σφρα-
γίδα «τῆς θλίψης πού συντρόφεψε τόσα ὠ-
ραῖα του χρόνια...». Κι' εἶναι θαυμαστὴ
ἢ εὐκολία μὲ τὴν ὁποία βρίσκει τρόπους
γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὶς πὺδ ἀδιόρατα θλιμμένες
στιγμὲς.

«Ἄλλο δὲν εἶναι μου ἢ ψυχὴ παρ' ἓνα
μοναστήρι,

ποῦχανε ζήσει μέσα του πλήθος ἀγνές
 ψυχές,
 καὶ τώρα ρέβει καὶ ξεφτᾶ κι' εἰν' ἔτοι-
 μο νὰ γύρη,
 δίχως εἰκόνες καὶ σταυρό, κερὰ καὶ θυ-
 ματήρι,
 δίχως ψαλμούς κι' εὐχές!»

Ἀντίθετα ὅμως μ' ὅ,τι ἔκαναν πολλοὶ πα-
 λαιότεροι ἢ σύγχρονοὶ του ποιητές, ὁ Βε-
 ρίτης δὲν κλείνεται ἐρημικὰ στὸν πόνο του
 σὰν σὲ φρούριο, μὰ σκίβει ἀδελφικὰ στὸν
 πανανθρώπινο πόνο καὶ μιλάει μὲ συμπό-
 νια, μὰ κι' ὁ ἴδιος ἔχει περάσει ἀπ' τὸ
 ἴδιο καμίνι.

«Ἦ σεῖς ποὺ πίνετε πικρὰ τῆς λύπης
 τὸ φαρμάκι
 καὶ σᾶς μαραίνει τὴν ψυχὴ τοῦ πόνου
 τὸ σαράκι.
 Ἦ σεῖς ποὺ πάντα σᾶς θωρῶ μ' ἀπελ-
 πισιὰ νὰ κλαῖτε
 πάνω σὲ τάφο νεύσκαφο καὶ σᾶς ἀκῶ
 νὰ λέτε
 μὲ σπαραγμένη τὴν καρδιὰ θλιμμένα μοι-
 ρολόγια.
 Ἦ σὺ ποὺ λιοώνει σου ἡ ζωὴ καὶ φεύ-
 γουν σου τὰ χρόνια
 τῶνα μὲ τᾶλλο ἀδιάκοπα στοῦ πόνου τὸ
 κρεβάτι
 καὶ νοιώθης κάθε σου στιγμὴ νᾶναι χολὴ
 γεμάτη».

Μιὰ ματιὰ ἀκόμη στὰ ποιήματα ποὺ ἔγρα-
 ψε ὁ Βερίτης γιὰ τὸν Μπαυτελαῖο, τὸν Κα-
 θάφη καὶ τὸν Λαπαθιώτη εἶναι ἰκανὴ νὰ
 δείξη τὴν πλατειὰ του καρδιὰ ποὺ ἠμπο-
 ροῦσε ν' ἀγκαλιάζῃ κάθε ξένο πόνο καὶ νὰ
 τὸν κἀν δικό της. Ὁ ἄρρωστος, ὁ θλιμ-
 μένος, ὁ ἀπελπισμένος, ὅλοι βρίσκουν μέσα
 του κάποιες χορδὲς νὰ δονήσουν, γιὰ ν' ἀ-
 κουστοῦν τὰ τόσο ὁμορφα λυπητερά του
 τραγούδια.

Ἔτσι ὁ ποιητὴς δὲ μένει ξένος καὶ στὸν
 πόνο τῆς σκλαβωμένης πατρίδας. Στ' ἀπαν-
 τὰ του εἶναι τόσο ἔκδηλη ἡ συμμετοχὴ του
 στοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς πίκρες της ποὺ οἱ
 παρακάτω στίχοι δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ
 ἐπιβεβαιώνουν τὸ πόσο βαθειὰ ὁ Βερίτης
 πονοῦσε γιὰ Ἑλλάδα. Μ' ἕναν ἀνεπιτήδευ-
 το λιτὸ ρεαλισμὸ γράφει:

«Στὴ φύση τίποτα δὲν ἄλλαξε καὶ φέτο
 Ἡ ἄνοιξη, λουλούδια, χρώματα στὶς
 βραγιές.

Μὰ στοὺς ἀνθρώπους ὅλα ἔχουν ἀλλά-
 ξει
 τὸ μάτι μου τί νὰ πρωτοκυττάξῃ.

Ἔνα ἄνθος φυτρώνει πάνω στὰ ἑρείπια.
 Ἔνα κόκκινο ἄνθος πάνω στὴν πέτρα.
 Δὲν εἶναι ἄνθος.

Εἶναι τὸ αἷμα κάποιου σκοτωμένου στὰ
 ἑρείπια...».

Ἡ λύτρωσι ποὺ ξεπηδάει ἀπ' τὸ Σταυ-
 ρὸ εἶναι μιὰ ἔννοια διάχυτη σ' ὀλόκληρο
 τὸ ποιητικὸ του ἔργο. Καὶ στὰ κατάλοιπά
 του βρίσκονται πολλοὶ στίχοι λατρείας κι'
 εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ «Λατρεμμένο του
 Νεκροῦ».

«Σταυρωμένος, ὠχρὸς, γυμνός, ματωμέ-
 νος.

Μόνος

Ἰλόγγυρά σου ἄπλωσε τὰ
 βαρεῖα φτερά του ὁ πόνος.

Γιατί ναι πορφυρὰ τὰ ἱμάτιά σου
 καὶ τὸ ἔνδυμά σου ὡς ἀπὸ πατητοῦ λη-
 νοῦ;»

Κι' ἕνα ἄλλο ποίημα, ποὺ θυμίζει πολὺ τὸ
 γνωστὸ μας «Τὸ βλέμμα τοῦ ληστή» εἶναι
 ἐπίσης ἀφιερωμένο λατρευτικὰ στὸ πάθος
 τοῦ Ἰησοῦ.

«Τὰ πλήθη ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ ἰδοῦν
 τὸ μυστικὸ Σου,
 —τὸ μυστικὸ ποὺ τῶκρυβες σ' ἀνθρώπι-
 νη μορφῇ—
 γιὰ νὰ σοῦ κάνουν πιὸ πικρόν, Ἰησοῦ,
 τὸ θάνατό Σου,
 ὅταν θὰ κράξῃς τὸ «Διψῶ» στοῦ λόφου
 τὴν κορφὴ
 θὰ σὲ ποτίσουν χολὴ καὶ ξίδι θὰ σοῦ
 δώσουν.

...Τὰ πλήθη! ὦ, ναὶ δὲν μπόρεσαν νὰ
 ἰδοῦν τὸ μυστικὸ σου.
 Μὰ ἕνας ληστής ποὺ ξεφυγᾶ μὲ πόνους
 στὸ πλευρό σου,
 μόνος αὐτὸς τῆς δίψας σου τὸ μυστικὸ
 θὰ νοιώσῃ,
 καὶ τὴν ψυχὴ του σὰ δροσοσταλίδα θὰ
 σοῦ δώσῃ».

Τὸ δράμα τοῦ Γολγοθᾶ ἀκολουθεῖ ἡ Ἀνάστασι. Κι' ἐκεῖνος πού τόσο πονεμένα γράφει γιὰ τὸ Πάθος, δίνει τώρα στὴ λύρα του εὐφρόσυνους τόνους χαρᾶς καὶ θριάμβου.

Κοντὰ στὸν «Ἀναστάσιμο» τῆς Ὁδῆς τοῦ Ἀγαπητοῦ» εἶναι τόσα τὰ ποιήματα πού τὰ διαπνέει τὸ νόημα αὐτοῦ τοῦ μεγάλου γεγονότος, ὥστε πολὺ σωστά ὁ Βερίτης ὠνομάστηκε «ὁ Ποιητῆς τῆς Ἀναστάσεως».

Ἔνα δίστιχο δείχνει κι' ἐδῶ πόσο μιλοῦσε μέσα του ἡ γιορτὴ αὐτή.

«Τὰ πάντα μέσα μου γιορτάζουν
κι' ὄλα Χριστὸς Ἀνέστη κράζουν».

Τὰ Χριστούγεννα εἶναι ἀκόμη μιὰ ἀφορμὴ γιὰ τὸν ποιητὴ νὰ δοξάσῃ τὸν Θεό. Τὸ δράμα «Ἡ Γέννηση τοῦ Λυτρωτῆ» στὴ συλλογὴ «Ὅταν ἀνθίζουν τὰ κρίνα» εἶναι ἴσως ἡ μορφὴ πού πήρε τελικὰ ἕνα σχεδιάγραμμα πού ὑπάρχει στὰ κατάλοιπα. Δείχνει τὸν ἀλύτρωτο ἄνθρωπο πού ὀδηγεῖται ἀπ' τοὺς ἕμους τῶν ἀγγέλων κι' ἀπ' τὸ ἄστρο, στὴ φάνη—στὴν πίστι.

Ἀκόμη ἕνα πρόπλασμα μελλοντικοῦ τοῦ ἔργου βρῖσκεται ἐδῶ. Μιὰ τριλογία: «Λυτρωτικός, Μαρτυρικός, Ἀναστάσιμος». Βλέπει κανεὶς ἐδῶ ἀρχιτεκτονημένο, ἕνα ἐπιβλητικὸ ποιητικὸ οἰκοδόμημα πού δὲν πρόλαβε νὰ γίνῃ πραγματικότης.

Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ μεγάλος ἀγαπημένος τοῦ Βερίτη. Στὰ ποιήματα πού ἀφιερώνει ἀποκλειστικὰ σ' αὐτόν—κι' εἶναι τόσο πολλά—ὁ λυρισμὸς του βρῖσκει τὴν πιὸ ὑψηλὴ του ἔκφρασι. Πῶς νὰ ξεχάσῃ κανεὶς τὸ «Ἔλα Μονάρχιδε» τὸ «Μέσ' στὰ στάχια» καὶ τόσα ἄλλα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ὅπου μὲ τὶς πιὸ εὐαίσθητες νότες ἐκφράζει τὴ λατρευτικὴ του διάθεσι.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι ἕνα ἀτέλειωτο τετραστίχο πού λείπει ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού θέλει νὰ πῆ ὁ ποιητῆς. Ἴσως γιὰτὶ δὲ βρῆκε λόγια ἄξια νὰ ἐκφράσουν τὴν ὑπόσχεσι ἰσοβίας ἀφοσιώσεως πού ἤθελε νὰ δώσῃ.

«Τί νὰ σοῦ πῶ, τί νὰ σοῦ πῶ, γιὰ τὴν
καρδιά μου τὴ φτωχή;
Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ, παρὰ μονά-
χα ἐτοῦτο·

Ἄσο σαλεύει μέσα μου καὶ ζῆ καὶ νεύ-
ρεται ἡ ψυχή.»

Σταματάει ἐδῶ ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι ἀκόμα μιὰ φορὰ πὼς

«τὸ πιὸ καλὸ δοξαστικὸ του
θὰ μένη αὐτὸ πού δὲν εἰπώθη».

Νησιώτης ὁ Βερίτης, πού ἔνοιωσε ἀπ' τὰ μικρὰ του χρόνια τὶς ὁμορφιές τῆς θάλασσας, εἶναι πολὺ φυσικὸ νάχη ἀφήσει τόσα ποιήματα καὶ τόσα σκόρπια τετραστίχα ὅπου νοσταλγικὰ τραγουδαίει τὰ νησάκια, τοὺς κάβους καὶ τὶς ἀκρογιαλιές.

«Πάνω στὴν πλώρη του στάθηκα κι' ἄ-
πλωσα
κάποιο σεντόνι λευκὸ στὸν ἀγέρα.
Γιὰ σᾶς νησάκια, διαμάντια στὸ πέλαγο,
καὶ γιὰ σᾶς κάβοι μου ἀχνόγραφοι πέ-
ρα».

Τόσο ἦταν ἡ ψυχὴ του εὐαίσθητη στὴν ξέχωρη ὁμορφίᾳ τῆς ἐλληνικῆς θάλασσας ὥστε ἀκόμη καὶ στὰ χρόνια τῆς ἀρρώστειας του προσπαθοῦσε—μάταια ὅμως—κάτι πάλι νὰ γράψῃ γι' αὐτήν.

Οἱ ὥρες τοῦ δειλινοῦ, πού δίνουν ἐκεῖνο τὸ ἀπαλορόδινο ρετουσάρισμα στὴ ζωγραφιὰ τῆς φύσεως συγκινοῦν ἰδιαίτερα τὸν ποιητὴ. Διαβάζομε σὲ σκόρπια χαρτιά:

«γλάροι φεύγουν πέρα, μέσ' στὸ φῶς
λουσμένοι
καθὼς πέφτ' ἡ ἑσπέρα χρυσοφωτισμέ-
νη».

«Βράδυασε πάλι κι' ἄδειασαν
τριαντάφυλλα στὴ δύση
κι' εἶναι γαλήνιες οἱ ψυχές
κι' ἤρεμη γύρω ἡ φύση».

Οἱ στεριανὲς ὁμορφιές βρῖσκουν κι' αὐτὲς ἀπήχησι μέσα του.

«Χρυσάφι χύθηκε ὁ καρπὸς στὰ περιβό-
λια τώρα
καὶ χαίροντ' οἱ πορτοκαλιές τὴ γόνιμή
τους δόξα,
καθὼς τῶν κλώνων γέρνουνε τὰ πλουτο-
φόρα τόξα».

Κι' ὁ γραφικὸς τύπος τοῦ τσοπάνου ἐνέ-

πνευσε στὸ ποιητὴ τοῦ «Ποιμενικοῦ» τοὺς παρακάτω στίχους.

«Γσοπάνος βιβλικός.

Λάλα τα, σαλάγα τα τὰ πρόβατα
κάτω στὸν κατήφορο ροδόλα τα».

Μίλησε ἡ φύσι στὴν ψυχὴ τοῦ Βερίτη, κι' ὁ ποιητὴς τὴν τραγούδησε ἐλεύθερα, ἀδούλωτα, πηγαῖα. Ἡ φύσι δὲν ἦρθε μέσα του νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ Θεὸ καὶ νὰ τὸν κἀνῃ εἰδωλόατρον. Ἰσα-ἴσα πού τὸν ἔφερνε ἐπαγωγικά στὸ Θεὸ κι' ἔδινε τροφὴν στὴν πίστι καὶ στὴν ἀγάπη του σ' Αὐτόν.

Ἦστερα ἀπ' τὴν ἐγκεφαλικὴ αἰμορραγία τοῦ 1946 ὁ Βερίτης ἔγραψε ἀρκετὰ ποιήματα ἀκόμη, δημοσιευμένα στὸ Β' μέρος τῆς συλλογῆς «Ὅταν ἀνθίζουν τὰ κρίνα».

Στὰ κατάλοιπά του βρίσκονται κι' ἄλλα ἀτελείωτα κομμάτια γραμμένα τὴν ἴδια ἐκείνη ἐποχῇ. Τότε πού ὁ Βερίτης σὰν ποιητὴς εἶχε πιά πεθάνει, ἔμενε ὅμως ἀθικτὴ μέσα του κι' ἀναζωογονημένη ἡ Πίστι.

Μὴν ψάξῃς σ' αὐτὲς τίς προσπάθειες νὰ βρῆς τεχνικὴ ἀριότητα, ν' ἀκούσῃς πάλι «τὸ τραγοῦδι τῶν στίχων». Ἐδῶ ὁ ποιητὴς Βερίτης, ὁ τεχνίτης ὁ λυγερός λείπει. Μένει ὅμως, κι' αὐτὸ ἔχει σημασία, ἀκέραιος ὁ πιστός.

Στὰ ποιήματα τῆς ἀρρώστειας του, τόσο στὰ ἤδη γνωστὰ ὅσο καὶ σ' αὐτὰ ἐδῶ, ὑπάρχουν ποῦ καὶ ποῦ κάποιες ποιητικὲς ἀναλαμπές πού θυμίζουν τὸν καλλιεργημένο λογοτέχνη, τὸν ἀξιο χειριστὴ τοῦ στίχου. Ὅμως στὸ μεγαλύτερο μέρος νοιώθεις καταθλιπτικὰ τὴν ἀγωνία τοῦ ποιητῆ πού ἔχασε τὸ πῶ ἐκφραστικὸ του ὄργανο.

Ἡ ἀρχὴ ἐνὸς ποιήματος γιὰ τὸν Βαπτιστὴ μᾶς ἐπιφυλάσσει στιγμὲς καθαρὰ ποιητικὲς.

«Ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ
ζῶντος
Δὲν εἶμαι ἄγὼ προφήτης σας δὲν εἶμαι
ἄγὼ Ἡλίας
Ἄλλ' εἶμαι ἄγὼ σὰν τὴ φωνὴ π' ἀντι-
λαλεῖ στοὺς βράχους
κι' ἀντιλαλεῖ σὲς ἐρημίες μὲ μιὰ λαλιά
πού καίει.

Τί νὰ μοῦ πῆτε; Ποιὸς μπορεῖ νὰ προ-

χωρῆ στοὺς δρόμους,
τοὺς χαραγμένους μὲ φωτιά, φωτιά πού
καίει τὸ ψέμα
καὶ τὴν κακία μὲ σίδερο διπλά πυρακτω-
μένο;»

Μέσα στὴ δοκιμασία πού περνάει, ἡ πίστι του στεριώνει κι' ἐξευγενίζεται. Νοιώθει τὸ σταυρὸ πού σηκώνει σὰ δῶρο Θεοῦ.

«Τοῦτ' οἱ σταυροὶ πού φυτρώνουν ἀμέ-
τρητοι
γύρω τριγύρω ἀπ' τὸν ἕνα σταυρὸ σου
ποιοὺς τάχα φίλους σου διάλεξες Κύριε
νὰ τοὺς σηκώσουν;»

Εἶναι κι' αὐτὸς ἀπ' τοὺς φίλους τοῦ Κυρίου. Ἔτσι μὲ ἀπόλυτη πίστι ἀντικρούζει τὸ χρέος του. Καὶ ὑπομένει.

«Ποιὸς μαρτυρεῖ; Καὶ ποιὸς μπορεῖ μὲ
τίς φωνές τ' ἀνθρώπου
νὰ μὲ λυγίσῃ ἀπ' τὸ σωστὸ κι' ἀπ' τὸ
μεγάλο χρέος;
Εἶμαι ζωσμένος δύναμη, ζωσμένος καρ-
τερία.»

Ἦταν ἀλήθεια δυνατὸς μέσα στὴν ἔσχατη ἀδυναμία του, γιατί ἤμπορουσε νὰ βλέπῃ πέρα ἀπ' τὴν προσκαιρότητα τῆ μεγάλης Συνέχεια τῆς ζωῆς αὐτῆς πού ἔφτανε πιά στὸ τέλος τῆς. Κι' ἀντικρούζοντας ἀπὸ τώρα τὴ «μόνημη πατρίδα» ἤμπορουσε νὰ λήξῃ στὸ Θεό:

«Πάρε τὰ φῶτα καὶ δός μου τὸ φῶς.»

Ἔχει κι' ἄλλα πολλὰ νὰ βρῆ κανεῖς στὰ κατάλοιπα τοῦ Βερίτη, πού δὲν ἤμπορουν νὰ συμπεριληφθοῦν στὸν περιορισμένο χωρὸ ἐνὸς ἀρθροῦ. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι ὁ Βερίτης σὰν ποιητὴς εἶναι πῶ ἐκδηλὸς σ' αὐτοὺς τοὺς πρόχειρους κι' ἀκατέργαστους στίχους πού δείχνουν τὸ ἐκλεπτυσμένο ποιητικὸ του αἰσθητήριο τόσο στὴν ἔμπνευσι ὅσο καὶ στὸν ἐκφραστικὸ του τρόπο. Ὁ αὐθόρητος καὶ πηγαῖος λυρισμὸς του, ὁ μεγαλόπνοος ἠρωϊσμός, ἡ στιβαρότης καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία, στοιχεῖα πού δεσπόζουν σ' ὀλόκληρο τὸ ἔργο του, διαφαίνονται χαρακτηριστικὰ κι' ἐδῶ.

Ἔτσι μᾶς δόθηκε ἀκόμη μιὰ φορὰ ἡ εὐ-

καιρία νὰ ῥθοῦμε πὺ κοντὰ στὴν πλούσια
κι' ἐκλεκτὴ ποιητικὴ δημιουργία τοῦ πὺ
γνήσιου νεοέλληνα θρησκευτικοῦ ποιητῆ,
καὶ μὲ τὴ νέα προοπτικὴ πὺ δίνουν στὴν
ὄλη ἐργασία του τὰ πέντε χρόνια πὺ πέ-
ρασαν, νὰ τὸν τοποθετήσωμε στὸ κλίμα καὶ
στὴν ἐποχὴ του.

Ὁ Βερίτης, ὁ θρησκευτικὸς λυρικός
τῶν τελευταίων ἐτῶν, στάθηκε ὁ βάρδος
τῆς χριστιανικῆς κινήσεως τῶν ἡμερῶν μας.
'Ἄπ' ἄκρου σ' ἄκρο στὴν Ἑλλάδα τραγου-
δήθηκαν καὶ τραγουδιῶνται τ' ἀγωνιστι-
κά του θούρια καὶ δίνουν παλμὸ κι' ἐνίσχυ-
σι στοὺς ἐργάτες τοῦ χριστιανικοῦ πολιτι-
σμοῦ. Οἱ ὄραματισμοὶ του, πὺ τὸ ταλέντο
του τοὺς ἔδωσε μορφὴ, ἐμπνέουν τώρα κά-
θε ἀγωνιστὴ «τοῦ καλοῦ ἀγῶνος». Ὁ Βε-

ρίτης δὲν ἔπαυε νὰ ζῆ, γιατί ἔγινε θρῦ-
λος. Κι' ὁ θρῦλος δὲν πεθαίνει. Περνάει
μόνο ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, κι' ἀνάβει πό-
θους, καὶ ξυπνάει ὄνειρα καὶ ζωντανεύει
ἐλπίδες.

Ὁ Βερίτης σήκωσε ἐπάνω στοὺς ὤμους
του τὴν εὐθύνη καὶ τὸ προνόμιο τοῦ πρω-
τοπόρου. Ἐργάσθηκε εὐσυνείδητα, ἀγωνι-
στῆς μέχρις ἐσχάτων, γιὰ νὰ δώσῃ ὅ,τι ἔ-
δωσε καὶ ν' ἀφήσῃ μιὰ τέτοια παράδοσι
στὶς ἐρχόμενες γενιές. Παράδοσι, ὅπου ἔρ-
γο καὶ ζωὴ ταυτίζονται καὶ γίνονται ἓνα,
μέσα στὴν Πίστι πὺ ἐμπνέει καὶ τὰ δύο.

Καὶ στέκουν ἔτσι, φωτεινὸ ὄροσημο στὸ
πέρασμα τοῦ χρόνου, νὰ καλοῦν κι' ἄλλους
μιμητὲς τῆς Μορφῆς τῶν νεοελληνικῶν
γραμμάτων πὺ λέγεται Γ. Βερίτης.

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

ΣΤΟΝ ΒΕΡΙΤΗ

Θάθελα τὸ τραγοῦδι σου
νὰ συνεχίσω, Ἄδελφέ.
"Ὅ,τι δὲν πρόλαβες ἐσὺ
ἐγὼ νὰ τραγουδήσω.

Κι' ἂν εἶν' ἡ λύρα μου φτωχὴ
καὶ τὸ βιολὶ σπασμένο
κι' ἂν εἶναι πόνος στὴν ψυχὴ
κι' ἤχει, σὰ σιγανὴ βροχὴ,
τραγοῦδι λυπημένο,

Κι' ἂν ἡ καθάρια σου φωνὴ
γιὰ πάντα ἔχει σιγήσει
κι' οἱ ὁμορφοὶ κόσμοι οἱ γαλανοὶ
σῆχουν δικὸ τους οἱ οὐρανοὶ
ζηλότυπα κρατήσει,

Στεῖλε ἀπὸ πάνω μιὰ πνοὴ
κι' ἓνα δροσᾶτο ἀγέρι
ἄς τήνε φέρῃ ἓνα πρωτὶ
νὰ πάρῃ ἡ λύρα μου ζωὴ
ἄπ' τὸ δικὸ σου χέρι.

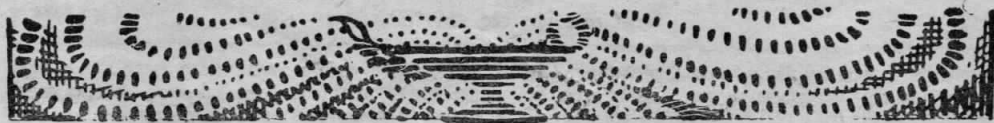
Κεῖνα τὰ οὐράνια μυστικὰ
εὐτυχισμένε πὺ εἶδες
ἔλα καὶ πές τα μας γλυκὰ
γιὰ ν' ἀνοιχτοῦν θαμπωτικὰ
τοῦ νοῦ μας οἱ σελίδες.

Κι' ἔλα σερνὰ καθὼς ἐμεῖς
σκυμμένοι στὴν ὦδῃ σου
θὰ καρτεροῦμε νὰ μᾶς πῆς
τίς ὁμορφιές τῆς ποθητῆς
ζωῆς τοῦ Παραδείσου,

Καὶ πές μας τὸ δοξαστικὸ
αὐτὸ πὺ δὲν εἰπώθη.
Κι' ἄς ψάλλουν ὕμνο εὐλαβικὸ
—κάποιο παλῶ χερουθικὸ—
οἱ ἀκοίμητοί σου πόθοι.

Ἐσὺ νὰ τραγουδᾷς. Κι' ἐγὼ
τὴ λύρα μου ν' ἀγγίσω
καὶ τ' ἄρρητα πὺ λές τὰ πῶ
καὶ στῆς ὦδῆς σου τὸ σκοπὸ
κι' ἐγὼ νὰ τραγουδήσω.

ΧΑΡΑ ΚΡΙΣΠΟΥ

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ σημασία τοῦ τουρισμοῦ στὴν ἐποχὴ μας, ἰδιαίτερα δὲ στὴν Ἑλλάδα, εἶναι τόσο φανερὴ, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται νὰ ἐπιμείνῃ κανεὶς στὸ σημεῖο αὐτό. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλα τὰ σύγχρονα κράτη διδοῦν ὅσο πάει καὶ πὺρ μεγάλου βάρους στὸν τομέα αὐτό, ποῦ, ὅπως θὰ δοῦμε, συνδέεται μὲ σοβαρὰ κρατικά καὶ ἰδιωτικά συμφέροντα, καὶ ὄχι μονάχα οἰκονομικά. Καὶ ὅταν λέμε τουρισμό, ἐννοοῦμε, στὴν εὐρεία του ἔννοια, τὴν ἀπὸ χώρα σὲ χώρα ἢ καὶ μέσα στὴν ἴδια χώρα μεταβάσει ἀτόμων, ὁμαδικῶς καὶ μὴ, ἐπὶ σκοπῶν βραχείας ἢ καὶ μακρᾶς, πάντως ὅμως ὄχι μονίμου, διαμονῆς, γιὰ λόγους ἀναψυχῆς ἐν γένει, ἀποκλειομένης ἐργασίας ἐπιπερούσης ἄμεσο ὕλικό ὄφελος (1). Ἀπὸ τὸν ὄρισμό αὐτὸ βγαίνει ἀμέσως πὺρ ἔχομε δύο βασικά εἶδη τουρισμοῦ: τὸν ἐξωτερικό (ἀπὸ χώρα σὲ χώρα), καὶ τὸν ἐσωτερικό (τὶς περιηγήσεις μέσα στὴν ἴδια χώρα). Σκοπὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ εἶναι ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν περιήγησι ἐν γένει καὶ τὴ γνωριμία νέων τόπων, ἡ ἀναψυχὴ μὲ ἄλλα λόγια τοῦ μετακινουμένου, ἀπὸ τὴν πλευρὰ δὲ τοῦ συνόλου ἡ ἐμπορικὴ καὶ συναλλακτικὴ γενικώτερα κίνησι στοὺς τόπους τῶν περιηγήσεων. Σκοπὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ, ἐξ ἄλλου, εἶναι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναψυχὴ τοῦ περιηγητοῦ, ἡ προσέλκυσι συναλλάγματος στὴ χώρα πρὸς τὴν ὅποια κατευθύνεται ἡ τουριστικὴ κίνησι καὶ ἡ δημιουργία αἰσθημάτων φιλαλληλίας διὰ τῆς προσεγγίσεως τῶν διαφόρων λαῶν (2).

Ἡ περιήγησις καὶ ἡ ἀλλαγὴ περιβάλλοντος, γιὰ λόγους ἀναψυχῆς καὶ ψυχαγωγίας, τὰ ταξίδια, οἱ ἐκδρομαί, οἱ κατασκηνώσεις, καὶ ὅλα ἑκα ἀπαρτίζουν τὸν ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν τουρισμόν, κρίνονται σήμερα σάν ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ὁμαλὴ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ, γιὰτὶ ἀναζωογονοῦν τὸν ἄνθρωπον καὶ τοῦ τονώνουν τὶς ἠθικὰς, πνευματικὰς καὶ ὕλικὰς δυνάμεις γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς ζωῆς. Ἡ ἀξία δὲ τῆς ζωῆς στὸ ὑπαιθρον καὶ τῆς ψυχαγωγίας ἐν γένει ἀναγνωρίζεται σάν σπουδαῖος παράγων τῆς σημερινῆς ζωῆς, ποῦ ἡ παραγνώρισί του μόνο κακὰ ἢμπορεῖ νὰ

προκαλέσῃ. Ἄρκει ἡ ἀναψυχὴ αὐτὴ νὰ μὴ γίνῃ αὐτοσκοπός, μὰ νὰ ἱεραρχηθῇ ὅπως πρέπει μέσα στὶς γενικώτερες ἐπιδιώξεις τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ γίνῃ ἔτσι συντελεστὴς ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνάδοῦ ἀτόμων καὶ κοινωνιῶν (3).

Ἀπὸ τὴν ἄποψι ἐπίσης τῆς προσελκύσεως ξένου συναλλάγματος στὴ χώρα καὶ, γενικώτερα, τῆς τονώσεως τῶν συναλλαγῶν ἐκ τῶν περιηγήσεων ἐν γένει, πρέπει νὰ τονισθῇ πὺρ τὸ θέμα τοῦ τουρισμοῦ, ἀπὸ ὅποιαδήποτε σκοπιὰ καὶ ἂν ἐξετάζεται, ἐνδιαφέρει σοβαρώτατα τὰ σημερινὰ κράτη καὶ τὴν ἐθνικὴν τῶν οἰκονομῶν. Γιὰτὶ ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικώτατο συντελεστὴ οἰκονομικῆς ἐξυγιάνσεως, ἰδιαίτερα δὲ τὴν Ἑλλάδα, μὴ φτωχὴ χώρα μὲ πλούσιο τουριστικὸ ὕλικό, ποῦ ἡ ὀρθολογιστικὴ ἐκμετάλλευσί του ὑποστηρίζεται πὺρ ἢμπορεῖ νὰ λύσῃ, κατὰ ἕνα μέρος, τὸ Ἑλληνικὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα. Γιὰτὶ ἡ ἀξία τῆς οἰκονομίας στὴν πολιτιστικὴ ἀνάπτυξι τῶν λαῶν δὲν πρέπει κατὰ κανένα τρόπο νὰ παραγνωρίζεται ἢ νὰ ὑποτιμᾶται. Φτάνει νὰ μὴ παίρῃν διαστάσεις ἀποκλειστικὰς, ποῦ θὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ ἐνταχθῇ στὸν ἀνώτερο σκοπὸ τῆς ὑπάρξεως ἀτόμων καὶ λαῶν. Γιὰτὶ ἡ οἰκονομία, ὅπως καὶ κάθε δραστηριότης, ὅταν κατευθύνεται ὀρθά, ἢμπορεῖ καὶ πρέπει ν' ἀποτελῇ ἕνα σπουδαῖοτατο παράγοντα πνευματικοῦ πολιτισμοῦ (4).

Στὸ ἄρθρον αὐτό θὰ ἐκθέσωμε πὺρ ἀσκεῖται στὴν Ἑλλάδα ὁ τουρισμός ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὶς διάφορες τουριστικὰς ὀ-

(3) Γιὰ τὸ ὅλο θέμα τῆς ἀξίας τῆς ψυχαγωγίας καὶ τῆς ζωῆς στὸ ὑπαιθρον, ἐν συνδυασμῶ μὲ τὴν ὀρθὴ τοποθέτησί του στὴν κλιμάκωσι τῶν καθόλου ἀξιών, βλ. Δ. Α. Χριστοφίδη «Ὁ ὄργανωμένος ἐκδρομισμός εἰς τὴν Ἑλλάδα», εἰς «Ἀκτίνας» 1952 σελ. 275 ἔπομ., ἰδιαίτερα δὲ στὶς ὑπ' ἀριθμ. 2,3 καὶ 4 ὑποσημειώσεις, ὅπου καὶ σχετικὰ παραπομπά.

(4) Πρβλ. Δ. Α. Χριστοφίδη «Ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης» εἰς «Ἀκτίνας» 1952, σελ. 442, ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ σχέση οἰκονομίας καὶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Βλ. ἐπίσης, γιὰ τὴν γενικώτερη κοσμοθεωρικὴ τοποθέτησι τοῦ θέματος τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς τεχνικῆς στὸν πολιτισμόν, Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων «Towards a Christian Civilization», Ἐκδ. Δαμασκού, Ἀθῆναι 1950, σελ. 166-180.

(1) Βλ. Ν. Αἰγινητοῦ ἄρθρον «τουρισμός» εἰς τὴν «Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν», Τομ. ΚΓ' σελ. 152-153.

(2) Ν. Αἰγινητῆς, ἐνθ' ἀνωτ. ὅπου ἐπιστημονικὴ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος.

γανώσεις, καὶ θὰ ἐκθέσωμε ὀρισμένες σκέψεις γιὰ τὴν κατεύθυνσι πού πρέπει νὰ δοθῇ στὴν ἀνάπτυξι τοῦ ἑλληνικοῦ τουρισμοῦ.

*

Τουρισμὸν στὴν Ἑλλάδα ἀσκεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ κράτος διὰ τῶν ἀρμοδιῶν ὀργανῶν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἰδιωτικῆς ὀργανώσεως, ἐπαγγελματικοῦ ἢ ἰδεολογικοῦ χαρακτῆρος. Θὰ ἐξετάσωμε παρακάτω τὴ διάρθρωσι καὶ τὸ τουριστικὸ ἔργο τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργανισμῶν αὐτῶν, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ κράτος.

Ὁ Ἑλληνικὸς Ὄργανισμὸς Τουρισμοῦ (Ε. Ο. Τ.) εἶναι ἡ ὑπεύθυνη γιὰ τὸν τουρισμὸν κρατικῆς μασ ὑπηρεσίας. Εἶναι νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου μὲ αὐτόνομο χαρακτῆρα καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Ἐμπορίου. Ὑπὸ τὴν μορφή τοῦ αὐτονόμου αὐτοῦ ὀργανισμοῦ ὁ Ε. Ο. Τ. βρίσκεται ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1950. Παλαιότερα ἡ ὑπηρεσία λειτουργοῦσεν ὡς Γενικὴ Γραμματεία Τουρισμοῦ παρὰ τῆ Προεδρία τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ πρώτη κρατικὴ τουριστικὴ ὑπηρεσία συνεστήθη στὰ 1919, ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἑπηρεσία ξένων, ἐκθέσεων καὶ λουτροπόλεων», πού ὑπήγετο στὸ τότε ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Τοῦ Ε. Ο. Τ. προϊστάται Διοικητικὸν Συμβούλιον, στὸ ὁποῖον μετέχουν ex officio καὶ ἀριστίνδην διάφορα ἀρμόδια γιὰ τὸν τουρισμὸν πρόσωπα, ἐπικεφαλῆς τῶν ὑπηρεσιῶν δὲ εἶναι ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ε. Ο. Τ. μὲ βαθμὸν Γενικοῦ Γραμματέως ὑπουργείου. Ὁ Ε. Ο. Τ. εἶναι μέλος τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Ἐπισήμων Ὄργανισμῶν Τουρισμοῦ, πού ἐδρεύει στὴ Γενεύη, συνεργάζεται δὲ δι' αὐτοῦ μὲ τοὺς ξένους κρατικούς τουριστικούς ὀργανισμοὺς καὶ συντονίζει μαζὺ τοὺς τὴ δράσι του γιὰ τὴν ἐπιδίωξι γενικωτέρων τουριστικῶν σκοπῶν.

Ὁ Ε. Ο. Τ., ἐκτὸς πού ἀποτελεῖ τὸν σύνδεσμο μὲ ὄλες τὶς κρατικῆς ὑπηρεσίας πρὸς συντονισμὸν τῶν κρατικῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ τουρισμοῦ, ἐποπτεύει καὶ συνεργάζεται μὲ ὄλες τὶς ἰδιωτικῆς τουριστικῆς ὀργανώσεως (ἐπαγγελματικῆς καὶ μὴ). Ὅπως θὰ ἰδοῦμε παρακάτω, ἐκτελεστικὸ ὄργανο, στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ε. Ο. Τ. εἶναι ἡ Τουριστικὴ Ἀστυνομία. Ἐπὶ τῶν ἄλλων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ὁ Ε. Ο. Τ. ὑπολογίζει ἀπλῶς, ἐκάστοτε, γιὰ τὴ διευκόλυνσι τοῦ ἔργου του. Διατακτικὴ ἐξουσία ὁ Ε. Ο. Τ. δὲν ἔχει ἐπὶ τῶν διαφόρων κρατικῶν ὀργανῶν, πρᾶγμα πού δυσχεραίνει σημαντικὰ τὸ ἔργον του.

Ὁ Ε. Ο. Τ. καλύπτει μὲ τὶς ὑπηρεσίες του ὄλες τὶς τουριστικῆς ἑνδιαφέρουσας πλευρῆς τῆς χώρας, στὰ τελευταῖα χρόνια δὲ ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἕνα ἀξιόλογο ἔρ-

γο, παρὰ τὸ γεγονὸς πὼς ἡ Ἑλλάς ἐξακολουθεῖ ἀκόμα, γιὰ λόγους ἀντικειμενικούς, ν' ἀποτελῆ μιὰ τουριστικῶς μὴ ἀνεπτυγμένη χώρα. Ὁ Ε. Ο. Τ. ἔχει διάφορες Διευθύνσεις, πού ἀπασχολοῦνται μὲ τοὺς ἐπὶ μέρους τομεις τοῦ τουριστικοῦ ἔργου. Κυριώτερα ἀπ' αὐτῆς εἶναι ἡ Διεύθυνσις Ἀναπτύξεως Τουριστικῆς Κινησεως, πού καλύπτει, μεταξὺ ἄλλων, τὰ κατωτέρω: Ἐπαφὴ μὲ τὶς ὑπηρεσίες καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς τουρισμοῦ τῶν ξένων κρατῶν, μὲ τὰ ξένα τουριστικὰ γραφεῖα κλπ., ἐξυπηρετήσι τοῦ ἀποδήμου καὶ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ, ἐνθάρρυνσι τοῦ λαϊκοῦ τουρισμοῦ, τῶν διεθνῶν κατασκευῶσεων, τῶν ἐκδρομῶν ξένων σπουδαστῶν καὶ διανοουμένων στὴν Ἑλλάδα, ἔλεγχος τῶν Τουριστικῶν Γραφειῶν τῆς χώρας, τῶν ξεναγῶν, ὀργανώσις περιηγήσεων στὸ ἐσωτερικὸν («τουριστικὸ γῦρο»), τουριστικῶν ἐορτῶν, «φεστιβάλ» κλπ., ὀργανώσις γραφειῶν πληροφοριῶν στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ, σύνταξις ἀρχαιολογικῶν ἢ τουριστικῶν ὁδηγῶν κλπ.

Ἰδιαίτερα στὸν τομέα τοῦ λαϊκοῦ τουρισμοῦ, πού περιλαμβάνει τὴ διευκόλυνσι τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενῶν ξένων τουριστῶν, ἡ ὑπηρεσία ἐκδηλώνει μεγάλη δραστηριότητα. Στὸς ξένους σπουδαστὰς, πού θέλουν νὰ ταξιδέψουν στὴν Ἑλλάδα, παρέχονται σοβαρῆς ἐκπτώσεις στὰ μεταφορικὰ μέσα, στεγαστικῆς εὐκολίας (ξενῶνες κλπ.), δωρεὰν ξενάγησι κ.ο.κ. Στὸν τομέα τοῦ Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, ἐπίσης, καταβάλλεται ἰδιαίτερη προσπάθεια, μὲ γνῶμονα τὴ διατήρησι στενοῦ τοῦ δεσμοῦ τῶν ἀποδήμων μὲ τὴν πατρίδα. Ὅλοτελα ξεχωριστὴ προσοχὴ καταβάλλεται ἐπίσης στὴν ἐνθάρρυνσι ἐκδρομῶν ἀπὸ τὴν Κύπρον στὴν Ἑλλάδα. Στὸς Ἑλληνας ἀδελφοὺς τῆς μεγαλονήσου ὁ Ε. Ο. Τ. καὶ οἱ λοιπῆς κρατικῆς ὑπηρεσίας παρέχουν κάθε δυνατὴ διευκόλυνσι, ὥστε τὸ ταξίδι καὶ οἱ περιηγήσεις των ἐδῶ νὰ εἶναι ὅσο δυνατὸν πιὸ ἄνετα καὶ ἀνέξοδα. Στέγασι, τροφή, μεταφορικὰ μέσα, ξενάγησι κλπ. παρέχονται μὲ σοβαρῆς ἐκπτώσεις ἢ καὶ ἐντελῶς δωρεάν. Τόσο στοὺς ἀποδήμους καὶ τοὺς ἀλυτρώτους, ὅσο καὶ στοὺς ὁμαδικῶς ἐπισκεπτομένους τὴ χώρα μασ ἐκδρομείς, ὁ Ε. Ο. Τ. ὀργανώνει ὑποδοχῆς, δεξιώσεις καὶ περιηγήσεις καὶ ἐνεργεῖ νὰ τυγχάνουν τελωνειακῶν, φορολογικῶν, καὶ ἄλλων διευκολύνσεων, ὥστε ἡ διαμονὴ των νᾶναι ὅσο πιὸ πολὺ ἄνετη εἶναι δυνατὸν⁽⁵⁾.

Ὁ Ε. Ο. Τ. καλύπτει μὲ τὶς ὑπηρεσίες του ὄλες τὶς τουριστικῆς ἐκμεταλλεύσιμες

(5) Διὰ τὰς προϋποθέσεις ἀναπτύξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως τῶν ἀποδήμων βλ. Κ. Σ. Κωνσταντοπούλου «Τὸ Ἑλληνικὸ ἀποδημικὸ πρόβλημα» εἰς «Ἀκτῖνας» τοῦ 1950, σελ. 72.

πηγές της χώρας: Ἀρχαιολογικούς χώρους, λαματικά λουτρά, ἱστορικά μνημεία, γραφικά τοπεία κλπ. κί ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν τουριστικὴ ἐμφάνισι καὶ ἐκμετάλλευσι ὁλοκλήρου τῆς χώρας (συγκοινωνίες, ξενοδοχεῖα καὶ γενικά στέγασι, ἐστιατόρια, κέντρα διασκεδάσεως, κ.ο.κ.). Ἰδιαίτερα ὁμως κατευθύνει τὴν προσοχὴ του σὲ ὠρισμένους τόπους, πού παρουσιάζουν ἕνα πιδ ζωηρὸ τουριστικὸ ἐνδιαφέρον. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑπάρχει ἐιδικὴ ὑπηρεσία, ἡ Διεύθυνσις Τουριστικῶν Τόπων. Ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ ἔχει τὴν μέριμνα τῶν Τουριστικῶν Τόπων, δηλαδὴ ὠρισμένων περιοχῶν, πού παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἀρχαιολογικὸ, τουριστικὸ ἢ ἄλλο ἐνδιαφέρον. Οἱ τόποι αὐτοὶ προσδιορίζονται διὰ Βασιλικὸν Διατάγματος, πού καθορίζει καὶ τὰ τοπικὰ ὄρια τῶν. Τέτοιοι τουριστικοὶ τόποι λειτουργοῦν 47 σ' ὁλόκληρη τὴν χώρα. Στὸς τόπους αὐτοὺς, πού ἤμπορεῖ νὰ περιλαμβάνουν μιὰ πόλι ἢ ἕνα χωριὸ ἢ μιὰ εὐρύτερη περιοχή, ὀρίζονται τοπικαὶ ἐπιτροπαὶ τουρισμοῦ, πού τὰ μέλη τῶν ὀρίζονται εἴτε ex officio (ἐκπρόσωποι τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος, τῆς ἀστυνομίας, τῶν ξενοδόχων, τῶν τοπικῶν σωματείων κλπ.), εἴτε ἀριστίνδην, ἀπὸ πρόσωπα πού θὰ ἤμπορουσαν νὰ προσφέρουν θετικὴ ὑπηρεσία. Τὰ μέλη τῶν τοπικῶν ἐπιτροπῶν τουρισμοῦ εἶναι ἄμισθα, δέχονται δὲ ὀδηγίες ἀπὸ τὸν Ε. Ο. Τ., πού παρέχει ἐπίσης καὶ μικρὰς πιστώσεις γιὰ ἐκτέλεσι τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος τουριστικῶν ἔργων. Στὸς τουριστικούς τόπους λειτουργεῖ καὶ τουριστικὴ ἀστυνομία, πού ἐφαρμόζει τὶς ἐντολὰς τοῦ Ε. Ο. Τ. γιὰ τὴν καλύτερη τουριστικὴ ἐμφάνισι αὐτῶν. Οἱ τουριστικοὶ τόποι ἔχουν ὠρισμένα εὐεργετήματα ἀπὸ τὴν νομοθεσία, συγχρόνως ὁμως βαρύνονται καὶ μὲ ὠρισμένες πρόσθετες ὑποχρεώσεις, γιὰ τὴν καλύτερη ἐμφάνισι τῶν.

Ἐνας σπουδαῖος τομεὺς τοῦ Ε. Ο. Τ. εἶναι ἡ ὑπηρεσία Διαφημίσεων καὶ Πληροφοριῶν. Ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικά γιὰ τὸν ἐξωτερικὸ τουρισμὸ καὶ ἔχει ὡς ἔργο τῆς τὴ διαφήμισι τῆς Ἑλλάδος στὸ ἐξωτερικὸ πρὸς προσέλκυσι ξένων στὴν Ἑλλάδα. Ἡ διαφήμισι αὐτὴ εἶναι εἴτε ἄμεσος εἴτε ἔμμεσος. Ἄμεσος εἶναι ὅταν γίνεται διανομὴ διαφημιστικοῦ ὕλικου γιὰ τὴν χώρα μας, τουριστικὰς δημοσιεύσεις στὸν ξένον τύπο κλπ. Ἐμμεσος εἶναι ὅταν γίνεται γενικὰ λόγος γιὰ τὴν Ἑλλάδα στὸ ἐξωτερικὸ καὶ γράφονται ἄρθρα γιὰ τὴν χώρα μας πού νὰ προσελκύουν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ τῶν ξένων, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ρεῦμα ἐπισκεπτῶν.

Ἡ ὑπηρεσία Διαφημίσεων καὶ Πληροφοριῶν τοῦ Ε. Ο. Τ. ἐκδίδει σὲ μεγάλο ἀριθμὸ ξενόγλωσσα ἔντυπα διαφημιστικοῦ

περιεχομένου γιὰ τὴν Ἑλλάδα, μὲ φωτογραφίες καὶ πρακτικὰς πληροφορίες γύρω ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς μας χώρους, τὶς λαματικὰς μας πηγὰς, τὶς συγκοινωνίες, τὰ ξενοδοχεῖα κλπ., μὲ χάρτες, σχεδιαγράμματα κλπ. Τὰ ἔντυπα αὐτὰ, πού εἶναι λαμπρὰ ἀπὸ ἐκδοτικὴ ἄποψι, εἴτε ἀφοροῦν ὠρισμένες περιφέρειες, εἴτε εἶναι γενικά, γιὰ ὁλόκληρη τὴν τουριστικῶς ἐνδιαφέρουσα Ἑλλάδα. Εἴτε πάλιν εἶναι ὀδηγοὶ ἀρχαιολογικοὶ, εἴτε ἀφοροῦν τὶς λουτροπόλεις, εἴτε παρέχουν γενικώτερες πληροφορίες. Ἡ ὑπηρεσία στέλλει τὰ ἔντυπα αὐτὰ κατὰ χιλιάδες στὰ τουριστικὰ γραφεῖα καὶ τὶς τουριστικὰς ὀργανώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐπίσης τὰ διανέμει, παρέχοντας κάθε εἶδους πληροφορία, στοὺς ξένους πού ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ὑπηρεσία τηρεῖ ἄλληλογραφία μὲ ξένους ἐπισήμους ὀργανισμοὺς τουρισμοῦ, μὲ ταξιδιωτικὰ γραφεῖα καὶ μὲ ἄλλες ὀργανώσεις πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸν τουρισμὸ, μὲ ξένα περιοδικὰ καὶ μὲ τὰ Γραφεῖα Τύπου καὶ Πληροφοριῶν τῶν Ἑλληνικῶν Πρεσβειῶν καὶ μὲ τὰ Ἑλληνικὰ Προξενεῖα, τὰ ὁποῖα ἐφοδιάζει μὲ διαφημιστικὸ ὕλικὸ, ὥστε νὰ ἤμπορουν νὰ διαφωτίζουν τοὺς ξένους καὶ νὰ παρέχουν πληροφορίες γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀκόμα ἐφοδιάζει μὲ ὕλικὸ τὶς τοπικὰς ἐπιτροπὰς τουρισμοῦ, τὰ ἐδῶ τουριστικὰ καὶ ταξιδιωτικὰ γραφεῖα, τὰ ξενοδοχεῖα, τὰ γραφεῖα τῶν μεταφορικῶν ἐταιριῶν κλπ., χάριν κυρίως τῶν ξένων πού θέλουν νὰ περιοδεύσουν τὴν Ἑλλάδα.

★

Ἡ Τουριστικὴ Ἀστυνομία ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικὸ παράγοντα ἀναπτύξεως τοῦ τουρισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Συνεστήθη τὸ 1935 καὶ εἶναι τὸ ἐκτελεστικὸ ὄργανο τοῦ Ε. Ο. Τ. γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ τουριστικοῦ τοῦ προγράμματος. Ἡ Τουριστικὴ Ἀστυνομία περιλαμβάνει ἀπεσπασμένους ἀξιωματικούς καὶ ἄνδρες τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων, τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος, δρὰ δὲ κυρίως στοὺς τουριστικούς τόπους, μὰ καὶ ὅπου ἐμφανίζονται σχετικὰς ἀνάγκες πού ἐπιβάλλουν τὴν παρουσίαν τῆς. Ἡ Τουριστικὴ Ἀστυνομία ἐποπτεύει, ἐκτελώντας τὶς ἐντολὰς τοῦ Ε. Ο. Τ., γιὰ τὴν καλὴ ἐμφάνισι τῶν τουριστικῶς ἐνδιαφερόντων τόπων, τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, λιμένων, ἀεροδρομίων, σιδηροδρομικῶν σταθμῶν κλπ., γιὰ τὴν εὐπρέπεια στοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους, ξενοδοχεῖα, ξενῶνες, ἐστιατόρια καὶ ἄλλα κέντρα. Φροντίζει γιὰ τὴν διευκόλυνσι τῶν περιηγητῶν, δίδει πληροφορίες καὶ γενικὰ φροντίζει γιὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τουριστικῆς συνειδήσεως στὸ λαὸν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ἄνδρες τῆς Τουρι-

στικῆς Ἀστυνομίας μετεκπαιδεύονται σὲ εἰδικὴ Σχολή. Διδάσκονται ξένες γλώσσες καὶ παρέχονται ἄλλες ἀπαραίτητες τουριστικῆς γνῶσεως.

Τὸ Ἑθνικὸν Ἰδρυμα, μεταξὺ τῶν ποικίλων τομέων ἐθνικῆς καὶ κοινωφελούς δράσεως, περιλαμβάνει καὶ τὸν τουριστικόν. Συγκεκριμένα στὰ κεντρικὰ γραφεῖα του, στὴν ὁδὸ Φιλελλήνων, λειτουργεῖ τουριστικὸν γραφεῖον ἐξυπηρετήσεως καὶ πληροφοριῶν, πού παρέχει κάθε εἶδους πληροφορίες σὲ Ἕλληνας καὶ ξένους, πού θέλουν νὰ περιοδεύσουν στὴν Ἑλλάδα. Τὸ γραφεῖο αὐτὸ τηρεῖ πρότυπα καὶ λεπτομερῆ στοιχεία γιὰ τίς συγκοινωνίας, τὰ δρομολόγια κλπ. ἀτμοπλοίων, ἀεροπλάνων, σιδηροδρόμων καὶ λεωφορείων, γιὰ τὰ ὑπάρχοντα κατὰ τόπους ξενοδοχεῖα, ξενῶνες καὶ τὴν εὐχέρεια γενικὰ ἐξευρέσεως στέγης, γιὰ τὰ ἐστιατόρια καὶ ἄλλα κέντρα, γιὰ τὰ ἀξιοθέατα καὶ ἐκθεσιαστικὰ κλπ. Τὰ στοιχεία αὐτὰ τηροῦνται κατὰ τρόπον εὐχρηστον καὶ συστηματικόν. Τὸ γραφεῖον διανέμι ἐπίσης τὰ διαφημιστικὰ τουριστικὰ φυλλάδια τοῦ Ε. Ο. Ἰ. καὶ ἐκθέτει τουριστικὰς φωτογραφίας. Ὅλες αὐτὲς οἱ ὑπηρεσίαι παρέχονται ἐντελῶς δωρεάν. Τὸ Ἐθνικὸν Ἰδρυμα ὀργανώνει τακτικὰ, δωρεάν ἐπίσης, ξεναγήσεις τοῦ κοινοῦ σὲ διάφορους ἀρχαιολογικοὺς χώρους, μουσεῖα κλπ. μὲ πεπειραμένους ξεναγούς.

Τὸ Ἐπιμελητήριον Ξενοδοχείων τῆς Ἑλλάδος συμβάλλει ἐπίσης στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ στὸν σπουδαῖο τομέα τοῦ ξενοδοχειακοῦ ἐξοπλισμοῦ. Τὸ Ἐπιμελητήριον, ὅπως ἔλα τὰ Ἐπιμελητήρια, εἶναι νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργοῦ Ἐμπορίου, μετέχουν δὲ σ' αὐτὸ ὑποχρεωτικῶς ἕλα τὰ ξενοδοχεῖα τῆς χώρας. Τὸ Ἐπιμελητήριον μεριμνᾷ γιὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ξενοδοχειακῶν ἀναγκῶν, πού εἶναι βασικῆς γιὰ τὴν τουριστικὴν λειτουργίαν. Τὸ πρόβλημα τῶν ξενοδοχείων στὴν Ἑλλάδα παρουσιάζει δύο ὄψεις: Τῆς ἐπαρκείας τῶν ξενοδοχείων γιὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν, ἰδίως στὴν τουριστικὴν περίοδον, καὶ τοῦ καταλλήλου ἐξοπλισμοῦ των γιὰ ν' ἀνταποκριθῶν στὸν προορισμὸ των (ἀνέσεις κλπ.). Καὶ ἡ μὲν ἔλλειψις κλινῶν ἐμφανίζεται μονάχα σὲ ὠρισμένες περιόδους καὶ κατὰ τόπους, ἐνῶ τοῦναντίον σὲ ἄλλες περιόδους τὰ ὑπάρχοντα ξενοδοχεῖα ὄχι μονάχα καλύπτουν τίς ἀνάγκες ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι βιώσιμα. Ὅσο γιὰ τὸν ξενοδοχειακὸ ἐξοπλισμὸν, παρουσιάζονται πολλὰ κενὰ, φερόμενα στὴν ὀλοκληρωτικὴ σχεδὸν καταστροφὴ τοῦ ἐκπολεμικῶν αἰτιῶν μὰ καὶ στὴν περιορισμένη, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα κράτη, τουριστικὴ ἀνάπτυξιν τῆς χώρας.

Ἡ Σχολὴ Τουριστικῶν Ἐ-

παγγελμάτων μεριμνᾷ γιὰ τὸν κατάρτισμόν ὑπαλλήλων τουριστικῶν ὀργανισμῶν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος παρέχει εἰδικὴν τεχνικὴν κατάρτισιν σὸ κατώτερον προσωπικὸν ξενοδοχείων, ἐστιατορίων καὶ λοιπῶν κέντρων (γκαρσόνια, σερβιτόροι, μάγειροι, ζαχαροπλάστες, καμαριέρειδες, θυρωροὶ κλπ.), διδάσκοντας τους συγχρόνως ξένες γλώσσας. Οἱ ξενοδοχειακῆς καὶ ἄλλης ἐπιχειρήσεις εἶναι ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν τὸ προσωπικὸν των στὴ Σχολή, ἐκ περιτροπῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ Λέσχη Ἀυτοκινήτων καὶ Περιηγήσεων (Ε. Α. Π. Α.) εἶναι ἓνα ἰδιωτικὸν σωματεῖο πού ἀποβλέπει στὴ διεκόλυνσιν τῶν δι' ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων περιηγήσεων καὶ στὴν ἀνάπτυσιν τῶν ἐξ αὐτῶν τουρισμῶν. Ἰδιαιτέρως ἀποβλέπει στὴ διεκόλυνσιν τῶν ξένων τουριστῶν πού θέλουν νὰ ταξιδέψουν στὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ ἰδιόκτητα αὐτοκίνητα τῶν ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἀντιστοίχως, πού θέλουν νὰ ταξιδέψουν σὸ ἐξωτερικόν. Ἡ Ε. Α. Π. Α. ὄχι μονάχα φροντίζει γιὰ τὴν πλήρωσιν τῶν διαφόρων διατυπώσεων γιὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ χώρας εἰς χώρας κυκλοφορίας τῶν ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων, μὰ παρέχει καὶ κάθε εἶδους πληροφορία τοῦς μὴ ἐπαγγελματίας αὐτοκινήτας γιὰ τίς περιηγήσεις των στὴν Ἑλλάδα (συγκοινωνίες, δρόμοι, σταθμεύσεις κοκ.). Ἡ Ε. Α. Π. Α. μετέχει ὡς μέλος σὸ Διεθνή Ὀργανισμὸν Ἀυτοκινήτων, πού ἐδρεύει σὸ Παρίσι καὶ συντονίζει δι' αὐτοῦ τὴν δρᾶσιν τῆς μὲ τίς ἀνάλογες ὀργανώσεις τῶν ἄλλων χωρῶν, γιὰ τὴν διεκόλυνσιν τῆς διανοῦς ἐπικοινωνίας μὲ ἰδιωτικὰ αὐτοκίνητα. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴ συντελεῖ καὶ αὐτὴ στὴν ἀνάπτυσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κυρίου τουρισμοῦ. Ἡ Ε. Α. Π. Α. ἐπίσης συντελεῖ στὴν ἀνάπτυσιν τοῦ τουρισμοῦ, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, μὲ τὴν διοργάνωσιν Διεθνῶν ἢ ἐσωτερικῶν αὐτοκινητιστικῶν ἀγώνων (Ραλλύ) ἢ μὲ τὴ συμμετοχὴ Ἑλλήνων αὐτοκινήτιστῶν σὲ διεθνῆς ἀγῶνες. Πρὶν λίγες ἑβδομάδες διοργάνωσεν ἑδῶ, μὲ συμμετοχὴ καὶ ξένων ὀδηγῶν, τὸ Διεθνὲς Ἀυτοκινητιστικὸν ραλλύ «Ἀκρόπολις», πού σημεῖωσεν ἐπιτυχία καὶ ἀπὸ ἀθλητικῆς καὶ ἀπὸ τουριστικῆς ἄποψιν.

Ἀνάλογο ἔργον μὲ τὴν Ε. Α. Π. Α. στὸν τομέα τοῦ θαλασσοῦ τουρισμοῦ ἐπιτελεῖ καὶ ὁ Ναυτικὸς Ὀμιλος Ὁμιλος Ἑλλάδος, διεκονούντας τὴ διεθνή τουριστικὴ ἐπικοινωνίαν μὲ θαλαμηγούς καὶ ἰδιωτικὰ ἰστιοφόρα. Τόσον ἡ Ε. Α. Π. Α. ὅσον καὶ ὁ Ναυτικὸς Ὀμιλος Ἑλλάδος δὲν ἀποβλέπουν σὲ κέρδη, μὰ στὴν ἀνάπτυσιν τῶν σχετικῶν σπορ καὶ περιηγήσεων.

Τὰ Τουριστικὰ Γραφεῖα ἢ Γραφεῖα Ταξιδίων εἶναι ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεις πού ἔχουν γιὰ σκοπὸ τὴν διορ-

γάνωσι ταξιδίων, ομάδικων έκδρομων και περιηγήσεων καθώς και τη διευκόλυνσι των τουριστικών μετακινήσεων εν γένει στο έσωτερικό και στο εξωτερικό. Τά Τουριστικά Γραφεία, με τη διοργάνωσι επίσκεψων ξένων στην 'Ελλάδα και τη διευκόλυνσι των περιηγήσεων εντός της χώρας, προάγουν τόσο τον εξωτερικό όσο και τον έσωτερικό τουρισμό. Κυρίως όμως ενδιαφέρονται για τον εξωτερικό τουρισμό, δηλαδή για την προσέλκυσι ξένων τουριστών, γιατί τίς περιηγήσεις των 'Ελλήνων στο έσωτερικό τίς καλύπτουν, κατά το πλείστον, τά ιδιωτικά, μη επαγγελματικά, τουριστικά και έκδρομικά σωματεία. Παρά τόν κερδοσκοπικό των δέ χαρακτήρα, ιδίως τά σοβαρά τουριστικά γραφεία, είναι στενοί συνεργάτες του Ε. Ο. Τ. στην τουριστική πολιτική (διοργάνωσι «τουριστικών γύρων» κ.ο.κ.).

★

'Ο Έκδρομισμός εν γένει προσφέρει μιὰ σημαντική συμβολή στην ανάπτυξι του τουρισμού, που είναι μιὰ εύρύτερη κίνησι, που περιλαμβάνει και τόν έκδρομισμό. 'Ο τουρισμός έχει μεγαλύτερη έκτασι, γιατί καλύπτει πιό πλατειές έκδηλώσεις, όχι μονάχα στενά έκδρομικά. 'Ο έκδρομισμός όμως, πιό στενός σέ έκτασι, έχει πιό πολύ βάθος, γιατί αποβλέπει και σέ ιδεολογικούς σκοπούς, όπως η άγάπη προς τή φύσι, ή «φυσιολατρεία», όπως τή λένε, ή άγάπη στην πατρίδα και τίς έθνικές και λαϊκές παραδόσεις, τó ομάδικό πνεύμα τής περιηγήσεως, ή έκδρομική συνειδήσις, που χαρακτηρίζει κυρίως τόν οργανωμένο έκδρομισμό⁽⁶⁾.

'Η «Έλληνική Περιηγητική Λέσχη», από τά οργανωμένα τουριστικά σωματεία μας, προσφέρει σημαντικώτατες υπηρεσίες στον τουρισμό, έξωτερικό και έσωτερικό. Στο καταστατικό του σωματείου τός σκοπός του αναφέρεται «ή ανάπτυξις του Τουρισμού, ύφ' όλας αυτού τας μορφάς και έκδηλώσεις, ιδιαιτέρως δέ ή όργανωσις και ένισχυσις του τουρισμού εν 'Ελλάδι» (άρθρ. 2). 'Ολη ή δράσι τής Ε. Π. Α. τείνει προς αύτη την κατεύθυνσι: Πώς να προαχθή τουριστικά ή χώρα μας με την ανάπτυξι των τουριστικών τόπων, τόν τελειότερο τουριστικό έξοπλισμό (συγκοινωνίες, τουριστικά περίπτερα, ξενοδοχεία κλπ.) και με την προαγωγή τής τουριστικής συνειδήσεως στο λαό. Διοργανώνει έκδρομές και τουριστικές περιηγήσεις σ' όλόκληρη τή χώρα. Συνεργάζεται με

τόν 'Ελληνικόν 'Οργανισμόν Τουρισμού, με την Ε. Α. Π. Α., με τόν 'Ελληνικόν 'Ορειβατικόν Σύνδεσμον, με τόν Ναυτικόν 'Ομιλον 'Ελλάδος, με την 'Ομοσπονδίαν 'Εκδρομικών Σωματείων τής 'Ελλάδος, με τó 'Εθνικόν 'Ιδρυμα κ.ά. 'Εκτός των τουριστικών περιηγήσεων 'Ελλήνων στο έσωτερικό, ή Ε. Π. Α. φροντίζει για την προσέλκυσι ξένων στην 'Ελλάδα, συνεργαζομένη με άνάλογες τουριστικές οργανώσεις ξένων χωρών και διοργανώνει τουριστικές γιορτές πού, εκτός άλλων, συντελοούν στην ανάπτυξι ζωηρής τουριστικής κινήσεως 'Ελλήνων και ξένων. (Αίγινα, Σπέτσες, 'Υδρα κλπ.). 'Η Ε. Π. Α. ενδιαφέρεται ακόμα για την επίσκεψι 'Ελλήνων στο έξωτερικό για τουριστικούς σκοπούς, επιδιώκοντας ν' άναπτυχθή με άμοιβαίότητα, ή τουριστική κίνησι με γειτονικές χώρες, ιδίως εκεί όπου οί 'Ελληνικοί πολιτισμοί έχουν άφήσει ζωηρά τά ίχνη τής επιδράσεώς των.

Μιά μορφή τουριστικής δράσεως τής Ε. Π. Α., που συμβάλλει έξαιρετικά στην ανάπτυξι του έξωτερικού τουρισμού, είναι οί κατασκηνώσεις τής «Μεσογειακής Λέσχης» στον 'Υψο τής Κερκύρας, σέ συνεργασία με την Ε. Π. Α., στις όποιες μέτεχουν διάφορα έθνηκοτήτων παραθεριστά, μεταξύ των όποιων και 'Ελληνες. Οί κατασκηνώσεις αυτές, εκτός από τή σοβαρή ώφέλεια τής οικονομίας μας από την εισροή συναλλάγματος, συμβάλλουν σημαντικά στη διαφήμισι τής χώρας μας στο έξωτερικό. Γι' αυτό ό Ε. Ο. Τ. και οί λοιπές κρατικές άρχές παρέχουν κάθε δυνατή διευκόλυνσι στους ζένους κατασκηνωτάς. Τέτοιες κατασκηνώσεις οργανώθησαν πέρυσι και φέτος, με μεγάλη έπιτυχία.

'Η 'Ομοσπονδία Έκδρομικών Σωματείων τής 'Ελλάδος, με τά 50 και πλέον εις την δύναμιν της σωματεία, συμβάλλει επίσης στην ανάπτυξι του έσωτερικού κυρίως τουρισμού. 'Από τó 1921, που ιδρύθησαν τά πρώτα έκδρομικά σωματεία, άρχισε μιὰ ζωηρή τουριστική ανάπτυξι τής χώρας μας, στην εργασία δέ αύτη τά σωματεία που ύπήχθησαν ύστερα στην 'Ομοσπονδία έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Με τή διοργάνωσι συχνών έκδρομών, την ανάπτυξι έκδρομικού πνεύματος και τής τάσεως προς περιηγήσεις, με την δργάνωσι φυσιολατρικών έορτών, φεστιβάλ και καλλιτεχνικών έκδηλώσεων, συντέλεσαν πολύ στη δημιουργία τουριστικής συνειδήσεως σέ εύρύτερα στρώματα και παρεκίνησαν και τó κράτος να ένθαρρύνη την τουριστική κίνησι στο έσωτερικό. Τά έκδρομικά σωματεία τής 'Ομοσπονδίας έδωσαν στον έκδρομισμό κι' ένα βαθύτερο ιδεολογικό περιεχόμενο, έδημιούργησαν φανατικούς τής έκδρομικής ιδεολογίας, πρᾶ-

(6) Για τίς άρχές και τά ιδανικά του οργανωμένου έκδρομισμού και για τίς έκδηλώσεις του στην 'Ελλάδα βλ. εν έκτάσει τó προαναφερθέν άρθρον «'Ο οργανωμένος έκδρομισμός εις την 'Ελλάδα» ενθ' άνωτ. ύποσημ. 3.

γμα πού συνετέλεσε πολύ στην τουριστική πρόοδο. Ιδιαίτερα η Όμοσπονδία Έρριξε το βάρος της στην ανάπτυξη του έσωτερικού τουρισμού, πού, άλλωστε, είναι η βάση και του έξωτερικού τουρισμού. Οί υπεύθυνοι τής Διοικήσεως τής Όμοσπονδίας πιστεύουν πώς ο τουρισμός θα προαχθή μονάχα αν δοθῆ ιδιαίτερη προσοχή στον έσωτερικό τουρισμό, γιατί μονάχα έτσι θα διευκολυνθῆ ἡ ανάπτυξη τής τουριστικῆς συνειδήσεως και θα δημιουργηθούσι οι προϋποθέσεις προαγωγῆς και του έξωτερικού τουρισμού. Ἡ Όμοσπονδία πιστεύει πώς τὸ κράτος ρίχνει τὸ βάρος του κυρίως στον έξωτερικό τουρισμό και μάλιστα στην προσέλκυσι τῶν πλουσίων ξένων τουριστῶν, παραμελῶντας τὸν έσωτερικό, καθὼς και τὸν λαϊκό τουρισμό, γιά ξένους και δικούς μας.

Ὁ «Ἑλληνικός Ὀρειβατικός Σύνδεσμος», με τὴν ανάπτυξη τῆς ὀρειβάσις και τῆς χιονοδρομίας καθὼς και τῶν χειμερινῶν σπόρ, ὑποβοηθεῖ τὴν ανάπτυξη τοῦ ὀρειβατικοῦ τουρισμοῦ μά και, γενικώτερα, συντελεῖ στήν τουριστική διαφήμισι τῆς χώρας μας. Πιὸ συγκεκριμένα ὁ Ε. Ο. Σ., με τὶς ἀναβάσεις πού διοργανώνει, τὴ δημιουργία δρόμων, καταφυγίων κλπ. ἐνισχύει τὶς ὀρειβατικῆς περιηγήσεις και κάνει τὴν καλύτερη προβολή τῶν ὀρειβατικῶν τοπίων τῆς χώρας μας και τῆς ὀμορφιάς τῶν βουνῶν τῆς στὸ έξωτερικό. Ἰδιαίτερα ὁ Ε. Ο. Σ., με τὴν πρόσκλησι ξένων ὀρειβατῶν στήν Ἑλλάδα και με τὴ διοργάνωσι ἀναβάσεων των στὰ ἑλληνικά βουνά, προάγει ἰδιαίτερα τὸν έξωτερικό τουρισμό, γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπισκέψεις τῶν ξένων ὀρειβατῶν αὐτῆς καθ' ἑαυτῆς, γίνεται αὐτὸ ἀφορμὴ διαφημίσεως τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν περαιτέρω προσέλκυσι ξένων τουριστῶν. Με τὴ δράσι του ὁ Ε. Ο. Σ. σὲ Διεθνή Ὀρειβατικὰ συνέδρια, με τὴν συμμετοχή του σὲ διεθνῆς χιονοδρομικοῦς ἀγῶνες, δίδει τὸ παρὸν τῆς Ἑλλάδος σὰν χώρας με σπάνιο ὀρειβατικὸ πλοῦτο και δημιουργεῖ διεθνῶς ἐνδιαφέρον γιά τὴν χώρα μας.

Ὁ Ἑλληνικός Ὀρειβατικός Σύνδεσμος εἶναι μέλος τῆς «Διεθνούς Ἐνώσεως τῶν Ὀρειβατικῶν Ὀργανώσεων» (Union Internationale des Associations d'Alpinisme). Ἡ Γενική Συνέλευσις τῆς Διεθνούς αὐτῆς ὀργανώσεως ἔγινε στὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου ἐξ. στοὺς Δελφούς, διοργανώθησαν δὲ ὀρειβατικῆς και τουριστικῆς περιηγήσεις σ' ἐνδιαφέροντα τουριστικῶς και ὀρειβατικῶς μέρη τῆς Ἑλλάδος με συμμετοχή ἀντιπροσώπων ἀπὸ 11 ξένες χώρες, ὅσες ἔλαβαν μέρος στὴ Γενική Συνέλευσι. Ὁ καθένας ἀντιλαμβάνεται τὴ μεγάλη τουριστική ὠφέλεια πού προέκυψε γιά τὴ χώρα μας.

★

Με τὴν παραπάνω διαγραφείσαν κρατική και ἰδιωτική τουριστική διάρθρωσι ἡ Ἑλλάς, χώρα με ἐξαιρετικῆς εὐκαιρίας τουριστικῆς ἐκμεταλλεύσεως, προχαρεῖ στήν ανάπτυξη τοῦ έξωτερικοῦ και έσωτερικοῦ τουρισμοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τουριστικῆς προόδου τῆς χώρας μας στὰ τελευταία χρόνια εἶναι καταφανῆ. Καλύτερος τουριστικός ἐξοπλισμός, πιὸ ὀρθολογιστική ὀργάνωσι τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν, βελτίωσι τῶν συγκοινωνιῶν κ.ἄ. συνετέλεσαν ὥστε και ἡ κίνησι τῶν ξένων τουριστῶν ν' αὐξάνη ἀλματώδως και ἡ τουριστική συνειδήσις στὶς διάφορες ὑπηρεσίες και στὸν λαὸ ν' ἀρχίση ν' ἀναπτύσσειται.

Λίγοι ἀριθμοὶ γιά τὴν κίνησι ξένων ἐκ τοῦ έξωτερικοῦ εἶναι ἀρκετὰ εὐγλωττοι: Στὰ 1950 ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἑλλάδα 33.333 ξένοι τουρίστες, στὰ 1951 40.118, στὰ 1952 54.819. Τὸν περασμένο Μάρτιο, παρ' ὅλο πού δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη ἡ φετεινὴ τουριστικὴ περίοδος, ἦρθαν στήν Ἑλλάδα 5.827 ξένοι, ἔναντι 2.631 τοῦ Μαρτίου τοῦ 1952. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1953 ἦρθαν στήν Ἑλλάδα 7.169 ξένοι, ἔναντι 5.073 τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1952. Μά και ἀπὸ ἀπόψεως εἰσροῆς ξένου συναλλάγματος ἡ πρόοδος εἶναι καταφανής: Στὰ 1949 εἰσῆχθησαν ἀπὸ τὸν τουρισμὸ 2.969.327 δολλάρια, στὰ 1950 4.734.311, στὰ 1951 5.933.311 και στὰ 1952 9.585.244 δολλάρια. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1953, ἐξ ἄλλου, εἰσῆχθησαν ἀπὸ ξένους τουρίστες 720.000 δολλάρια, ἔναντι 409.000 πού εἰσῆχθησαν τὸν Μάρτιον τοῦ 1952. Τέλος τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1953, εἰσῆχθησαν 2.285.333 δολλάρια, ἔναντι 537.176 τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1952.

Γιά φέτος προβλέπεται σημαντικὴ αὐξήσι τῶν ξένων τουριστῶν, πού ἀρχισε νὰ διαφαίνεται κιόλας ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο, πού ἀρχίζει ἡ τουριστικὴ περίοδος. Ὁ ὑξημένος αὐτὸς ἀριθμὸς προεβλέπετο και ἀσχετα ἀπὸ τὴν γενομένην τὴν 9ην Ἀπριλίου ἀναπροσαρμογῆς τῆς δραχμῆς, πού θὰ τονώσῃ ἀκόμα πιὸ πολύ τὸ ἀναμενόμενο ρεῦμα. Γιατί τώρα ἡ Ἑλλάς, γιά τοὺς διαθέτοντας ξένο συνάλλαγμα, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς φθηνότερες χώρες πού κόσμου, κι' έτσι θὰ ἡμπορέσῃ νὰ συναγωνισθῆ ἀποτελεσματικὰ τόσο τὶς ἄλλες Εὐρωπαϊκῆς μεσογειακῆς χώρες ὅσο και τὶς χώρες τῆς Μέσης και τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Ἡ σκέψι δὲ πὼς γιά τὴν εἰσορή τῆς ἴδιας ποσότητος συναλλάγματος χρειάζεται σήμερα διπλάσια ποσότης δραχμῶν (λόγω τοῦ διπλασιασμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ ξένου συναλλάγματος), δὲν ἀνησυχεῖ τοὺς ἀρμοδίους, ὄχι μονάχα γιατί πιστεύουν σὲ πολὺ μεγαλύτερη συρροή ξένων τουριστῶν, ὅσο και γιατί οἱ ξένοι θὰ ἐσοδεύουν σήμερα, λόγω τῆς φθηνείας πού ὑπάρχει γιά τοὺς διαθέτον-

τας ξένο συναλλάγμα, πολύ περισσότερα από άλλοτε, είτε γιατί θά μένουν πιδ πολλές ημέρες στην 'Ελλάδα, είτε γιατί θά ξανοίγονται σέ έξοδα και άγορές πού δέν θά τις έκαναν υπό τó προηγούμενο, γι' αυτός, επίπεδο τιμών. Έτσι προβλέπεται ότι, παράλληλα με την μεγάλη αύξηση της σύρροης έπισκεπτών, θάχουμε φέτος και ουσιώδη αύξηση της εισροής συναλλάγματος. Μιά άλλη συνέπεια της αναπροσαρμογής της τιμής της δραχμής γιά τόν τουρισμό θά'ναι ή τόνωση του έσωτερικού τουρισμού. Γιατί οί άρκετοι 'Ελληνες πούκαναν τις διακοπές των στο έξωτερικό, θά στρέφονται πιά στους έλληνικούς τόπους παραθερισμού, μιά πού ή νέα τιμή συναλλάγματος μονάχα στους πολλούς πλουσίους θά έπιτρέπη τά ταξίδια στο έξωτερικό.

'Ο έλληνικός τουρισμός, όμως, παρά τις ως τώρα έπιτεύξεις του και τις ευόϊωνες προοπτικές του, χρειάζεται πολλά ακόμα γιά νά φτάση τó επίπεδο άλλων, τουριστικά προηγμένων, χωρών. 'Η 'Ελλάς διαθέτει μερικά πολύτιμα άτομó γιά τουριστική έκμετάλλευσι: Τις μοναδικές αρχαιότητες της, τούς ιστορικούς τόπους της, τις ιαματικές πηγές της, την έλληνική φύσι και τó κλίμα της. Μονάχα αυτά όμως δέν κάνουν τουρισμό. Χρειάζεται ν' αναπτυχθή ευρύτερα ή τουριστική συνείδησι, ώστε νά μη έκμεταλλευμεθα τούς ξένους, μιά νά τούς κάνουμε ευχάριστη τή διαμονή κι' όσο τó δυνατόν πιδ φθηνή. Έχουμε νά καταπολεμήσουμε δυό σοβαρά μειονεκτήματα, τó ένα αντικειμενικό, τó άλλο υποκειμενικό: Τó αντικειμενικό είναι ότι ή 'Ελλάς βρίσκεται μακριά από τó γεωγραφικό και συγκοινωνιακό κέντρο τών Ευρωπαίων και 'Αμερικανών τουριστών, στην ανατολική άκρη της Ευρώπης. Τó υποκειμενικό είναι πώς είμαστε μιά χώρα άνοργανωτη ακόμα τουριστικώς. Για την καλύτερη τουριστική οργάνωσι της χώρας μας χρειάζεται νά γίνη αναδιοργάνωσι της κρατικής τουριστικής ύπηρεσίας, δηλαδή του 'Ελληνικού 'Οργανισμού Τουρισμού. Αυτό τó δέχονται και τó εισηγούνται μάλιστα οί διοκούντες τόν Ε. Ο. Τ., γιά ν' άποκτήση μιά πιδ άποφασιστική άρμοδιότητα και νά ήμπορη νά κινηται άποτελεσματικά πρós τις διάφορες κατευθύνσεις. 'Ο Ε. Ο. Τ. πρέπει νά γίνη μιά έπιτελική ύπηρεσία, με έκτελεστάς του τουριστικού προγράμματος όλες τις κρατικές ύπηρεσίες, τά τουριστικά σωματεία και δλόκληρο τόν λαό.

Παράλληλα με την αναδιοργάνωσι του Ε. Ο. Τ. πάνω στις παραπάνω βάσεις, χρειάζεται μιά πιδ προσεκτική κατάρτισι ένός τουριστικού προγράμματος μακράς πνοής, μιά και συγκεκριμένα γιά κάθε τουριστι-

κή περίοδο. Σέ πρακτικές ιδέες και σέ γόνιμα σχέδια ό Ε. Ο. Τ. είναι πλούσιος. Μονάχα πού δέν έχει τή δυνατότητα νά τά εφαρμόση. Τά βασικά προβλήματα πού πρέπει νά άντιμετωπισθούν είναι τά εξής: 1) Ξενοδοχεία και ξενώνες. Όπως είπαμε παραπάνω, σέ ώρισμένες περιόδους δέν έπαρκουν νά καλύψουν τή ζήτηση, γι' αυτό και έπιστρατεύονται ιδιωτικά σπία πού δέν διαθέτουν όμως πάντα τόν άπαραίτητο έξοπλισμό. Έπίσης τά πιδ πολλά από τά έπαρχιακά κυρίως ξενοδοχεία δέν έχουν τις άνέσεις πού άπαιτεί ή εποχή μας. 2) Τουριστικοί δρόμοι, πού νά οδηγούν στους τουριστικά πιδ ένδιαφέροντας τόπους. Στά τελευταία χρόνια έγινεν αίσθητη πρόοδος στόν τομέα αυτό, άκόμα όμως τó δόκο πρόγραμμα δέν ώλοκληρώθη. 3) Ειδικευμένο τουριστικό προσωπικό, πού νά ήμπορη ν' ανταποκριθή στόν προορισμό της 'Ελλάδος σάν τουριστική χώρα. 'Αν έξαιρέσωμε τά μεγάλα ξενοδοχεία και τά κέντρα πολυτελείας, ό τουρίστας δέν βρίσκει άλλοθι, τι χρειάζεται από άποψι εξυπηρετήσεως. 'Αν έξαιρέσωμε έπίσης τήν Τουριστική 'Αστυνομία, πού στέκει στο ύψος της, οί πιδ πολλές κρατικές ύπηρεσίες είναι αδιάφορες πρós τόν τουρισμό. 4) Ν' αναπτυχθή ή τουριστική συνείδησι τόσο στις κρατικές ύπηρεσίες (τελωνεία, άστυνομία κλπ.). όσο και στο λαό, γιάτι αυτή είναι ό κυριώτερος συντελεστής της τουριστικής ανάπτυξεως. Μονάχα τó αίσθημα της 'Ελληνικής ξενίας δέν φτάνει πιά. Χρειάζεται μιά πιδ συστηματική συνειδητοποίησης της όρθης άπόψεως πώς δλόκληρη ή 'Ελλάς, και όχι μονάχα ώρισμένες ύπηρεσίες, πρέπει νά είναι συντελεστής ανάπτυξεως του τουρισμού. 5) Τέλος πρέπει τó κράτος νά δώση μεγαλύτερο βάρος στόν έσωτερικό τουρισμό, απ' όσο δίδει σήμερα, χωρίς νά παραμελήση και τόν έξωτερικό τουρισμό. Βάσι της τουριστικής ανάπτυξεως είναι ό έσωτερικός τουρισμός, και απ' έκει θά ξεκινήσωμε γιά τήν προαγωγή και τού έξωτερικού. Έμεις εδώ άρχισαμε άνάποδα. Φροντίσαμε όπως-όπως νά έξοικονομήσωμε τούς ξένους τουρίστες και δέν μεριμνήσαμε νά έδραιώσωμε τήν όλη προσπάθεια πάνω σέ γερή οργάνωσι του έσωτερικού τουρισμού. Έπίσης τόσο στόν έσωτερικό όσο και στόν έξωτερικό τουρισμό χρειάζεται νά δοθη προσοχή στο λαϊκό τουρισμό, πού παρημελήθη πολλές φορές χάριν τών μεσαίων και άνωτέρων οικονομικώς τουριστών.

Γιά όλ' αυτά βέβαια χρειάζονται τόσον ύλικά όσο και ήθικά έφόδια. Και ύλικά έφόδια πρέπει νά παρασχεθούν από τó κράτος με γενναιότητα, γιάτι τά μεγάλα του-

ριστικά έργα χρειάζονται οικονομικούς πόρους. Στό σημείο αυτό το κράτος είχε στα τελευταία χρόνια την ένιςχυσι του Σχεδίου Μάρσαλ και της Αμερικανικής Οικονομικής Βοηθείας, που πρέπει να συνεχισθί νά δείχνη τό εμπρακτό ενδιαφέρον της γιά τόν Έλληνικό τουρισμό, άν θέλη νά δη γρήγορα τήν Έλληνική άνασυγκρότησι (7).

Είπαμε και στήν άρχή πώς ό οικονομικός παράγων δέν πρέπει ποτέ νά υποτιμάται σέ θέματα όπου, σάν τόν τουρισμό, παίζει ένα σημαντικό ρόλο. Καί στόν μέν έξωτερικό τουρισμό, μέ τήν εισροή ξένου συναλλάγματος, ό ρόλος αυτός είναι ολοφάνερος. Τό τουριστικό συναλλάγμα, μιά άπό τίς κυριώτερες πηγές του «έξ άδήλων πόρων συναλλάγματος», τονώνει τό ενεργητικό του ίσοζυγίου τών πληρωμών και συντελεί στή γενικώτερη οικονομική και νομισματική έξυγίανσι. Καί οί δυνατότητες περαιτέρω αύξήσεως της εισροής ξένου τουριστικού συναλλάγματος στή χώρα μας είναι μεγάλες. Μά και στόν έσωτερικό τουρισμό ή οικονομική ώφέλεια δέν είναι εύκαταφρόνητη. Τονώνονται οί συναλλαγές, δημιουργείται συγκοινωνιακή και έμπορική κίνησις στούς τουριστικούς τόπους, ύποστηρίζονται ένα πλήθος τουριστικών επαγγελμάτων, που ή ευεργετική επίδρασι των στήν έθνική οικονομία είναι σημαντική.

Πρέπει όμως, παράλληλα, νά μη δούμε τόν τουρισμό σάν ένα στενά οικονομικό φαινόμενο. Μέ τόν έξωτερικό τουρισμό, όπως είπαμε, διευκολύνεται ή έπικοινωνία κι' ή άλληλογνωριμία μεταξύ προσώπων

διαφόρων λαών, που συντελοούν στήν διεθνή συνεργασία και κατανόησι. Ακόμα, μέ τήν εισοδο τόσων ξένων στήν Ελλάδα, μάς παρέχεται ή μοναδική εύκαιρία νά γνωρίσωμε στούς ξένους αυτούς, πολλοί άπό τούς όποιους είναι διανοούμενοι, έπιστήμονες και σπουδασταί, τήν σημερινή ζωντανή Ελλάδα, μέ τίς ώραίες πραγματοποιήσεις και τίς έξάρσεις της. Η Ελλάδα δέν είναι μονάχα τά λαμπρά μάρμαρα του Παρθενώνος, τά έξοχα Βυζαντινά μνημεία κι' ό καταγάλανος ουρανός της. Είναι και μιά πνευματική πραγματικότητα τών μέσων του 20ου αιώνας, γεμάτη άπό εύόιωνες προοπτικές μιάς καινούργιας πολιτιστικής άνθίσεως. Θά μπορούσωμε νά δώσωμε στούς ξένους αυτούς νά γευθοούν, έστω και γιά λίγο, τήν πνευματική αυτή τροφή; Τό κέρδος θάβι άνυπολόγητο.

Μά και στόν έσωτερικό τουρισμό ανοίγονται οί δυνατότητες νά γνωρίση ό Έλληνη τήν πατρίδα του, μέ τίς ώραίες ιστορικές και λαϊκές παραδόσεις, ν' άγαπήση τήν Ελλάδα και τούς άδελφούς του της μακρυνής έπαρχίας, νά ζεσταθή, στήν άγκαλιά της ελληνικής φύσεως και τών ελληνικών τοπειών, που κάθε των σπιθαμή διηγείται και μιά έξοχη ιστορική σελίδα. Τό κέρδος άπό τήν έπαφή αυτή θάβι σημαντικώτατο.

Ας κυττάζωμε, λοιπόν, μέ άγάπη τόν Έλληνικό τουρισμό, ως έργαστόυμε γιά τήν όλόπλευρη άνάπτύξι του, που θάχη σάν άποτέλεσμα, παράλληλα μέ τά άλλα όφέλη, και τήν προβολή τόσο στο έξωτερικό όσο και στο έσωτερικό της Έλληνικής πνευματικής άλκής, που έκπέμπει σήμερα σ' όλόκληρο τόν κόσμο μιά άναγεννημένη, μιά καινούργια Ελλάδα.

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΜΝΗΜΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Στόν χρόνο του θανάτου του πατέρα μου.

Μνήμη γλυκειά ακολουθεί τον
στον Δρόμο που διαβαίνει
Κάπου μαζί του προχωρεί κι' Αυτός
που τον προστάζει
Κι' άν ή καρδιά μου δέν μπορή
τό βλέμμα του νά φθάση
είν' ό Θεός που τον κρατεί
κι' Αυτός που τον θεμαίνει.

Κι' άν ύψηλά σε φωτεινά νερά
γλυκοχαράζει
Η σε κοιλάδες θαμπερές που
νά περάση πρέπει
Μνήμη γλυκειά ακολουθεί τον
στον Δρόμο που διαβαίνει
Κάπου ψηλά μες του Θεού τό
Σύμπαν ήσυχάζει.

Γ. ΗΛ. ΦΥΓΑΡΑΣ

Τ' ΑΣΤΕΡΙ ΤΟ ΜΥΡΙΑΚΡΙΒΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

“Όσο νάναι, ή παλιά λύπη από την χηρεία, έχει πιά λαφρόνει. Τ' όρφανοῦλι ό Φαίδρος, τό παιδί του, ζούσε τώρα άρκετά καλά με την φροντίδα τής κυρά Κρουσταλίας, τής καλής οικονομίας. Γιατίρσισα, σωστή πονοκαταλύτρα, ή άγράμματη αυτή κυρούλα. “Ένας άνθρωπος λαχείο, στο χτυπημένο νοικοκυριό...

Καθώς τά πρώτα δειλινά την άκουγε ν' άνιστορεί περασμένα περιστατικά, θρόλους για τόν Διγενή, όνειρα στο χρυσοφώς τής Βοσκοπούλας, ν' άραδιάζει παλληκαριές και συναρπαστικά συμβάντα, λικνιζόταν στην παρηγοριά, σχεδόν ξεχνιόταν. Καί διώχοντας σιγά-σιγά τόν ζόφο τής λύτης, άπόμεινε σκεφτικός. Για σκέψου, πόσα λεπτοκεντημένα πλουμίδια, πόσα πανόμορφα παιχνιδίσματα του νοῦ, στο λιγνό προσωπάκι τής καλόβολης ξένης βάβως!

Δέν ήθελε και περισσότερα ό Βλάσης ό Χαρίτος, ό οικονομολόγος, ό προϊστάμενος στά γραφεία τής «Μεσσηνιακής Έριουργίας», ό καλομαθημένος και διανοούμενος, για να γαληνεύει ύστερα από μιá τέτοια θανατερή περιπέτεια και να ξαναβρίσκει σιγά-σιγά τόν εαυτό του.

Τ' όμορφο, τό φωτολουσμένο σπίτι με τις τέσσερες κάμαρες, με τό χωριάτικο τζάκι στο χώλ, τις βαρειές βελούδινες κουρτίνες, τις βιβλιοθήκες και τά χίλια δυό μικροκαλλιτεχνήματα, είχε άρχισει να ξαναγίνεται τό «σπίτι μου σπιτάκι μου, χρυσό μου καλυβάκι». Χυ! Ναι, άλλοίμονο στον στρατοκόπο που δέν έχει κονάκι να τόν καρτερεί, κάποια φωλιά, κάποια τόση δά φωλίτσα, να ξεδιπλώνει την κούραση και τά όνειρά του.

Μόνο που μέσα σε τόσα άκριβά και ζηλευτά πράματα, σε τόσα χεροτιαστά δώρα, τέτοια που σίγουρα τά ζητά και τά ζηλεύει ή μισή έξω πολιτεία, έρχονται κάτι γκρι-

ζες δειλινές ώρες, άσχετες με την θανατερή μοναξιά, κάτι ώρες μαδιές, γιοματές καταχνιά. Μονομιάς τότε αυτό που λέμε ψυχή ή συνείδηση, τρέμει σαν την καλαμιά, χωρίς καμιά ιδιαίτερη επί τούτου άφορμή. Τρέμει λόγου-χάρη, πάνω στον κοινό, τόν φευγαλέο στοχασμό για τό γοργοπέρασμα του βίου, του χρόνου τής ζωής, που μέρα με την ήμέρα, άγκομαχούμε να τόν φορτώνουμε παράξενη κακία. Δίχως καλά-καλά να τό αισθάνεται ή ψυχή παίρνοντας φόρα και κατήφορο, άργοβλέπει τά κατορθώματα που τοποθετήθηκαν με σπουδή στον βωμό του μόχθου, να κινιούνται, να χωρίζονται, να γίνονται μαρμάρινες στήλες και στο τέλος να τριζοβολούν, να ραγίζουν και χράπ! να σπάνε, να γίνονται σκόνη, άγέρας, τίποτα. Κι' όσο ό κατήφορος εξακολουθεί, όσο ξεδιπλώνει με ήλιγο, χωρίς τελειωμό την άχαρή του λωρίδα, ξεπετιούνται σαν παράσιτα λογίζ-λογις έρωτηματικά, ξεπετιούνται πικραμένες άνησυχίες. Μονομιάς τό σπίτι με τις τέσσερες κάμαρες, τους τέσσερες τετράγωνους-φωτολουσμένους χώρους, ό Φαίδρος τό μοναχοπαίδι, ή γερόντισσα ή πονοκαταλύτρα, θαμπώνουν, εξαφανίζονται. Τά χείλη μελανιάζουν και σιγά-σιγά, μόλις και μετά βίας καταφέρνουν και ψιθυρίζουν. «Άῦριο, μιá πάλι μέρα, μιá ίδια μέρα, μιá μέρα χωρίς σημασία».

“Ω για σκέψου, λοιπόν, νάλειπε κι' αυτή ή δλόγλυκια και άγράμματη ξένη βάβω.

Τ' άγόρι, ήταν καταμαγεμένο.

Μόλις παρατηρούσε στα γέρικα δάχτυλα τ' άδράχτι, μόλις έβλεπε κάτι να σιγοψιθυρίζουν τά ισχνά χείλη, παρατούσε τους χάρτες, πετούσε κοντύλια, κήβους και χρώματα και κουλουριαζόταν στα πόδια της, σωστό πειθαρχημένο έλάφι. Σήμερα που χαμογέλασε ή άνοιξη, σήμερα που ως φαίνεται ή άγαθή γερόντισσα ει-

χε άγουροξυπνήσει και εΐχε πὸ έντονη δι-
άθεση, τὴν εΐχε άκούσει αὐτὸς ὁ ἴδιος
προτοῦ φύγει γιὰ τὸ γραφεῖο, νὰ λείει και
νὰ τονίξει χτενίζοντας τὰ σγουρὰ μαλλιά
τοῦ παιδιοῦ:

—Τ' άστέρι τὸ μυριάκριβο ποῦχει τ' ά-
θάνατο νερό, τ' άστέρι πὸ τὸ ζυγώνουν οἱ
διπασμένοι και παίρνουν ζωή, τὸ λένε μι-
κρέ μου άγγελε, άγάπη.

—Μόνο ἔτσι τὸ λένε;... εΐχε άντιμυθυ-
ρίσει χωρὶς ἱκανοποίηση ὁ Φαῖδρος, καμα-
ρώνοντας τὸ χτένι, πὸ μπέρδενε στὰ δλό-
σγουρα μαλλιά.

Μιά καθημερινή κατόπι κίνηση, μερικὰ
βήματα στὸ πεζοδρόμι, τὸ λεωφορεῖο πὸ
μᾶς παίρνει και τρέχει κι' ἔπειτα σ' ἕνα
διαφορετικὸ κτίριο, ἔπειτα στὸ γραφεῖο, ἔ-
κει πὸ τὰ πάντα κάνουν στροφή.

Ἔρχεται και θροιάζεται σὲ κάθε κύ-
ταρο τοῦ εἶναι ἡ θέληση γιὰ μόχθο, ἡ θέ-
ληση πὸ ζητᾶει σοβαρὴ χρυσόφορα συγ-
κέντρωση, λαγαρὴ σκέψη, τερτίπια μὲ πεί-
ρα και δράση, παραγωγικά. Οἱ μηχανές
παράπλευρα γυρίζουν, ἡ αὐτοῦ μεγαλειό-
της ὁ ἠλεκτρισμός ἔχει παντοῦ τὸ λόγο.

Φυσικά, σὲ τέτοιες ὥρες, πρέπει ὁ νοῦς
και τὰ μάτια νᾶναι χάμου, στὰ χαρτιά.
Νὰ τιθασεύουν, νὰ τοποθετοῦν τὰ νοῦμε-
ρα, νὰ μὴ σκοντάφτουν. Πρέπει νὰ ξέρει
νὰ βυθοσκαλίξει τὰ κόλπα πὸν σκαρώνουν
οἱ πραγματευτάδες. Πρέπει νᾶναι σὲ ὅλα
μέσα, νᾶναι εὐκίνητος, νᾶχει μνήμη, νὰ
ζυγιάζει τίς κουβέντες, νὰ ξέρει νὰ φυλά-
γεται ἀπὸ τίς κακοτοπιές, νὰ βγαίνει λάδι.

Δηλαδή άλλοίμονο ἂν σὲ τέτοιες σημα-
διακὲς ὥρες ξεχαστεῖ κι' αφήσει νὰ τὸν
συνεπάροι ὁ στοχασμός, ἡ φαντασία... Οἱ
προϊστάμενοι, οἱ κύριοι μέτοχοι και ἰδιο-
κτῆτες, δταν στὸ χρονευτήρι τῆς συναλλα-
γῆς ποντάρουν περιουσίες και ἰδρώνουν
και στενάζουν γιὰ νὰ βαστήξουν γερά τὴν
ἐμπορικὴ σημαία, εἶναι ἀμείλικτοι, δὲν χω-
ρατεύουν. Ἐχουν συνηθίσει και βλέπουν
τὴ δουλειὰ σάν μιὰ παγὸδα πὸν ὀποιος
μπεῖ και κλειστεῖ, πρέπει νὰ ξεχάσει ἀπὸ
ποῦ ξεκίνησε, γιὰτὶ βρῖσκεται ἐστὶ γῆ, τί
γνώρισε, τί συναπάντησε στὸν παράξενο
τοῦτο κόσμο. Νὰ ξεχάσει κι' αὐτὸν ἀκόμη
τὸν ἀνοιχτόκαρδο και γαλάζιο οὐρανό.

Δουλειά, δουλειὰ και προσοχή. Προσοχή
μὴ τυχὸν κι' ἔρθει ἀπρόσκλητο γέλοιο και
φέρει ξεγνιασιὰ και λασκάριε ὁ νοῦς ἀπὸ
τὴ σκέψη, τὸ χέρι ἀπ' τὸ χαρτί.

—Ἄλλο, ἄλλο ἐδῶ «Μεσοσηνιακή». Δέ-
κα χιλιάδες δολλάρια παρακαλῶ, γιὰ ἔρια..
προέλευσις Ἄργεντινῆ.

Ἵστώσο τώρα καθὼς ἀφίνει τὸ ἀκου-
στικὸ και κάθεται, καθὼς σημειώνει βια-
στικὸς μικρὰ-μικρὰ νομειράκια, βλέπει νὰ
στέκει στὸ γραφεῖο του, νὰ ὀρθώνεται κά-
ποιος μικρὸς, ἀσυνήθιστος ὄγκος. Μπά!
Ἔνα μαυροφορεμένο κορίτσι... Πρόσωπο
φεγγάρι, μάτια καστανά. Κάπου ἔκει στὸ
στήθος, ξεχωρίζει ἕνας τενεκεδένιος σταυ-
ρουλάκος.

Στέκει λίγο ἀφηρημένος, συλλογιέται,
χτυπᾶ μὲ τὸ δάχτυλο τὴ μύτη, συνέρχεται.

—Τί θέλεις; ρωτᾶει κάπως ἀδιάφορα.
Και φαίνεται βρῖσκει δλόττελα τὸν γρανι-
τένιο ἑαυτοῦ, γιὰτὶ σουφρώνει τὰ φρύ-
δια και προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσει ἀπὸ ποῦ
ξετρύπωσε στὰ καλά καθούμενα τοῦτο τὸ
θηλυκὸ και πὼς τάχα βρέθηκε ἔκει παρά-
πλευρα, μέσα στὸ ἀπροσπέλαστο κεντρικὸ
γραφεῖο...

—Κάποιος πὸν σᾶς γνωρίζει... Ἡ θεία
μου... δὲν μπορεῖ πιά νὰ μὲ κρατήσει...
Μοῦπε... Θέλετε νὰ μῶ στὴ δουλειά;

—Δουλεῖα; Δὲν καταλαβαίνω. Πόσων
χροῶν εἶσαι;

—Δώδεκα... σιγοψιθυρίζει τὸ κορίτσι
κοκκινίζοντας.

—Μμ! Δὲν παίρνουμε ἔτσι μικρὰ σάν
και σένα. Ποῖς σὲ ἀφησε και μπῆκες ὡς
ἐδῶ; λείει ψυχρὰ και ξεφυλλίζοντας τὸ δα-
σμολόγιο, σημειώνει ἕνα ἐλάχιστο κοινὸ
πολλαπλάσιο, τραβάει γραμμὴ σὲ μιὰ ρὸζ
κάρτα.

—Ἄκόμα ἐδῶ εἶσαι; Ξαναλέει παραξε-
νεμένος, βλέποντας τὸν μικρὸν ὄγκο νᾶναι
ἀσάλευτος ἔκει σιμά του. Περιεργο! Τὸ
κορίτσι μὲ τὰ μαῦρα λὲς κι' ἔριξε ρίζες,
δὲν κινιέται, δὲν φεύγει. Τὰ καστανὰ παι-
δικὰ μάτια, τὸν κοιτᾶζουν μὲ ἰκεία.

—Ἡ θεία μοῦπε νὰ πῶ δεκατέσσερα...
σιγοφελλίζει μὲ σπασμένη ἀναπνοή.

Πὼς; Κρύβουν λοιπὸν τόση δύναμη δυνὸ
ἀσήμαντα παιδικὰ μάτια; Ἄθελά του γλυ-
στράει, πέφτει στὸ κενό. Ἄφινει νὰ τοῦ

Ξεφύγει τὸ δασμολόγιο, νὰ κυλήσει χάμου. (Ἔτοιμη κιόλας ἔχουν τὴν πετονιά ὁ στοχασμός, ἡ φαντασία. «Ἄνθρωπέ μου, τί κριμα, τοῦ λένε, αὐτὸ τὸ μικρὸ πλάσμα νὰ μπερδέψει ἐδῶ σὰν ὅλα τ' ἄλλα, ἐδῶ, ἀχ ἐδῶ μέσα βαθειά στὴν παγόδα, μὲ τίς μηχανές, τὸ σκύνιμο, τὴ φοβέρα, τὸ μαράζι...»).

—Δὲν ἔχεις μητέρα; ρωτάει μαλακῶνοντας γιὰ μιὰ στιγμή τὴ φωνή του.

—Πέρσι ἀρρώστησε... βουβάθηκε, δὲν ξαναμίλησε... πονοῦσε ἡ καρδιά της. Ἄκουε τὴν ἀπάντηση γοργή, σοβαρή, ραγισμένη.

—Πατέρα;

—᾽Ω ἐκεῖνος πρῶτος... πρῶτος χάθηκε στὴ μάχη.

—Ποιά μάχη;

—Δὲν ξέρω... δὲν θυμᾶμαι τώρα πῶς τὴ λένε... Μὲ τοὺς Ἴταλοῦς.

—Στὴν Ἀλβανία;

—Στὴν Ἀλβανία.

Χμ! βήχει, ξεροβήχει καὶ ἀγκομαχῶντας σκύβει νὰ σηκώσει τὸ δασμολόγιο.

—Τί μπορῶ νὰ κάνω... μουρμουρίζει συγκαταβατικά μέσα ἀπ' τὰ δόντια του.

Ὅμως παρατάει τὸ μολύβι, ξεχνᾷ τὸν ἐλάχιστο κοινὸ πολλαπλάσιο καὶ σηκώνεται. Ἔ δά, μιὰ μικρὴ ὑποχώρηση στὴν τόσο αὐστηρὴ ὥρα, δὲν θάναί καὶ σπουδαῖο λάθος. Λίγα βήματα πρὸ πέρα, εἶναι τὸ γραφεῖο τοῦ κυρίου «γενικοῦ». Τοῦ μετόχου ποὺ ἔχει μερικὸ στὰ κεφάλαια καὶ κυβερνάει ὅλα, τὰ πάντα. Εἶναι γηραλέος ὁ κύριος «γενικός», φορεῖ ἄψογο σκωτσέζικο κουστούμι, σκληρὸ σταχτί κολλάρο. Παρ' ὅλη τὴν τετράγωνή του σοβαρότητα, συχνά-πυκνά τυχαίνει νάχει ὄρεξη, καὶ τότε μὲ ζαχαρένιο χαμόγελο, ἀνοίγει συζήτηση γιὰ κάθε τι, γιὰ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα. Φτιάχνει ἀποφασιστικὰ τὸ σακάκι του, λοξοκύβει, ἀφουγκράζεται τὴν ἐσωτερικὴ στασιμότητα καὶ τέλος χτυπώντας, σπρώχνει τὸ πορτόφυλλο καὶ μπαίνει.

—Λοιπὸν Χαρίτο, βρήκες φτηνὰ δολάρια; ἀκούει τὴ φωνή τοῦ κ. «γενικοῦ».

—Προσπαθῶ... κάνει μὲ ἀμηχανία. Ἦθελα νὰ σᾶς ἔλεγα... ἤθελα νὰ παρακαλοῦσα γιὰ μιὰ μικρὴ ἐργάτρια ποὺ ἤρθε κι' εἶναι ἔξω... μιὰν ὀρφανή ποὺ δὲν ἔχει κα-

νένα.

Ὁ κύριος «γενικός» μονομιᾶς σαστίζει.

—Τί λέει; Δὲν εἴμαστε καλά!

—Εἶναι κουβέντες αὐτὲς ἐδῶ ποὺ μοῦ ἀραδιάζεις;... Παλεύουμε νὰ βροῦμε τρόπο νὰ σταθοῦμε, νὰ σηκῶσουμε τὸν συναγωνισμό καὶ σύ... Δὲν ξέρω τί νὰ ὑποθέσω.

—Μὲ συγχωρεῖτε... ψιθυρίζει ντροπισμένος.

᾽Ω, εἶχε λοιπὸν ξεχαστεῖ, εἶχε πέσει στὸ βάραθρο καὶ δὲν τῷχε καλοκαταλάβει...

Καθὼς βγαίνει, ἡ στεναχώρια τὸν πνίγει καὶ δαγκώνει τὴ γλώσσα του.

—Φύγε... φύγε! μουγκρίζει ἀπότομα μόλις ξαναβλέπει τὰ παιδικὰ μάτια, τὰ καστανὰ μαλλιά.

—Δὲν θὰ μὲ πάρετε; Ἡ θεία θὰ μὲ διώξει... τραυλίζει τὸ κορίτσι καὶ στηλώνει πάλι μὲ ἱεσία τὸ βλέμμα καταπάνω του. Καὶ νά, γιὰ δὲς σὰ νὰ κλαίει.

Μὰ ὡς ἐδῶ, ἀρκετά. Δὲν ξεγελάει τώρα ἡ ξόβεργα, δὲν μαγνητίζουν οἱ πετονιὲς τῆς φαντασίας. Χτυπάει νευρικὰ τὸ κουδοῦνι κι' ὁ κλητήρας ὁ γέρο-Κατερίνης, στρίβοντας τὸ μουστάκι του, ἔρχεται καὶ στέκει σὰν προσωπογραφία.

—Πρέπει νὰ τιμωρηθεῖς!... φωνάζει. Ποιὸς τὴν ἄφησε καὶ βρέθηκε ἐδῶ μέσα;

Οἱ χεροῦκλες τοῦ κλητήρα πέφτουν σὰν τανάλιες στοὺς μικροὺς ὤμους, σκεπάζουν δόλτελα τὸν ἀσήμαντο μικρὸ σταυρουλάκι. Φυσικά ξέρον πολὺ καλά καὶ σπρώχνουν.

—Ζιζάνια... χαντακωμένα! ξεφωνίζει ἡ βαρεία φωνή του. Ἔ, βέβαια, τονίζει τὰ ἐπίθετα γιὰ νὰ καμάρει τὴν ἀφεντιά του.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγο, εἶναι ὅλοι ὅπως πρὶν. Τὰ παράσιτα τῶν σοβαρῶν στιγμῶν, ποὺ σ' αὐτὰ ἔχουν τὴν πρώτη θέση ὁ στοχασμός, ἡ φαντασία, βρίζονται ἔραρα, πολὺ μακριά. Ποιὸς ξέρι σὲ ποιὸς ἀνέμελους τόπους, σὲ ποιά χλοερὰ λειβάδια ἀπλώνουν τὰ φτερὰ καὶ πλανεύουν...

—Ποιὸς εἶναι στὸ τηλέφωνο; ποιὸς μᾶς ζητᾷ;

—Ἐδῶ «Μεσσηνιακή».

Ἄλλὰ τὰ χρονικὰ διαστήματα ποὺ τὰ λένε ὥρες, ἔχουν τὸ μυστικὸ νὰ διαχωρίζουν τὴ ζωὴ σὲ λογὶς-λογὶς κύκλους.

Σιγά-σιγά, ζυγώνει και σήμερα ἡ ση-
μαδιακή στιγμή πού θ' ἀπλώσει τὸ μαγικό
της τόξο και θά μουδιάσει, θά ρίξει νικη-
μένα τὰ νοῦμερα.

Τὰ μολύβια και οἱ κοντυλοφόροι θά κα-
ταχωνιαστοῦν στοῦ ἄψε-σβῦσε κάπου ἐκεῖ
χαμηλά στοῦ συρτάρι. Ὁ νοῦς ἀλλάζοντας
πορεία θά στείλῃ ἕνα βιαστικό «χαῖρε» στοῦ
κατάλοιπα τῶν σοβαρῶν στιγμῶν και λα-
χατρῶντας λίγον ἥλιο, λαχατρῶντας τοῦς
χυμούς του, θά προτρῆξει στήν ἐξώπορ-
τα, πού ἔχει τὰ σύνορα της ἡ λευτεριά. Τὸ
σπίτι, τὸ δικό του σπίτι, φυσικά δὲν δί-
νει χαρούμενες ὑποσχέσεις ὅπως πρῶτα.
Μπορεῖ ὅμως και νὰ σβύσει ἀπὸ τὴ σκέψη,
τὴν ὑπέροχη ξένη βάβω; Ἄλλοίμονο στοῦν
στρατοκόπο πού δὲν ἔχει φωληρά νὰ ξεκου-
ράζεται, τόπο νὰ ξεδιπλώνει τὰ ὄνειρά του.

Ὅσο γιὰ τὰ μελανὰ σημάδια, ὅσο γιὰ
τις κάποιες γκριζες ὄρες τοῦ δειλινοῦ, τις
ὄρες μὲ τὴν κατάθλιψη πού λιγνεύουν τὴν
ψυχὴ και τὴν κάνουν νὰ τρέμει, προσπα-
θεῖ νὰ τις ξεπερνάει, νὰ μὴ τις συχνοθυ-
μᾶται.

Ἄκου! Ἐνα χαρούμενο καμπανάκι ἀν-
τηχεῖ ἀπὸ μέσα. Ὁραία. Φοράει βιαστικά
τὴν καπαρτίνα, ἔρχεται στοῦν προθάλαμο,
βγαίνει.

Ὁ καιρὸς ἔχει χαλάσει. Ὁ οὐρανὸς εἶ-
ναι θολός. Πυκνὰ γκριζα σύννεφα ἀργο-
κυλοῦν ψηλά. Σίγουρα ἀπὸ κάπου θάχει
ξεκινήσει μὲ τ' ἄρματα της ἡ κυρὰ βροχή.

Δὲν πιστεύει νὰ τὸν προλάβει, δὲν φαν-
τάζεται νὰ τὸν μουσκέψει. Περπατᾶει λοι-
πὸν μὲ τὸ πάσο του και λογαριάζει νὰ τὸ
καταφέρει νὰ περάσει ἀπὸ τὴν ἀγορά, νὰ
φωνίσει τίποτα λιχουδιές, κανένα κῆκ γιὰ
τὸ σοῦτι.

Ὁστόσο τί συμβαίνει; Γιατί σταμάτησε,
τί τὸν ἔχει κάνει νὰ κόψει ἀπότομα τὸ
κανονικὸ βῆμα;

... Κῦττα! Χαμηλά στήν πιπεριά, δεξιὰ
στήν πλατεία, εἶναι μιὰ σιλουέτα και ἀπὸ
κεῖ σκορπιέται λαφρὸ ξέφνηχο κλάμα. Ζυ-
γώνει, καλοπροσέχει, ἀρχίζει και νοιώθει
μέσα του λυπητερὸς ὀκτάβες. Ὁ δρόμος
δὲν ἔχει ὀλόγουρα τοίχους, δὲν εἶναι γρα-
φεῖο.

Πάλι αὐτό, πάλι τὸ κορίτσι μὲ τὰ μαῦ-
ρα, τὸ κορίτσι μὲ τὸν φτηνὸ τενεκεδένιο

σταυρό! Πῶς βρέθηκε ἔτσι στοῦ καλὰ κα-
θούμενα σήμερα νὰ γυρίζει σ' αὐτοῦς ἐδῶ
τοῦς δρόμους; Ἄκονίζει τὸ μυαλό του νὰ
δώσει μιὰ λογικὴ και καθησυχαστικὴ ἐ-
ξήγηση.

Φυσικά, εἶναι ἕνα φτωχὸ πλάσμα, ἕνα
ξεστρατισμένο πού ζητάει κάπου νὰ στηρι-
χτεῖ. Σνηθισμένες ἱστορίες. Ζητάει «δι-
αρκῆς εἰσιτήριο» γιὰ τὴν παγόδα. Γιὰ τὸν
θάλαμο μὲ τὰ στημόνια και τις μηχανές.
Μὲ ἄλλα λόγια, διάζεται νὰ πάρει τὸ σχῆ-
μα τῆς σκυφτῆς ἀνθρώπινης φόρμας. Ἄσε
πού ὁ κύριος προϊστάμενος ἦταν στίς κα-
κῆς του και οὔτε θέλησε ν' ἀκούσῃ τὴν εἰ-
σήγησή του...

—Γιατί κλαῖς; σιγορωτάει καθὼς φτά-
νει μόλις μιὰ μέτρο ἀπὸ τὴν πιπεριά.

Ἡ παιδούλα μόλις πού κινεῖται. Σηκώ-
νει τὸ ἰσχνὸ χέρι και πασιζεῖ νὰ σκουπί-
σει τὰ ματόκλαδα.

—Κανείς... σιγολέει. Ἡ θεία... ἡ θεία!

Νοιώθει κάποιον μουδιάσμα, μιὰ τόση δὲ
μικρὴ ζάλη. Ἄλλά, ὡχ ἀδελφέ, ἔτσι λαχαί-
νει νάσαι σ' αὐτὸν τὸ παλιόκοσμο, ἔτσι...
Ἡ βουβὴ τούτη ἀπάντηση, τὸν ξεζαλίζει,
τοῦ δίνει ὀξυγόνο. Μόνο πού μέσα του,
κάτι τοῦ ψιθυρίζει, πῶς γιὰ ὄλα τὰ λυπη-
ρά, εὐκόλα κανεῖς βρίσκει λογικῆς ἐξηγή-
σεις...

Βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη ἐπιδέξια ἕνα και-
νούργιο χαρτονόμισμα και τὸ κολλάει μὲ
συγκατάβαση στοῦ μικρὸ τρυφερὸ χέρι.

Μπᾶ! Τί σημαίνει αὐτὸ πάλι; Περιεργ-
γο! Μιὰ ὀλοκάθαρη πρόκληση... Δὲν κι-
νεῖται, δὲν δείχνει καμιά ὀρεξη γιὰ τὴν
ἐλκυστικὴ ζωγραφιὰ τῆς μονέδας. Τὴν ἀ-
φίνει νὰ σιγοπέσει, νὰ κυλίσει κάτου, νὰ
πάει ἴσαμε τὰ μαραμένα φυλλαράκια τῆς
πιπεριάς. Καὶ μόνο τὰ καστανὰ, τὰ παι-
δικὰ μάτια τὸν προσβλέπουν. Τὸν περιερ-
γάζονται μὲ πικραμένη ἀδιαφορία.

—Τί νὰ σοῦ κάνω... σιγοψιθυρίζει. Και
μὲ ἀμηχανία σκύβει, ξαναπαίρνει τὸ χαρ-
τί και μὲ κάποιον νευρικότητα τὸ ἀποθέτει
σὲ μιὰ μικρὴ τσέπη. Σὲ μιὰ τσεπούλα πού
ἀνακάλυψε στοῦ φτηνὸ μαῦρο φουστάνι.

Χμ! Τώρα ξεροβήχει και σιγοπερπα-
τάει. Ξαναβρίσκει πλατύ-φαρδὸ τὸν δρόμο.
Ἐ, ὅ,τι μποροῦσε τόχε κάνει. Γιὰ δές, ἡ
βροχὴ φοβερίζει πῶς δὲν ἀργεῖ. Φοβερῆ

αὐλακιά σημάδεψε κιόλας τὸν οὐρανὸ.
Κάπου πέρα, μπουμπουνίζει.

Τί ώραία πὸν θάταν ἂν προλάβαινε νὰ περάσει ἀπὸ τὴν «κομφιτσερία». Ἐνα μάλιστα ἐκεῖ, πετύχαινε καμιά φρέσκια πουδίγκα...

Ὡ, μὲ τὴν βροχὴ τὸ σπίτι ἔχει ἄλλες ὁμορφιές. Ἡ μικρὴ φωλὴ μὲ τὴν καλόγνωμη βάβω... Ἄπόψε ὄσο νᾶναι, θᾶτρεπε νᾶχει λίγο κέφι. Ὅταν εἶσαι ζωντανὸς καὶ περπατᾷς, ἢ θὰ χαίρεσαι ἢ θὰ λυπᾷσαι. Τόχουν δὲ χιλιτονίσει οἱ σοφοὶ πὼς τὸ ποτήρι ἔχει δυὸ γεμίσματα.

Βῆμα παίρνει, βῆμα ἀφίνει καὶ ἡ σκέψη τοῦ ροβολᾷ σὲ λογίς-λογίς περασμένα.

Μὰ ξαφνικά, καθὼς ἔχει ὀλότελα ξεχαστεῖ καὶ οἱ θύμησες τὸν γοργοτυλίγουν μὲ τίς φαρδεῖές τους κορδέλλες, νοιώθει κάτι πὸν τὸν σπρώχνει, κάτι πὸν τὸν χτυπᾷ. Νοιώθει ἕνα σύννεφο σκόνη, ἀκούει φωνές, τοῦρχειται σκοτοδίνη. Κοντὰ του μεγαλώνει καὶ θεριεύει μιὰ ρόδα, μιὰ ρόδα ἀπὸ καουτσούκ πὸν τὸν ἔχει ἀγγίξει καὶ τὸν ἔκανε νὰ πέσει. Ὁ οὐρανὸς γίνεταὶ ἀκόμα πιὸ θολός. Τὰ σύννεφα τρέχουν καὶ βογγοῦν.

—Βοήθεια! κράζει μὲ ὄλη του τὴ δύναμη καὶ τόσο δὲ ἤθελε γιὰ νὰ χάσει τίς αἰσθήσεις, νὰ λιγοθυμίσει. Ἀτελειώτος ἰδρώτας τὸν περιζώνει. Νοιώθει πὼς ὀλόγυρά του μαζεῦθηκαν ἄνθρωποι, μικροὶ-μεγάλοι, κάθε λογίς. Δυὸ γερά μπράτσα τὸν ἀρπάζουν καὶ τὸν σηκώνουν.

—Εὐτυχῶς... ἀκούει τὸν ἀστυφύλακα νὰ τοῦ λέει. Πρέπει νὰ μάθετε νὰ πηγαίνετε ἀπὸ τὸ πεζοδρόμι.

—Ἀφέντη μου, ἔχεις ζωὴ νὰ περάσεις, σιγομουρμουρίζει μιὰ τσιγγάνα. Κάποιο συμπαθητικὸ λουστράκι, ἔχει ξεμακρύνει ἀπὸ τὸ σύνεργα καὶ τοῦ τινάζει τὸ παντελόνι.

Καθὼς συνέρχεται καὶ προχωρεῖ, σκύβει καὶ βλέπει τὰ πόδια του. Ἀπλώνει σιγοτρέμοντας τὰ χέρια. Δὲν αἰσθάνεταὶ νὰ πονάει. Βιαστικὰ-βιαστικὰ ψηλαφεῖ τὸ κεφάλι του. Τίποτα. Τὰ μαλλιά του εἶναι ὀλα στὴ θέση τους, πουθενὰ δὲν τρέχει αἷμα.

—Ναί, πάρα τρίχα! τοῦ λέει σοβαρὰ-σοβαρὰ τὸ λουστράκι. Ἐνα φορηγὸ, ἕνα

καμιόνι.

—Νά το! Ξαναλέει καὶ δείχνει μὲ τὸ λερωμένο δάχτυλο.

Στρέφει τὸ πρόσωπο καὶ τὸ βλέπει. Ἐνα τετραγώνιο σπίτι, ἕνα ὄρνιο τοῦ θανάτου πὸν μωγγρίζει, κορνάρει καὶ ξαναπαίρνει πορεία.

—Ἀφέντη μου, ἐγὼ, σὲ πρωτογλύτωσα... ψευτοκλαίει ἡ τσιγγάνα.

—Ψέματα! ἀνακράζει τὸ λουστράκι. Ἦταν γραφτὸ νὰ γλυτώσεις.

Ὡστε εἶναι ἀκέραιος, δὲν ἔχει πληγές, μπορεῖ νὰ μιλήσει, νὰ γελᾷσει, νὰ τραγουδήσει. Πρέπει νὰ ταχύνει βῆμα, νὰ φύγει, νὰ φύγει...

Ὅμως πάνω σὲ τούτη τὴ λέξη, ἡ σκέψη μονομιᾶς παίρνει καινούργια ταραχὴ καὶ ἀλαφιασμένη κάνει παράξενα «λουπιγκδηλούπ». Στὸ σπίτι, στὸ σπίτι στὸ παιδί... Θεέ μου ἂν... ἂν τώρα... τὸ παιδί ὁ Φαῖδρος... τὸρφανό. Ἐν δὲν εἶχε γλυτώσει! Φρίκη.

Γιὰ μιὰ στιγμή σταματᾷ, κάτι θυμᾷται καὶ ξαναπερδεύεταί. Ἡ καρδιὰ ἐδῶ ὡς φαίνεται γοργοτυπάει καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι του νὰ τὴ συγκρατήσῃ.

«Μεσσηνιακὴ... δολλάρια... συναγωνισμός...» ἀργομιθυρίζει. Στρέφει νευρικὰ τὸ κορμὶ καὶ γυρίζει. Ποῦ πάει; Τρέχει, τρέχει λαχανιασμένος. Σὲ καλὸ του!

—Εἶναι, δὲν εἶναι, εἶναι! ψελλίζει μὲ χτυποκάρδι.

Κι' ἐκεῖ πὸν σταματᾷ νὰ ξελαχανιάσει, δυὸ λαφροκίνητοι διαβάτες, δυὸ παλληκαρόπουλα τοῦ κόβουν ὀλότελα τὴ φόρα. Θέλει δὲν θέλει ἀκούει τὴ συζήτησή τους.

—Ἐν δὲν πάρεις ἀπόφαση, ἔτσι θὰ κονταροχτυπιέσαι... ἀκούει νὰ τονίζει ὁ πιὸ ψηλός.

... Εἶναι, δὲν ἔφυγε, εἶναι! Ἐκεῖ, ἐκεῖ στὴν πιπεριά! Τὰ μαῦρα ρούχα, τὸ παιδικὸ μικρὸ κλάμα. Ξαναπαίρνει φόρα, σφίγγεταί, προχωρεῖ.

—Ἠρθᾷ! φωνάζει θριαμβευτικὰ. Ἐχει φωνὴ βραχνὴ καὶ ἀπλώνει σὰν τρελὸς τὰ χέρια.

Τὸ κορτίσι ξαφνιαζεται, τὸν προσέχει καὶ ἀπορεῖ. Σταματᾷ νὰ κλαίει, σφογγίζει τὰ μάτια μὲ τὸν ἀγκῶνα. Καθὼς πα-

ρατρηϊ ν' απλώνει πρὸς τὸ μέρος τῆς τὰ χέρια, ἀρχίζει λίγο νὰ φοβᾶται. Ὅσοιο τὸ ἐνστικτο σὰ νὰ τῆς λέει πὼς ὅταν μιὰ ξένη καρδιά χτυπήσει μὲ ἀγάπη, μονομιᾶς ξανοίγει ὁ οὐρανός... Γι' αὐτὸ τὸν ἀφίνει νᾶρθει κοντά, τὸν ἀφίνει νὰ κάνει ὅ,τι νομίζει.

Κι' αὐτὸς νοιώθει ὡς τὰ κατάβαθά του τὴν λάμψη τῶν παιδικῶν ματιῶν. Νοιώθει νὰ τὸν ραντίζουν ἀνακούφιση.

—Πὼς σὲ λένε; ρωτᾶει ἀπαλά.

—Μαλαμώ... ἀποκρίνεται τὸ κορίτσι. Θεέ μου, πόσο χλωμὸ εἶναι τώρα!

—Μαλαμώ, γύρισα νὰ σὲ πάω... Θὰ σὲ πάω στὸ σπίτι, θὰ σὲ πάω κοντὰ σ' ἓνα παιδί. Ὅα φροντίσω νὰ μὴ φοβᾶσαι πιά τὴ θεία...

Τὰ χέρια του ἀπαλοχαιδεύουν τοὺς παιδικοὺς ὄμους, πότε-πότε ἀργοφτάνουν ὡς τὰ μαλλιά. Κι' ἡ καρδιά γίνεται σύννεφο,

γίνεται φῶς μὲ διαφαντένιες ξωτικὲς πεταλοῦδες. Δὲν λέει «ὄχι». Σιγοκινιέται, τὸν ἀκολουθᾶ. Μικρὴ ἀμναδοῦλα, καταμεσῆς στοὺς λύκους. Ἄμναδοῦλα χωρὶς βοσκό.

Ξαναπαίρνουν τὸν δρόμο καὶ τρέχουν νὰ προλάβουν τὴ βροχή. Πέρασαν ἀπὸ τὴ «κομφιτσερία» κι' ἀγόρασαν μιὰ περίφημη πουδίγκα στολισμένη μὲ κεράσια. Βῆμα μὲ βῆμα, δρόμο μὲ δρόμο ἔφτασαν στ' ὄμορφο, στὸ φωτολουσμένο σπίτι. Ἐπὶ τέλους! Καὶ περίεργο! Πατώντας αὐτὸς τὸ πλατύσκαλο, νοιώθει κάτι σὰ χρυσοφῶς νὰ τὸν κυκλώνει. Κἀτι τὸ πρωτοφανέρωτο, τὸ μοναδικὸ στὴν ἀνάμικτη ἀπὸ χαρὲς καὶ λύπες ζωὴ.

—Κυρὰ Κρυσταλλία!... ἀνακράζει καθὼς ἀνοίγει σιγοτρέμοντας τὴν πόρτα. Τ' ἀστέρι τὸ μυριάκριβο, τ' ἀστέρι ποῦχει τ' ἀθάνατο νερό!...

ΣΤΟΣ ΚΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΑΝΘΟΙ

Μαραμένα λυγίσανε
τὰ λεπτά τους κλωνάρια
κι' ἀρχίνισαν νὰ ρίχνουνε
ἕνα-ἕνα στὴ γῆ
τὰ βελούδινα πέταλα
ποῦταν πρὶν στολισμένα
λίγα ῥοῦς τριαντάφυλλα
μ' ὄμορφα περισσή.

Ἄπαλά σὰν τὰ χάιδε
τὸ δροσᾶτο ἀγέρι
παιχνιδιάρικα γέρνανε
καὶ γελοῦσανε, λές,
καὶ θαρροῦσαν πὼς πάντοτε
• θὲ νὰ μένουν δροσᾶτα
γιὰ νὰ χύνουν ἀρώματα
νὰ σκορποῦν εὐωδιές.

Οἱ δροσιὲς ποὺ τὰ στόλιζαν
σὰ μικρὰ διαμαντάκια
δάκρυα τώρα γινήκανε
καὶ νωπαίνουν τὴ γῆ
ποὺ τὰ ρούφηξ' ἀχόρταγα
γιὰ νὰ βγάλῃ κλωνάρια
καὶ καινούργιοι στὴ θέση τους
νὰ βλαστήσουν ἀνθοί.

ΧΡΗΣΤΙΝΑ ΛΟΥΚΑ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ

Ἐν ὄψει τῆς νέας μορφῆς (περαστικῆς καὶ αὐτῆς, φυσικᾶ) τὴν ὁλοίαν παίρνει τώρα ἡ παγκόσμιος πολιτικὴ κατάστασις καὶ ἀντὶ πολλῶν σχολίων, θὰ ἐπαναλάβω-μεν καὶ τώρα τὴν διαπίστωσιν πού διευ-πώθη ἤδη τὸ 1946 εἰς τὴν «Διακήρυξιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημό-νων». Ἡ πολιτικὴ κατάστασις εἶναι ἀντι-κατοπτρισμὸς τοῦ πνευματικοῦ προσανα-τολισμοῦ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Εἶναι χαώδης διότι καὶ ἡ πνευματικὴ κατάστα-σις εἶναι ἓνα χάος. Ὁ κόσμος τοῦ παρα-πετάσματος μαρτυρεῖ τὸ χάος αὐτὸ μὲ τὸ ἔγκλημα καὶ ὁ δυτικὸς κόσμος μὲ τὴν ἀ-ποσύνθεσιν. Καὶ ἡ ἀποσύνθεσις αὐτὴ ἐ-φάνη, μεγάλη μεγαλωσί, μὲ τὰ τελευ-ταῖα γεγονότα. Ἦρκεσεν ὄντως μία φι-λικὴ χειρονομία ἀπὸ τὴν Μόσχαν, διὰ νὰ περάσουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αἱ μικρότη-τες πού ἀπετέλουν ἤδη τὸ βάθος, καὶ ἐπι-χον θέσιν... θεμελίου τοῦ συγχρόνου πο-λιτισμοῦ!

Αὐτὴν τὴν διαπίστωσιν πρέπει νὰ ἔχω-μεν ὑπ' ὄψιν μας ὅταν, μὲ ἐναλλαγὴν ἀγωνίας καὶ χαρᾶς, παρακολουθοῦμεν τὰ ἐπὶ μέρους καὶ τὰς μεταμορφώσεις πού ἐμφανίζει ἡ παγκόσμιος πολιτικὴ κατὰ-στασις ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι μεταμορφώσεις ἐπιφανείας. Εἰς τὸ βάθος ὑπάρχει τὸ ἴδιον μεγάλο γε-γονός: ὁ πνευματικὸς λιμὸς τοῦ συγχρό-νου ἀνθρώπου. Καὶ ἡ εὐχὴ εἶναι, νὰ δο-θῇ ἐπαρκῆς χρόνος εἰς τὴν ἀναμφισβήτη-τον πνευματικὴν στροφὴν πού ἀρχίζει νὰ σημειώνεται πανταχοῦ, ὥστε νὰ ἀλλάξῃ τὸ βάθος, νὰ φέρῃ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τὴν πνευματικὴν τροφοδοσίαν πού μᾶς χρειάζεται. Καὶ τότε θὰ ἴδωμεν ὅλοι, ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι θὰ προφθάσωμεν νὰ ἴδω-μεν ὅλοι, καὶ τὴν ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ εἰς τὰ καθημερινὰ γε-γονότα.

Ἡ ἔλλειψις αὐτῆ τῆς πνευματικῆς θε-μελίωσεως ἐκδηλώνεται καὶ εἰς τὸ μεγάλο καὶ δεξύτατον πράγματι ζήτημα τῆς παγ-κοσμίου ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερον τῆς ἑλλη-νικῆς οἰκονομίας.

Καὶ ἀκριβῶς, ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀ-πὸ τὸ ἄρθρον τοῦ διακεκριμένου οἰκονομι-κοῦ συνεργάτου μας κ. Γ. Διαμαντίκου, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸ παρὸν φύλλον, θὰ ὑπενθυμίσωμεν, ἄλλον μίαν φορὰν, ὅτι ἡ δημιουργὸς αἰτία τῶν τῶσαν δυσχε-ρειῶν, εἰς τὰς ὁποίας, παρὰ πᾶσαν ἀναμ-φισβήτητον καλὴν θέλησιν, προσκρούει ἡ οἰκονομικὴ μας ἀνασυγκρότησις, εἶναι ἡ ἔλλειψις πνευματικῆς ἀνασυγκροτήσεως.

Ἄεροβατοῦμεν; Δὲν εἴμεθα ρεαλισταὶ μήπως; Δὲν ἀντιλαμβανόμεθα τὴν σπου-δαιότητα τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος; Μά, θὰ εἴμεθα ἴσως διατεθειμένοι νὰ δε-χθῶμεν τοιαύτας μομφάς, ἐάν, μὲ τὴν ἀν-τίθετον πορείαν ἐσημειώοντο πρόοδος καὶ σωτηρία. Ἄλλὰ τοιαύτη τακτικὴ πανταχοῦ τοῦ κόσμου ὀδηγεῖ ὄχι πρὸς λύσιν ἀλλὰ πρὸς μεγαλύτερον μῆροδεμα. Καιρὸς, λοι-πόν, νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι καὶ τοῦ οἰκονο-μικοῦ μας ζητήματος ἡ λύσις θὰ εἶναι δυ-νατὴ, μόνον ἐὰν ἀνεβῇ τὸ πνευματικὸν ἐ-πίπεδον καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἡγεσίας.

Τότε, ὅταν παύσῃ τὸ θέμα τῆς ἐθνι-κῆς ἀλληλεγγύης νὰ θεωρῆται χίμαιρα, καὶ τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα θὰ ἀντιμε-τωπίζονται μὲ ἄλλον τρόπον καὶ μὲ ἄλλα ἀποτελέσματα. Οἱ Ἕλληνες θὰ συνεννο-ούμεθα μεταξὺ μας εὐκολώτερα καὶ θὰ ἐ-πιβαλλώμεθα εἰς τοὺς φίλους μας κατ' ἄλλον τρόπον. Τὰ προϊόντα μας θὰ εὐρί-σκουν τὰς ἀγορὰς περιεσσότερον προθύ-μους διὰ νὰ γίνονται δεκτά, διότι καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ τὰ προσφέρω-μεν θὰ εἶναι ἐντελῶς διάφορος ἀπὸ τὸν σημερινὸν (κάτι γνωρίζουν ὅσοι ἀνακα-τεύονται μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα). Καὶ ἡ

ἐμπιστοσύνη καὶ πρὸς τὸ κράτος καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἐκδηλουμένη ὡς οἰκονομικὴ πίστις, θὰ ἀνασύρῃ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ βάρη καὶ τοῦ πλουτοῦ τὸς θησαυροὺς καὶ τοῦ πτωχοῦ τὸ μικρόν. ἔστω, κομπόδεμα τὸ ὁποῖον ὑπάρχει διὰ κάθε ἀνάγκην (φασοῦλι τὸ φασοῦλι γερμίζει τὸ σακοῦλι, ὡς γνωστόν). θὰ τὰ φέρῃ εἰς τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα διὰ νὰ τὰ προσφέρουν πρὸς αἰμοδότησιν τῆς παραγωγικῆς ἐπιχειρήσεως. Θὰ ἔχωμεν τότε προσφορὰν κεφαλαίου ἢ ὁποῖα — καὶ μόνῃ αὐτῇ — θὰ φέρῃ τὴν πῶσιν τοῦ ἐπιτοκίου, τὸ ὁποῖον σήμερον... δὲν γνωρίζομεν ἂν ποτε ἄλλοτε εἰς τὴν ἱστορίαν μας ἦτο τόσον ληστικὸν ὅσος τώρα.

Ρεαλισμὸς βιβαίως χρειάζεται! Ποιὸς εἶπε ὄχι; Τὸ θέμα ὅμως εἶναι τί εἶναι ρεαλισμὸς. Καὶ τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν ἀποτελῇ ρεαλισμὸν ἢ τοῦναντίον οὐτοπίαν τὸ νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ σωθῶμεν καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ἐὰν δὲν ἀνέλθῃ ἡ πνευματικὴ μας στάθμη!

ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ

Ἦρχισε τὸ ταχυδρομεῖον ἀπὸ τὴν Γερμανίαν νὰ μᾶς φέρῃ γράμματόσημα τὰ ὁποῖα παριστοῦν τὴν μορφήν τοῦ Max Planck. Ὁ Max Planck, ἥρως πλέον δημοσιᾶ ἐπαινούμενος ἀκόμη καὶ εἰς τὰ γράμματόσημα παριστάμενος ὡς δόξα τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας ὀλοκλήρου!

Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἀγνοεῖται ἀπὸ τὸ πολὺ κοινὸν ποῖος εἶναι ὁ μέγας αὐτὸς πνευματικὸς ἡγέτης. Βεβαίως αἱ «Ἀκτίνες» ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεώς των, ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν ἐπὶ τῆς γιγαντιαίας αὐτῆς ἐπιστημονικῆς μορφῆς. Αἱ χριστιανικαὶ του πεποιθήσεις ἐκδηλοῦνται ὄχι μόνον διὰ τῶν δημοσιευμάτων του καὶ τῆς ἀληθινῆς ἡρωικῆς καὶ ὑποδειγματικῆς πνευματικῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ Χίτλερ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὄλης του ζωῆς, ἀπεικονίζονται καὶ εἰς μίαν συγκινητικωτάτην ἐπιστολὴν πρὸς τὰς «Ἀκτίνες», ἐκ μέρους τῆς χήρας πλέον κυρίας Planck εὐθύς σχεδὸν ἅμα τῷ θανάτῳ του (βλ. «Ἀκτίνες» 1948 σελ. 20).

Ὁ Max Planck εἶναι ὁ μέγας διαμορ-

φωτῆς τῆς Φυσικῆς, ἀλλὰ, ὅπερ μεῖζον, εἶναι ὁ μέγας ἡγέτης ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν θεμελιωδῶν, τῶν βασικῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον προβλημάτων. Δὲν ὑπέρξεν ὅμως ποτὲ θορυβοποιός. Δὲν ἦτο ἀρνητής. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν τὸν προσέχουν ὅσοι ἐλκύονται μόνον ἀπὸ τὸν θόρυβον, τὴν ἀρνησιν καὶ τὰς «στάς» Εἴθε, τα γράμματόσημα τοῦλάχιστον, νὰ βοηθήσουν ὥστε νὰ προσέξωμεν τὴν μεγάλην αὐτὴν πνευματικὴν μορφήν καὶ νὰ ἐπιτύχουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸ ἐργαστήριον φαίνεται ὅτι δὲν ἐπέτυχε: νὰ συγκινηθῶμεν ἐπὶ τέλους ἀπὸ τοιούτων ἡγετῶν τὸ παράδειγμα καὶ νὰ εὕρωμεν τὸν δρόμον μας!

“ΚΡΙΚΟΣ”

Πόσον ὅλοι οἱ Ἕλληνες αἰσθανόμεθα τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα μὴ περιοριζομένην εἰς τὰ ὅρια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάγκη νὰ τονισθῇ ἐδῶ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν. Καί, εἰδικώτερον, δὲν χρειάζεται να τονισθῇ πόσον τὸ θέμα τοῦ λέγεται «ἀπόδημος Ἕλληρ» συγκινεῖ κάθε Ἕλληνας τὴν καρδίαν. Δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται διὰ τὴν πνευματικὴν τροφοδοσίαν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ ἔθνους, τὸ πρόβλημα τῆς πνευματικῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν ἀπόδημον ἑλληνισμὸν ἀποτελεῖ μὲ ἕλην τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὅρου πρόβλημα ζωτικόν.

Εἶναι κατὰ συνέπειαν εὐνόητον μὲ πόσιν συγκίνησιν βλέπομεν κάθε ἐκδήλωσιν τοῦ μαρτυρεῖ πνευματικὴν ὑγίαν μέσα εἰς τὸν ἀπόδημον ἑλληνισμὸν. Καὶ χωρὶς περιστροφῆς θέλομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν χαρὰν μας, διότι ὡς τέτοιο δεῖγμα ὑγείας καὶ ὄργανον ἐξυγιάνσεως βλέπομεν τὸ περιοδικὸν «Κρίκος», μηνιαίαν ἐκδοσιν τοῦ ἀποδήμου ἑλληνισμοῦ. Τρία χρόνια τώρα τὸ περιοδικὸν αὐτὸ προσφέρει πολυτίμους πράγματι ὑπηρεσίας εἰς τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πνευματικῆς ἐνότητος καὶ ἀνυψώσεως μέσα εἰς τὸν ἑλληνισμὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐκδίδεται εἰς τὸ Λονδῖνον (2 Mc Gregor Road, Notting Hill, London W. 1) ἀπὸ τοὺς κ. κ. Ἰ. Χατζηπατέρων καὶ Α. Γιαλοῦρον.

Ἐνα φυλλομέτρομα δεικνύει ὄχι μόνον τὴν ὑγιᾶ βάσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺπλευρον

τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πάλιν ὅμως τὴν ὀργανικὴν ἐνότητα. Φιλοσοφημένον, χωρὶς νὰ εἶναι κουραστικόν. Τερπνόν, ἐφ' ὃ συγχρόνως διατηρεῖ σταθερὰν τὴν πρὸς τὰ ἄνω κατεύθυνσιν, εἶναι ἓνα περιοδικόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ φίλον καλόν, καὶ συμπαρομιστάτην καὶ τοδηγητικὸν καὶ διὰ τὸν μεμονωμένον Ἕλληνα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ ὄχι εἰς τὸ ἐξωτερικόν μόνον, ἄλλως τε. Εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι ἠμποροῦμεν νὰ τὸ συστήσωμεν, ἰδίως εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κἀτι καλὸν θέλουν νὰ προσφέρουν εἰς φίλους καὶ συγγενεῖς τῶν ξηνητευμένων.

ΕΝΤΟΛΗ ΚΑΙ ΛΙΘΟΙ

Πολὺ εὐχαρίστως νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς παρατηρήσεις τῆς «Καθολικῆς» ἐπὶ σημειωμάτων μας σχετικῶν μὲ τὴν στάσιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ θέμα τῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν.

Ἄδιστακτως ἀναγνωρίζομεν καὶ τὴν καλὴν προαίρεσιν καὶ τὴν καλὴν πίστιν τῶν παρατηρήσεων καὶ δὲν μᾶς πειράζει ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ σημειώματός μας ὡς «ἀνεπιτυχεστάτου». Ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτὸν ὠδήγησε μία σύγχυσις. Ἡ διδασκαλία, ἡ ἐντολὴ ποῦ ἀφορᾷ εἰς τὴν τεκνογονίαν, εἶναι ἓνα θέμα. Ἦ ἡ ἐκκλησία, καὶ ὡς διοίκησις ἀλλὰ καὶ ὡς πλήρωμα, ὅλοι μας, τί πρέπει νὰ κάμῃ, ὥστε νὰ τηρῆται ὄντως ἡ ἐντολὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν μεγάλην μᾶζαν τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι ἄλλο θέμα. Καὶ ἡμεῖς περὶ τοῦ δευτέρου καὶ ὄχι περὶ τοῦ πρώτου συζητοῦμεν, διότι τὸ πρῶτον εἶναι ἔκτος συζητήσεως. Δὲν εἶναι ὅμως ἔκτος συζητήσεως, ἀλλ' ἴσα-ἴσα πρέπει καὶ νὰ συζητηθῆ καὶ νὰ ἐρευνηθῆ κατὰ βῆθος καὶ πλάτος, τί πρέπει νὰ κάμωμεν, ὅταν βλέπωμεν ὅτι ἓνα σημαντικὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ εὐδοίκασι δυσκολίαν καὶ βῆρος καὶ φορτίον, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς.

Βαρὺν καὶ δυσβάστακτον τὸ φορτίον τὸ ὁποῖον φέρει ὁ οἰκογενειάρχης πολυμελοῦς οἰκογενείας, δὲν τὸ χαρακτηρίζουν μόνον αἱ «Ἀκτινες» (τοῖτο ἐπὶ τέλους δὲν θὰ εἶχε μεγάλην σημασίαν) τὸ χαρακτηρί-

ζει ἡ πραγματικότητα. Τὸ ἐρώτημα λοιπὸν εἶναι: Τὸ φορτίον αὐτὸ θὰ τὸ φέρουν, μόνον οἱ ἄλλοι ἢ ὅλοι μας; Εἴμεθα ὅλη ἡ ἐκκλησία ἓνα σῶμα ἢ δὲν εἴμεθα; Τὸ «ἀλλήλων τὰ βάρη βιστάζετε» θὰ ἀργῆ ἢ θὰ ἰσχύῃ καὶ ἐδῶ; Ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης εἶναι καὶ αὐτὴ ἐντολὴ, ἢ δὲν εἶναι; Βεβίως, ὅταν διαστάξῃ ὁ οἰκογενειάρχης νὰ προσθέσῃ νέα βίωσις εἰς τὴν οἰκογενειάν του λέγομεν — καὶ ὁρθῶς — ὅτι πρέπει μὲ πίστιν νὰ ἀναλαμβάνῃ τὰ βάρη αὐτά. Ἡ ἐκκλησία, λοιπὸν, δὲν πρέπει νὰ ἐπιδεικνύῃ πίστιν προκειμένου νὰ φέρῃ καὶ αὐτὴ τὸ μέρος τῆς διὰ τὰ κοινὰ αὐτὰ βάρη; Τὰ παιδιά ποῦ γενιῶνται εἶναι καὶ τῆς ἐκκλησίας παιδιά ἢ ὄχι; Καὶ εἶναι ἄρα γε ἐφάμαρτον μόνον ὅταν διαστάξῃ ὁ οἰκογενειάρχης νὰ φέρῃ τὰ βάρη τῶν παιδιῶν ἢ καὶ ὅταν ἡ ἐκκλησία — ἡ διοίκησις καὶ ὅλοι μας — νομίσῃ ὅτι θὰ καταστραφῆ ἂν ἀναλάβῃ καὶ αὐτὴ τὰ «δακτύλα» νὰ κουφίσῃ τὸ βῆρος; Καὶ τὸ χρέος τῆς ἐμπράκτου βοηθείας καὶ συναντιλήψεως εἰς τὴν ἄρσιν τοιούτων βαρῶν δὲν πρέπει νὰ ἐκπληρωθῆ; Ἡ ἐκπλήρωσις του δὲν ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν διὰ τὸν λιθοβολισμὸν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐλίγισαν ἐμπρὸς εἰς τὸ βῆρος, ἀφοῦ κατελείφθησαν μόνον οἰκονομικῶς;

Αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα καὶ ὄχι ποία εἶναι ἡ ἐντολὴ. Ὅχι εἰς τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ εἰς τὸν λιθοβολισμὸν ἀνεφέρετο τὸ σημειώματός μας. Ὅτι δὲ ἡ συγκράτησις τοῦ λιθοβολιστικοῦ ζήλου δὲν σημαίνει παραγνώρισιν τῆς ἐντολῆς, νομίζομεν ὅτι θὰ τὸ δεχθῆ πᾶς ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται ὅτι, ὅταν ὁ Κύριος συνεκράτῃ τοὺς ἐτοιμοὺς νὰ λιθοβολήσουν τὴν μοιχιλίδα, κατέλυε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς μοιχείας!

Καὶ ἐπειδὴ βλέπομεν ἐνιαχοῦ ἐπιδεικνυμένην, πολλὴν μὲν τὴν διὰ τοὺς λιθοβολισμοὺς, ἐλαχίστην δὲ τὴν διὰ τὴν ἐμπράκτου βοήθειαν προθυμίαν (ἐνεργεῖ, βλέπετε, καὶ ὁ νόμος τῆς ἡσσοнос προσπαθείας), θεωροῦμεν χρέος μας χριστιανικὸν καὶ ἐπιτακτικὸν νὰ τονίσωμεν καὶ νὰ τονίσωμεν τοῦτο: Ὅχι πρὸς τοὺς λίθους, ἀλλὰ πρὸς τὸ πορτοφόλι μας πρέπει νὰ στρέψωμεν τὸν ζῆλον μας, νὰ τεί-

νωμεν τὸ χέρι, διὰ τὰ ἐκπληρωθῆναι ἢ ἐντολή. Θὰ εἰσφέρωμεν ὅλοι μὲ πίστιν δι' ἀγάπης ἐμπράκτου ἐκδηλουμένην καὶ τότε θὰ ἔχωμεν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ μεμφώμεθα τοὺς ὀλιγοπίστους.

ΠΛΗΡΩΜΑ ΝΟΜΟΥ

Προβάλλει ὁμως ἐδῶ καὶ ἓνα γενικώτερον ζήτημα, εἰς τὸ ὅποτον θὰ διαφωνήσωμεν ἀκόμη περισσότερο παρ' ὅ,τι εἰς τὸ εἰδικὸν ὡς ἄνω θέμα, μὲ τὸ ἔγκριτον ὄργανον τῶν ἐδῶ καθολικῶν. Εἰς ἀντίκρουσιν τῶν παρατηρήσεών μας, ἡ «Καθολικὴ» ἐπικαλεῖται καὶ τὸ «σκληρὸς ὁ νόμος ἀλλὰ νόμος» (*dura lex sed lex*)! Ἄλλ' ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ λύωμεν τὰ ζητήματα μὲ τὸ «*dura lex sed lex*» δὲν ὑπῆρχε ἀνάγκη τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ δὲ οἱ Ρωμαῖοι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐρούθμιζον τὰ πάντα. Τὸ Εὐαγγέλιον ἦλθε διὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ ἀκριβῶς εἰς τὰς ἀσθενείας μας καὶ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι «οὐκ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαιθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας». Αὐτὸ δὲν εἶχεν ὁ πρὸ Χριστοῦ κόσμος καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ νέον ἐν προκειμένῳ. Ὅταν αὐτὸ τὸ ξεχνοῦμε τότε εἶναι σὰν νὰ δικαιώνωμεν τὸν Νίτσε, ὁ ὅποιος ὁμιλεῖ ὄχι περὶ Εὐαγγελίου ἀλλὰ περὶ δυσσαγγελίου. Καὶ τὸ ζήτημα εἶναι νὰ μὴ δίδωμεν ἐπιχειρήματα εἰς τοὺς διαφόρους Νίτσε! Καὶ ἐνῶ ὑπενθυμίζομεν τὰς ἐντολὰς νὰ δεῖχνομεν ἐμπράκτως τὴν ἐν ἀγάπῃ κοινὴν καὶ ἠνωμένην ἀντιμετώπισιν τῶν βαρῶν καὶ δυσχερεῶν.

Τὴν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης ἐν ἀγάπῃ ἀντιμετώπισεως αἰσθάνεται ἰδίως ὁ ἐξετάζων τὸ θέμα, ὅπως, φυσικά, ἡμεῖς, ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Ὑπάρχει ἡ γνωστὴ θεολογικὴ εἰκὼν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία θεωρεῖται ἐκκλησία τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἡ προτεσταντικὴ ἐκκλησία ὡς ἡ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἡ ὀρθόδοξος ὁμως ὡς ἐκκλησία τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου, δηλ. τοῦ ἀποστόλου τῆς ἀγάπης. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοιαῦτα σχήματα εἶναι ἐσφαλμένα. Ἄλλὰ περιέχουν κάτι τὸ ὀρθόν. Ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐκκλησία ἡ ὁποία, εἶπερ

τις καὶ ἄλλη ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν θεμελίωσιν πάσης χριστιανικῆς ἐντολῆς.

Ἄλλ' οὐκ ἔστιν «*dura lex sed lex*» ἀλλὰ «πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη»! Αὐτὸ δὲν τὸ λέγομεν βέβαια ἡμεῖς πρῶτοι! Πάντοτε, πανταχοῦ, ὑπὸ πάντων διδίσκεται «*semper, ubique ab omnibus*»! Θὰ μᾶς ἐπιτριπῆ ὁμως νὰ τονίσωμεν ὅτι τοῦτο ἀναγνωρίζεται πλέον καὶ ἀπὸ καθολικῆς πλευρᾶς καὶ νὰ παραπέμψωμεν, καὶ διὰ τὸ γενικώτερον ἐνδιαφέρον πού ἔχει ἄλλως τε τὸ ὅλον θέμα, εἰς ἓνα περισπούδαστον προίγματο ἔργον γερμανοῦ καθολικοῦ θεολόγου περὶ τοῦ πρωτείου πού ἔχει ἡ ἀγάπη ἐπὶ συγγενῶν θεματῶν. Θὰ παραπέμψωμεν, λοιπόν, εἰς τὸ βιβλίον τοῦ August Adam, «Τὸ πρωτεῖον τῆς ἀγάπης» («*Der Primat der Liebe*», 1940) πολὺ διαφωτιστικὸν ἐν προκειμένῳ.

ΕΝΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Δὲν μᾶς ἀρέσει νὰ γράφωμεν περὶ τῆς πορείας τῆς χριστιανικῆς κινήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν πρόκειται περὶ ὀργανωτικῶν μᾶλλον θεμάτων. Ἐπιθυμοῦμεν, ἀντιθέτως, νὰ συμβάλωμεν, ὥστε νὰ τηρηθῆται εἰς ὅλην τὴν γραμμὴν τὸ ἀθόρυβον, ἀκόμη δὲ καὶ μερικαὶ ἐξαιρέσεις αἱ ὁποῖαι ἐδικαιολογοῦντο ἀπὸ τοὺς πολέμους, τὴν κατοχὴν κτλ. νὰ παύσουν καὶ αὐταί, ὥστε νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν χρυσοῦν κανόνα. Ἄλλὰ δὲν νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ μὴν ἐκφράσωμεν τὴν χαρὰν μας διότι συνεκροτήθη τὸν περασμένον μῆνα εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ πανελλήνιον συνέδριον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Γονέων ἢ Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς».

Τὸ συνέδριον αὐτὸ ἀπετέλεσε πράγματι ἀξιοσημεῖωτον γεγονός καὶ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν εἰλικρινῆ καὶ ἀπροκατάληπτον τρόπον μὲ τὸν ὅπολον ἀντιμετωπίσθησαν θέματα τῆς προσημασίας διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν οἰκογένειαν ἐνισχυμένην καὶ κατενθουνομένην ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς. Τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει τοιαύτη προσπάθεια εἶναι πολλὰ. Ὁ γονεὺς, ἀκριβῶς ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ αὐτῆς, φέρει βάρη ξεχωριστά, ἐνῶ βεβαίως δὲν ἀπαλλάσσεται καὶ τῶν

γενικῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου
 χριστιανικῶν ὑποχρεώσεων. Δι' αὐτὸν τὸν
 λόγον, οὔτε ρεαλισμοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀ-
 γάπης δείγμα θὰ εἶναι, φρονοῦμεν, διὰ τὴν
 Ἐνωσιν αὐτὴν νὰ ἀσχοληθῇ μόνον μὲ τὸ
 πῶς θὰ δίδῃ ἐντολὰς εἰς τὰ μέλη της. Πρέ-
 πει (καὶ γνωρίζομεν καὶ διεπιστώθη καὶ
 ἀπὸ τὸ συνέδριον ὅτι τὸ κάμνει) νὰ δώῃ
 βοήθειαν καὶ ἀκόμη καὶ νὰ προβάλλῃ
 διεκδικήσεις ὡς «ἐκδικος»—μὲ τὴν
 ὠραίαν πρακτικὴν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας—
 τῶν γονέων αὐτῶν. Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν προ-
 στασίαν τῆς οἰκογενείας καὶ ὁ ἀγὼν διὰ τὴν
 προνομιακὴν μάλιστα θέσιν τῆς πολυμε-
 λοῦς οἰκογενείας μέσα εἰς τὴν κρατικὴν καὶ
 τὴν κοινωνικὴν μας ζωὴν, πρέπει νὰ
 εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς χριστιανικῆς
 μας κατευθύνσεως. Τοῦτο θὰ ἀποτελῇ
 τὸ παράλληλον, τὸ ἐνισχῶν ἀλλὰ καὶ τὸ
 νομιμοποιοῦν καὶ δικαιολογοῦν τὸν ἀγῶ-
 να διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς πολυμελοῦς
 οἰκογενείας.

Μὲ ἄλην μας τὴν καρδιά εὐχόμεθα
 κάθε καρποφορίαν εἰς τὸ συνέδριον καὶ
 εἰς τὸ σωματεῖον ποῦ εἶχε τὴν ἔμπνευσιν
 νὰ τὸ ὀργανώσῃ!

ΔΙΑΣΚΕΥΑΙ!

Θὰ ὁμολογηθῇ, ἐλπίζομεν, ὅτι αἱ
 «Ἀκτῖνες» ὅπως καὶ οἱ συνεργάται των,
 δὲν ἔδειξαν ὑπερβολικὸν ζήλον διὰ τὴν
 προστασίαν τῆς πνευματικῆς των ἰδιο-

κτησίας. Χρόνια τώρα αἱ σελίδες των
 εἶναι ὀλίγον τι «ἀμπέλι ξέφραγο» καὶ
 πολλοὶ πολλῶν κατευθύνσεων ἐκπρόσω-
 ποι παίρνουν ἀπ' ἐδῶ καὶ παίρνουν ἀπ'
 ἐκεῖ χωρὶς νὰ κάμουν, ἐννοεῖται, τὴν πα-
 ραμικρὰν εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ἀνεφοδια-
 σμοῦ των παραπομπήν. Ἀλλὰ θὰ εἴχαμεν
 μίαν παράκλησιν δι' ἓνα περιοδικὸν χρι-
 στιανικόν, ὅχι ὀρθόδοξον, τὸ ὁποῖον ἐ-
 πῆρε προσφάτως ἓνα «Θέατρον τῆς ζωῆς»
 ποῦ ἔγραψεν ὁ «Οἴτις» καὶ ἐδημοσιεύθη
 εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» τὸν Νοέμβριον τοῦ
 1950 μὲ τὸν τίτλον «μήπως ξεχάσαμε τί-
 ποτε». Ἐπῆρε λοιπὸν τὸ «Θέατρον» αὐτὸ
 καὶ το ἀνεδημοσίευσεν ἀτόφιο, κατὰ λέξιν,
 μὲ τὸν τίτλον «ἀσυμφωνία χαρακτήρων».
 Θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ, λοιπὸν, τὸ ἐν λόγῳ περιο-
 δικὸν νὰ τοῦ ποῦμε, ὅτι δὲν ὑπῆρχε κανένας
 λόγος, τάχα διὰ νὰ τηρηθοῦν τὰ προσχή-
 ματα, νὰ ἀλλοιώσῃ τὸ δάνειον εἰς δυο-
 τρία ἐπιμέρους σημεῖα διὰ νὰ γράψῃ εἰς τὸ τέλος
 (διὰ τὴν τάξιν!) «διασκευή» χωρὶς ἐννοεῖ-
 ται τὴν παραμικρὰν μνεῖαν, ἀπὸ ποῦ γίνε-
 ται ἡ «διασκευή» αὐτή, ποῦ εὐρέθη τὸ «δια-
 σκευασθέν». Ἄς τὸ ἀνεδημοσίευσεν τοῦ-
 λάχιστον χωρὶς νὰ τὸ χαλάσουν. Εἰς τὸ
 κάτω τῆς γραφῆς, ἐὰν θεωρηθῇ σύμ-
 φωνον μὲ τὸ χριστιανικὸν πνεῖμα νὰ
 μὴ σεβώμεθα τὴν πνευματικὴν ἰδιοκτη-
 σίαν, τοῦλάχιστον ἄς ἀποφύγωμεν τὴν ἀ-
 πόπειραν συγκαλύψεως καὶ ἄς παίρνωμεν
 ὅ,τι παίρνομεν ὅπως εἶναι καὶ εὐρίσκεται.
 Καλύτερα δὲν εἶναι ἔτσι;

Z. N.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ «ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ»

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ

ΣΤΙΣ ΑΝΩΤΑΤΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

Είκοσι χρόνια συμπληρώνονται από την ίδρυση του πρώτου πυρήντος της Χριστιανικής Φοιτητικής κινήσεως στη χώρα μας, μέσα στους κόλπους των Συνεργαζομένων Χριστ. Σωματείων δ' «Απόστολος Παύλος».

Εκείνοι που ζούν σήμερα στις Άνωτάτες Σχολές, είναι δύσκολο να αντιληφθούν την κατάσταση που επικρατούσε τότε, γυρω στα 1932. Θα πρέπει ίσως ν' ανατρέξουν σε «πολύχροτα βιβλία», που ήσυχάζουν πιά στη σκόνη των παλαιοπωλείων, για να πάρουν μία ιδέα από εκείνα τα «βαρύδουκα», «τά τ'ις πᾶσι αναμφισβήτητα», τὰ «προοδευτικά» και «μεταρρυθμιστικά», που από κάθε πλευρά έρριπτοντο μέσα στο φοιτητικό κόσμο παρασύροντάς τον «τῆς κακίας».

Τὰ είκοσι χρόνια που πέρασαν, με τις παγκόσμιες αναταραχές τους, με τις φλόγες τους, έπληρξαν μοιραία γι' αυτούς τους χάρτινους κύβους, που ώστόσο τους άκριβοπλήρωσε τό Έθνος και ο κόσμος. Σήμερα ζούμε σε μία στροφή. Και γευόμαστε κι' όλες τις λυτρωτικές της συνέπειες. Τότε όμως; ... Τότε χρειάστηκε να δημιουργηθή ένας πρώτος φοιτητικός πυρήνας: ο «Ακαδημαϊκός Κοινωνικός Σύνδεσμος».

Μά αν οι πρώτοι εκείνοι φοιτηταί, καθώς έρριχναν μία ματιά γύρω τους λογάριαζαν μ' άνθρωπα μέτρα τό Ξεκίνημά τους, δέν θα τολμούσαν να πραγματοποιήσουν μία τέτοια πορεία αντίθετη στο ρεύμα τῆς εποχῆς. Ο όλισμός ήταν άκόμη στη θορυβώδη του φάση. Καί στην πιό επικίνδυνη. Γιατί «διαφώτισις» και «εκλατκευσις» συνηγωνίζοντο στη δημιουργία μιάς στρατευμένης και οργανωμένης όλιστικής νσότητος, ένφ' άλλοι, «άκαδημαϊκοί» κήρυκέ των, είχαν τόσο μυωπική τήν όρασι, ώστα να μή βλέπουν τί δυναμική συσώρρευαν στα θεμέλια του Έθνους.

Μπροστά σ' αυτή τήν κατάσταση τι ήμπορούσαν να κάνουν οι ελάχιστοι εκείνοι φοιτηταί;

Τό άποτέλεσμα δέν τό ήξευραν. Ήξευραν όμως πώς έπρεπε να τολμήσουν. Έτσι, αντίθετα σε κάθε λογική, αντίθετα σε κάθε ανθρώπινη προοπτική, αντίταξαν τήν πίστι τους κι' ετόλμησαν: «Τήν 1ην Ιανουαρίου 1933, πέντε πεντάδες περίπου φοιτηταί να δημιουργήσουν τον Ακαδημαϊκό Κοινωνικό Σύνδεσμο».

«Ο έμπρέπων εις μέλλοντας χριστιανούς κοινωνικούς ήγέτας καταρτισμός των μελών.

«Η καλλιέργεια των ιδανικών του Χριστιανικού πολιτισμού μεταξύ των φοιτητών.

«Η προαγωγή τῆς συναδελφότητος και άλληλεγγύης μεταξύ των φοιτητών», ήταν και μένουν και τώρα οι κύριοι σκοποί τῆς «Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως».

Με συνεχές άναζητήσις και πειρατισμούς, οργανώνεται και συνεχώς βελτιώνεται και συγκροτείται μιά έκτεταμένη σειρά από εύκαιρες για τήν πραγματοποίησι τους. Ειδικά φροντιστήρια, κοσμοθεωριακά, έπιστημονικά, λογοτεχνικά, φροντιστήρια οργανώσεως και δράσεως, κύκλοι για τή μελέτη τῆς Άγ. Γραφῆς, έρχονται σιγά-σιγά να δώσουν τήν άπαραίτητη θεμελίωση στα μέλη τῆς κινήσεως, για μία υπέθυνη πνευματική ήγσεια.

Λίγα στην αρχή τα μέλη, συναντούν τήν κατάσταση που περιγράψαμε. Προκαταλήψεις, έμπόδια, ειρωνίες, αντίδράσεις και έχθρότητες άκόμη. Εκείνοι που ένωχλήθησαν περισσότερο δημιουργούν έπεισόδια στις διαλέξεις, αντιδρούν άμεσα ή έμμεσα και δυσχεραίνουν τήν εργασία τους με κάθε τρόπο. Κι' όμως οι προκηρύξεις, στα πρώτα εκείνα χρόνια, και οι εκδόσεις τῆς Ένώσεως κυκλοφορούν κατά χιλιάδες μέσα σ' άμφιθέατρα και με μιά παρηγοία που εκπλήσσει, χτυπούν τήν άρνησι, διαλύουν τις άμφιβολίες, προσκαλούν σ' ένα νέο όρόμο. Μέσα στα πρώτα κι' όλες χρονοί οι διαλέξεις τους συγκεντρώνουν όγκωδες άκρατήριο και ένδιαφέρον τέτοιο, που κάνει άναγκαία τήν έκτύπωσι τους για τό εδύρτερο κοινό.

Οι προσπάθειες αυτές - όταν μετά τήν απλευθέρωσι γίνεται δυνατόν να συνεχισθούν άπ' τή «Χριστιανική Φοιτητική Ένωσις», όπως άνομοστηκες άργότερα πιά ή φοιτητική κίνησις - παίρνουν μιά μεγαλύτερη έκτασι.

«Η σειρά των «Χριστιανικών Μαθημάτων» με τά κοσμοθεωριακά και κοινωνικά της θέματα, κατακτά τή συμπάθεια του δοκιμασμένου μεταπολεμικού φοιτητικού κόσμου. Έκατοντάδες συνάδελφοι γεμίζουν τις αίθουσες διαλέξεων. Μπροστά σ' αυτό τό ένδιαφέρον ή Χ.Φ.Ε. άναγκάζεται να προσφέρει όλοένα και περισσότερες εύ-

καιρίες. Βραδυνά και ειδικές διαλέξεις για τους φοιτητές των διαφόρων Σχολών, κάθε είδους κύκλοι και φοιτητικές συντροφίες για το: συναδέλφους που ήθελαν να τη γνωρίσουν καλύτερα, ψυχολογικές συγκεντρώσεις και έκδρομές. Για να φάση τελευταία να οργανώνη και σειρά επιστημονικών θεμάτων, ειδικού ενδιαφέροντος για διάφορες Σχολές, προσφέροντας σ' αυτές πράγματα, που όπως διολογούν οι πολυάριθμοι άκροαι τους δεν ήμπορούν να τα βρουν πουθενά άλλο που Παράλληλα διεξάγονται άλλες προσπάθειες για τη διάδοσι του χριστιανικού έντυπου μέσα στις Ανώτατες Σχολές. Οι εξορμήσεις για τις εκδόσεις του Α.Κ.Σ., κυρίως στα χρόνια 1935-1941, οι εξορμήσεις των «Ακτινών» του Πίσχα του 1943, της «Διακηρύξεως» της: «Χριστιανικής Ένώσεως Επιστημόνων» τα Χριστούγεννα του 1946, του «Για μία καινούργια Ελλάδα» το 1950, με τα εύρητα αποτελεσματά τους, δεν ήταν μενώνωμένες «κρούσεις», αλλά πιο οργανωμένες φάσεις ενός συνεχούς αγώνος για νάρηη σε στενότερη γνωριμία δ σημερινός φοιτητής με το χριστιανικό έντυπο. Ά άνος που επέτυχε σε πολύ μεγαλύτερη έκταση απ' ότι θα περίμενε κανείς. Όσο για τον τρίτο κύριο σκοπό κάτι θα είχαν να διηγηθούν οι φοιτητά που βρέθηκαν άρρωστοι σε ανατόρια, σε κλινικές ή και στα φοιτητικά τους δωμάτια.

ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

Παρ' όλο το μέγεθος της εργασίας μέσα στις Ανώτατες Σχολές από την αρχή της Ίρύσεως του Ακαδημαϊκού Κοινωνικού Συνδέσμου, οι προσπάθειες των μελών του ξεπεράσαν τα όριά τους και αγκάλιασαν τον μαθητικό κόσμο. Ήταν ένας ζωηρός πόθος της μαθητικής ζωής τους να κούγαν από κάποιοι την αλήθεια. Τήν αλήθεια σε τόσα ερωτηματικά... Διζήνονταν πώς τον Ίδιο πόθο είχαν κι οι μικρότεροι, οι προχρησιμοι συμμαθητά τους. Γνώριζαν άλλωστε πώς ο δρόμος για μία ουσιαστική πνευματική αναγέννησι του φοιτητικού μας κόσμου περνά από το μαθητικό μας κόσμο. Δεν ήμπορούσαν λοιπόν να του εγκαταλείψουν. Και άκριθός με την ανάπτυξη των Κατηχητικών Σχολείων τους δινόταν μία ευκαιρία μοναδική και εξαιρετικά τιμητική. Εί-αι έκαιοντάς οι φοιτητά και οι φοιτητριες που δηρητέσαν και δηρητέον και σήμερα στο μεγάλο αυτό έργον. Όχι μόνο στα Πανεπιστημιακά κέντρα, αλλά σ' δλόκληρη την πατρίδα μας.

Παράλληλα, μέσα στα χρόνια της κατοχής δημιουργούντο οι πρώτες «Χριστιανικές Μαθητικές Ομάδες» (Χ.Μ.Ο.), για να πάρουν τη σημερινή τους έκταση, και να προοιμίζον μια ώλοκληρωμένη πνευματικά αθριανή ήγεςία. Στις μαθητικές συγκεντρώσεις, στα παιχνίδια και στις ψυχαγωγίες της λέσχης, στις έκδρομες, στις κατασκηνώσεις, ήταν δίπλα τους ο διαδάρχη. Τα Γυμνάσια είδαν επανειλημμένα κι' άκουσαν τα μέλη της Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως σ'

δλα τα χρόνια που πέρασαν, τα τελευταία μάλιστα τα βλέπουν δλοένα και συχνότερα. Ποιά άμφιβολία υπάρχει πώς οι νέοι που συνειδητοποίησαν το Χριστιανισμό στα Γυμνασιακά τους χρόνια κέρδισαν την πρώτη και μοναδική ίωση μάχη της ζωής;

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΛΑΟ ΜΑΣ

Κατοχή, άνταρσία, φτώχεια και πένθος, πνευματικό χάος. Το ήράτος, ο Έρυθρός Σταυρός, η σωμαχική βοήθεια προσπαθούσαν να καλύψουν τις όλικές ανάγκες. Έπρεπε όμως να τονωθούν οι καρδιές, να αναθαρρήσουν οι μεγάλοι, να πάρουν μία κατεύθυνση οι μικροί. Έκείνοι που ζούν με το δράμα μιας «καινούργιας Ελλάδος» δεν ήμπορούσαν να μείουν με δειμένα τα χέρια. Άμέσως μετά την άπελευθέρωσι, άδ αφορώτας άν έτοι «θυσιάζον» όρες μελέτης ή και τμηματικές εξετάσεις καμιά φορά, αναλιμδάνουν μία προσπάθεια που το καλοκαίρι του 1946 παίρνει την μορφή μιας παναλληνίου εξορμήσεως. Για πρώτη φορά ή επαρία μας βλέπει μορφωμένους ανθρώπους να άπευθύνουν με ήάρρος άπε έπίσημα βήματα, αλλά και από δημόσιες πλατείες, ένα μήνυμα που άποτελοδς, όσα και άν της είχαν πει, τον βαθύτερο πόθο της. Ο τρόπος που άνταποκρίνεται ο κόσμος είναι μία σοβαρή ένθάρρυνι για τους φοιτητές αυτούς και τις φοιτητριες. Οι τοπικές πνευματικές προσπάθειες ενισχύονται, εκεί όπου δεν ήδηρχε τίποτε πριν, δημιουργούντα τώρα πυρήνες χριστιανικοί. Ένώ κάποτε συμβαίνει και κάτι πρωτοφανές: μικρές ομάδες μαθητών ν' αναλαμδάνουν μέσα σε άφανταστες δυσκολίες, να συνεχίσουν την προσπάθεια, που άχοιος ένας φοιτητής. Η έργασία αυτή πήρε μία εξαιρετική σημασία και ένα ιδιαίτερο χρώμα στα χρόνια 1947-49. Τότε, όταν δεν περνούσε βράδυ που να μη παραδοθή μία πόλις ή ένα χωριό στη φωτιά και στο αίθερο, όταν συμμορόπληκτοι, ραιδουάζωμα, παιδοφύλαγμα ώρθώνοντο τεράστια έθνικά προβλήματα, τα μέλη της Χριστιανικής Φοιτητικής κινήσεως προσέεσαν, ότι ήμπορούσαν Έλικά έφοδια δεν είχαν, όμως τα χέρια τους, την καρδιά τους και την μόρφωσι τους, ως και αυτή τη ζωή τους σε ελ ο ν τ ι κ ά τα προσέεσαν στην υπηρεσία του Έθνους.

Οι συνεχείς εξορμήσεις τους, προπάντων με κέντρο την Ηεσαλονίκη, σ' όλα εκείνα τα φοβερά χρόνια δείχνουν μία διάθεση άυταπαρηήσεως και -ή λέξεις είναι πολύ ζυγισμένη ήρωϊσμού που άκλήρωσε. Μήνες και χρόνια ξεκιούσαν τα στρατιωτικά άυτοκλήνητα, για να τους μεταφέρουν σε άποκλεισμένες περιοχές, ανάμεσα από νάρκες και ένέδρες, μέχρι τ' άκριτοχώρια μας, που σχεδόν κάθε νύχτα έπρεπε να πολεμήσουν, για να μη παραδοθούν στις φλόγες. «Μά επιστρατευμένοι είθε;» τους ρώτησαν κάποτε. Ήταν σχεδόν άπιστευτο να πηγαίνει κανείς έθελοντικά σε μέρη που οι στρατιώτες μας τα διέσχιζαν με το όπλοπολυδύλο έτοιμο, «εις βοήην κατά ριπάς». Τί αντίκτυπο είχαν οι εξορμήσεις αυτές στους άκριτικούς μας πληθυσμούς που

ζώντας μέσα στ' άμπρι «έβλεπαν στο πρόσωπο των φοιτητών αυτών δλόκληρη τήν 'Ελλάδα» τó δειχόντων γιά τó δάκρυά τους και οι καρμπάνες που κτυπούσαν γιά νά τούς προβιαντήσουν...

Όταν ένα χωριό εξομολογείται δλόκληρο και στη Θ. Δειτουργία κοινωνή σύσσωμο, γιατί ξέρει πώς τó βράδυ θά χρειασθῆ νά πολεμήσῃ, δπως πολέμησε και θῆς και προθῆς, καταλαβαίνει κανείς τó οπαραγμό των ψυχών και τήν άπόλυτη ανάγκη τῆς επικοινωνίας αυτής. 'Επικοινωνίας που συνεχίζόταν — μέ τά κατατρεγμένα 'Ελληνόπουλα — στις Παιδοπόλεις, όπου γινόταν άδιάκοπα μέ συστηματική και οργανωμένη εργασία πού αποτελέσματα, πού προκαλοῦσαν έκπληξη πολλές φορές.

Τό καλοκαίρι τού 1949 ἡ φοιτητική κίνησι συμμαχεῖ στη μεγάλη εξέγερσι τού «'Ελληνικοῦ Φωτός». Καλύπτει μέ τήν εργασία της 700 περίπου πόλεις και χωριά και οργανώνει 3000 περίπου συγκεντρώσεις κάθε εἴδους. Τόν χειμώνα τού 1950 διαθέτει δλες της τίς δυνάμεις γιά «τό δέμα τού επαναπατρισμοῦ», τῆς 'Εκκλησίας μας, βοηθώντας άπ' τήν συγκέντρωσι τού μέχρι τῆς διανομῆς τού στά χωριά. Τό 1951 συμμετέχει στόν 'Ερανο γιά τήν άνέγερσι τών καταστραμμένων ναῶν τού Μακαριστάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν. 'Ενώ παράλληλα συνεχίζει στις διακοπές τών εορτῶν και στις θερινές διακοπές μέ πολυπλευρη εργασία, πού εκτείνεται άπ' τά τελευταία άκριτικά χωριά μέχρι τῆς άλυτρώτου Κύπρου.

ΜΕ Τ' ΟΠΛΟ ΣΤΟ ΧΕΡΙ

'Η Χριστιανική Φοιτητική Κίνησις έδωσε τó παρόν σ' δλους τούς άγῶνες τού 'Εθνους. Στην 'Αλβανία, στη Μέση 'Ανατολή, στην 'Ανταρσία. 'Αν δέν ήταν μεγάλη ἡ συμμετοχή της μέχρι τού 1945 — γιατί ήταν λίγα άκόμη τά μέλη της — δμως είδε δύο επίλεκτα στελέχη της νά προσφέρουν τῆ ζωῆ τους στό βωμό τῆς άλευθερίας: τόν 'Ανθ/γό Παν. Κουτσαούτη, πού έπασε επίτιθέμενος επί κεφαλῆς τῆς διμοιρίας του στην 'Αλβανία και τόν 'Υπ/γό Γεώργ. Γκιάλα, τόν ἥρωα τού Ρίμινι, πού έπὶ τού πεδίου τῆς μάχης προδιόσθηκε σέ 'Υπ/γό, γιά νά προαχθῆ, λίγη ὥρα μετά τó θάνατό του, σέ Λοχαγό. Στό πεδίο τῆς μάχης, στούς δρόμους τῆς Δεκεμβριανῆς 'Αθήνας τού 1944, έπασε και ἡ φοιτήτρια Βασιλική 'Αθριανού μοιράζοντας — μαζύ μέ τόσους άλλους — τó «Χριστουγενναίτικο Μήνυμα» πρὸς τόν ἑλληνικό λαό, ενώ τά στρατευόμενα μέλη έσπευδαν νά καταταγοῦν στό Τάγμα 'Εθνοφυλακῆς.

Όταν τó 1916 ἄρχιζε ἡ νέα θανάσιμη σύγκρουσις πάνω στά βουνά μας, ἡ Φοιτητική Κίνησις είχε πιά πολλούς μιμητάς τους νά προσφέρει. Πάνω άπό 300 μέλη της δηρηήτησαν σάν αξιωματικοί, ύπαξιωματικοί και ὀπλίτες. Είναι κάποια παράσημα και κάποιες έξθεσεις Διοικητῶν, πού δείχνουν τόν τρόπο συμμετοχῆς τους. Τό σπουδαιότερο δμως είναι άλλο. 'Ότι δηρηήτησαν ταυτοχρόνως και στό 'Ιδεολογικό Μέ-

τωπο, πού ήταν και τó κρισιμότερο στόν άγῶνα αυτόν. Ραδιοφωνικές εκπομπές, άρθρογραφία σέ στρατιωτικές εφημερίδες, διαλέξεις σέ άκρατητήριο εκατοντάδων στρατιωτῶν, Κύκλοι στις Μονάδες, ήταν μέσα, πού χρησιμοποιήθηκαν έντατικά.

Παράλληλα δμως, στα διαλείμματα τών μαχῶν, έβρισκαν τήν εὐκαιρία νά εργαζόνται και γιά τήν πνευματική τόνωσι τών κατατρεγμένων εκεινων πληθυσμῶν, πού ζούσαν μέ τó φόσμα τού θανάτου. Είναι μία άπ' τίς συγκινητικότερες: οσλίδες τῆς ζωῆς τῆς Χ. Φ. Ε. τó δτι ένα στέλεχος της, σάν τόν 'Ανθ/γό Νίκο 'Αναδολῆ, τέλειωσε μέ χριστιανική συγκέντρωσι νέων στήν περικυκλωμένη Νάουσα, γιά νά πάῃ κατόπιν στήν πυροβολαρχία του και νά πέσῃ μαχόμενος στήν έπθεσι πού άρχισε σό λίγο. Τά τελευταία του λόγια: «Πῆτε στή μάνα μου νά μή μέ κλάψῃ γιατί πεθαίνω γιά τήν 'Ελλάδα», έγιναν τó σύνθημα μέ τó οποιο ἡ Ταξιαρχία του σφράγιζε τήν άλλη λογαφία της κατόπιν.

Δέν ήταν δμως μονάχα δσοι στρατευθῆκαν πού εργάσθηκαν μέ τέτοιο ένθουσιασμό. Τους άκολούθησαν δλοιο. 'Η «Πρόνοια Στρατιώτου» προσθεῖ δι ρώχες έντυπα, γράμματα, δέματα μέ μάλλινα, πού πλέκουν οι φοιτήτριες και βοιβαρδίζεται κυριολεκτικά από ένθ υψώδες έπιστολές μαχητῶν μας. 172.100 βιβλία και 1500 000 χριστινικά περιοδικά έρχονται νά δώσουν τήν πνοή τους στό μαχητή. 50.000 τεύχη «'Ενα γράμμα στόν 'Ελληνικό Στρατιώτη» έρχονται νά τού δώσουν μία ξεκαθαρισμένη εθνική γραμμῆ. Πολλά στρατιωτικά κέντρα δέχονται συχνά δμαδικές επισκέψεις μελών. Οι τραυματίες στα Στρ. Νοσοκομεία 'Αθηνῶν και Θεσσαλονίκης τούς συνηθίζουν σάν τακτικούς επισκέπτες. 'Ο Ε. Ε. Σ. γράφει σά δελτία τών αἰσθητῶν του, δσοις ἡμποροῦν.

Και θάχαν «κάτι» νά διηγηθοῦν οι φοιτήτριες τῆς Χ. Φ. Ε. Θεσσαλονίκης γιά κάποιες νύχτες πού πέρασαν διακομιζοντας και περιθάλλοντας τούς τραυματίες μας, όταν εφθαναν σέ φάλαγγες τά νοσοκομειακά αυτοκίνητα και τó προσωπικό τών Νοσοκομείων δέν επαρκούσε.

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΠΟΥ ΣΩΖΕΙ

Οι γραμμές πού προηγήθηκαν, δέν είναι ένας περιληπτικός άπολογισμός. Γι' άλλο λόγο γράφτηκαν: άλλωστε τί άπολογισμός ἡμπορεί νά γίνει; 'Η προσφορά μιάς πνευματικής προσπάθειας, δπως είναι ἡ Χριστιανική Φοιτητική Κίνησις, δέν είναι δυνατόν ν' άποδοθῆ άριθμητικά και στατιστικά. Γιατί πώς νά μετρηθῆ ἡ άπόφασις πού χρειάσθηκε γιά νά τραβήξουν χιλιάδες νέοι άντιθετα στό ρεύμα; Πώς νά μετρηθῆ τó κουράγιο εκεινων πού άπέτέλεσαν τίς «νησίδες άντιστάσεις», άπ' όπου ξεκίνησε τó χριστιανικό ρεύμα και δίνει ζωῆ εκει πού άπλώνεται ἡ άποσύνθεσις;

Δέν μετριέται ἡ άκτινεβολία τῆς έπρακτικῆς πίστεως τών νέων αυτών. Οὔτε τῆς Πίστεως πού άρχισε ν' ανατέλλῃ στό πλήθος εκεινο τών

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ...

(ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΟΥΝ)

Ἄκόμη δὲν ἔχει χιριετήσει, ἢ στήλη αὐτή, τὴν ἐκδοσι τῆς «Κιβωτοῦ». Ἄς τὸ κάμη λοιπὸν τώρα, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ ὄρατο τῆς ἀφιέρωμα στὰ πεντακόσια χρόνια ἀπὸ τὴν Ἄλωσι. Εἶναι ἕνας ἐξαιρετικὸς τόμος, ἐξαιρετικὸς καὶ γιὰ τὸ ὄλικό, βέβαια, πού ἔχει συγκεντρωθῆ στίς σελίδες του, ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμη γιὰ τὸν ἔχει ἀρμολογήσει (χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει πὼς μπορεῖ κανεὶς νὰ παραγνωρίσῃ τὴ συμβολὴ τοῦ κ. Βασ. Μουστάκη) μὴ γνήσια, αὐθεντικὴ, Βυζαντινὴ ἐπιβίωσι, δηλαδὴ ὁ μοναδικὸς κ. Φώτης Κόντογλου. Εἶναι σὰ νὰ μὴν τῶχουν συνθέσει, τὸ ἀφιέρωμα αὐτό, κάποιοι ἀπὸ μᾶς τοὺς ἀθρώπους τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, πού ζοῦμε πεντακόσια χρόνια μακριὰ ἀπὸ τὸ περιστατικὸ πού μνημονεύομε. Λές πὼς ἕνας ἀπὸ καίνοια πού τὴν εἶδαν τὴν Ἄλωσι μὲ τὰ μάτια τους ζῆ ἀκόμη ἀνάμυσά μας, καὶ τὴ μοιρολογάει—χωρὶς νὰ λείψῃ ἀπ' τὴν καρδιά του τὸ βάλοισμα πού χύνει σὲ κάθε πύραυλο ἢ πιστι τοῦ Χριστοῦ. Εἶκοσι ὀλοκλήρες σελίδες, τὸ «Θρηνητικὸν Συναξάρι Κωνσταντινου τοῦ Παλαιολόγου», ἐκάθισε κι' ἔγραψε (χειρόγραφες) μὲ βυζαντινὴ γραφὴ κι' ἐστόλισε μὲ εἰκόνες καὶ πλουμιδιὰ ὁ κ. Φ. Κόντογλου. Δὲν ἐπιτρέπει ὁ χώρος, γιὰ ν' ἀναφερθοῦν ἐδῶ οἱ ἄλλες δια-

χτὲς συνεργασίαι πού ἀπαρτίζουν τὸ ἀφιέρωμα τῆς «Κιβωτοῦ». Μὰ δὲν γίνεται νὰ μὴν εἰποῦμε δυὸ λόγια γιὰ τὸν θαυμασμὸ καὶ τὸ δέος πού ἐμπνέουν οἱ ὀκτὼ ὀλοσέλιδες εἰκόνες, ἀπὸ διαλεχτὰ βυζαντινὰ εἰκονίσματα, πού στολίζουν τὸ ἀφιέρωμα. Μ' αὐτὲς, τὸ ἴδιο το Βυζάντιο στὴν καλύτερη καὶ πὴ χαρακτηριστικὴ ἐκδήλωσί του, κάνει τὸ μνημόσυνό του: Βλέπει κανεὶς μπροστά του τὸν καταπληκτικὸ ἔκαινο πολιτισμὸ, πού χτυπήθηκε μὲ τὴν Ἄλωσι—καὶ ματώνει ἢ καρδιά του Ἄλλ' ἀπ' αὐτὲς τίς ἴδιαις ἐσηθῆσαι κι' ἢ παρηγοριά, ἢ παρὰκλήρι: Γιὰ τὸ πολιτισμὸς αὐτὸς εἶναι καὶ σήμερα ὀλοζώντανος, μὲ ἀκέρα κι' ἀπειράχου τὸ μεγαλεῖο του!

**

Φυλλομετρῶντας τὸ καινούργιο φύλλο τῆς «Μαθητικῆς Ἑστίας» (πού τὴν ἐκδίδει τὸ «Παγκύριο Γυμνάσιο» τῆς Λευκωσίας) ἐνόμισα, πὼς αὐτὴ τὴν φορὰ μόνο γιὰ τὰ ζωγραφικὰ ἔργα τῶν μαθητῶν (πού παρουσιάζουν ἀξιοπρόσεκτη διακοσμητικὴ καὶ γνήσια, ἀνεπιήθευτη φρεσκάδα) θάχα νὰ εἶω κάτι καινούργιο Κι' ὄμως βρέθηκα μπροστά σ' ἕνα ἄρθρο (γραμμμένο ἀπὸ τὸν μαθητὴ τῆς θῆς τάξεως Φώτη Παπαφώτη) μὲ τὸν τίτλο «Ἡ θρησκευτικὴ πηγὴ ἢ ἐμπνεύσεως τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ ὁ Γ. Βερντέ». Μπράβι στὸν νεαρὸ συγγραφέα πού ἔχει νιώσει τόσο σωστά τὸν ἀληθινὸ ποιετὴ μας κι' ἔχει δια-

φοιτητῶν, τῶν μαθητῶν, τῶν ἐργαζομένων, τοῦ λαοῦ μας γενικώτερα, πού ἐρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ ἔργο τους. Πὼς νὰ μετρηθῆ ποια ἐπίδρασι ἔχουν ὅλα αὐτὰ πάνω στὴν ἐθνικὴ μας ζωὴ; Οἱ ἀντιδράσεις πού δημιουργεῖ ἕνας τέτοιος πνευματικὸς ἀγὼνας εἶναι τόσες φορές ἔξω ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες προβλέψεις!

Ἐπάρχει ὄμως κάτι πού ἂν δὲν μετρίεται, ὄμως διαπιστώνεται. Κι' αὐτὸ εἶναι μιὰ καινούργια κατάστασι, πού τὴ βλέπομε νὰ διαχέεται παντοῦ. Παντοῦ ἀθρώποι κύρους, μὲ κεντρικὲς κοινωνικὲς θέσεις, ἀλλὰ καὶ ἀθρώποι ἀπλοῖ, προπάντων νέοι: ἀγρότες, ἐργαζόμενοι, μαθηταί, φοιτηταί, νέοι ἐπιστήμονες, ἀρχίζουν νὰ κινουῦνται.

Στὶς ἐταρχίαις μας, στὸ στρατό, στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς διαπιστώνει κάποια ἐξέλιξι, πού δὲν εἶναι καθόλου αὐτόματη, ἀλλὰ χρειάστηκες σκληροῦς καὶ ἐπιμόνου ἀγῶνες.

Ἐ, λοιπόν, ἢ Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις εἶχε τὴν μεγίστη τιμὴ νὰ προσφέρῃ σ' αὐτοὺς ὅλες τῆς τίς δυνάμεις. Καὶ ἢ ὑπαρξίαις τῆς ἀποτελεῖ μιὰ σίγουρη ἐγγύησι, ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐ-

τοὶ θὰ συνεχισθοῦν ἀξανάμωμοι σ' ἔντασι καὶ σ' ἀποτελέσματα.

Πολλοὶ εἰρωνεύτηκαν τὸ ἐσκίνημά της καὶ προδίκασαν ἕνα ἀδοξο τέλος τῆς. Πού βρίσκονται ἀρὰ γις τώρα αὐτοὶ κι' οἱ θεοφίαις τους; Οἱ πελώριαι πυρκαγιῆς πού μεσολάβησαν, ὁ οὐκίμως ἀνθρώπους καὶ ἰδέαις. Καὶ δὲν ἀφῆσαν ὄρθου καὶ ζωντανὸ παρά μόνον ὅ,τι ἦταν ἀληθινὸ!

Κι' ἀκριθῶς γι' αὐτὸ γράφτηκαν ὄσα γράφτηκαν ἐδῶ Ὅχι γιὰ νὰ ἀναφέρωμε «πεπραγμένα» ἀλλὰ γιὰ νὰ φανῆ πὼς μ' ὅ,τι κι' ἂν εἶπε ἢ λέει μὲ λύσσα ἀφάνταστο μὴ χιλιόπρωπη Ἀρῆριαις, σήμερα καὶ στὴν Ἑλλάδα ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι μιὰ ἀγωνιστικὴ πραγματικὴ. Καὶ μὲ τὸν δυναμισμὸ καὶ τὴν μαχητικὸτητα Του προσδιορίζει ἕνα καλύτερο ἀδριο γιὰ τὴν Πατρίδα μας.

Γιὰ ν' ἀποδειχθῆ ἀκόμα μιὰ φορὰ, πὼς εἶναι σκληρὸ τὸ «πρὸς κέντρα λακτίζειν». Καὶ γιὰ νὰ ψηλαφήσουν τὸν Ἀναστημένο Κύριο οἱ ὀθωμάδες τῆς ἐποχῆς μας.

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

λέξει γιὰ τὸ ἄρθρο του τότ' χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο του.

* *

'Η «'Ανάπλασις» ἀναδημοσιεύει δ, τι ἔγραψαν τ' ἄλλα περιοδικὰ γιὰ τὴν ἐπινέκδοσιν τῆς καὶ τὰ εὐχαριστεῖται, χωρὶς νὰ ἔσχανῃ τὴν «Καθολικὴν» καὶ τὸν «Πολιό», «'Αστέρη τῆς 'Ανατολῆς», 'Απ' τὶς σελίδες αὐτὰς ἀναδίδεται ἕνα ἰδιαίτερο ἄρμα ἀγάπης, ἀδελφοσύνης καὶ ἐνότητος, πού τόσο τὴν γρηιάζεται ὁ σημερινὸς κόσμος.

'Ωραία καὶ ἡ ἰδέα τῆς «'Αναπλάσεως» ν' ἀναδημοσιεύῃ στὴ στήλη «Πρὸ πεντηκονταετίας» «νέα» ἀπὸ τῆ θρησκευτικῆ ζωῆ καὶ κινήσει τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶναι μιὰ συγκινητικὴ ἐπιβίωσι πού φέρνει στὴ μνήμη τιμημένα δόγματα ἀληθινῶν ἐργατῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ οἱ ἄλλες ἀναδημοσιεύσεις στὴν «'Επισκόπησι 'Εκκλησιαστικοῦ τύπου» ἀποτελοῦν κατὶ χρησιμώτατο.

* *

'Υπάρχει καὶ ἡ «'Ακτίς», περιοδικὸ πού ξαναβγαίνει πάλι ὑστερ' ἀπὸ διακοπὴν γιὰ οικονομικοὺς λόγους, ὅπως μᾶς πληροφοροῦσι. Καὶ ἐκδίδεται ἀπὸ ποίον νομίζετε; 'Απὸ τὸν Σύνδεσμο ἄσθενῶν «ἀντιλεπρικοῦ σταθμοῦ 'Αθηνῶν». Τὰ ἔχομε ξεχάσει — εἶναι ἀλήθεια — τ' ἀδελφία μας αὐτά. Κι' ὄχι μόνον τὰ χροῖμα ξεχάσει, μὰ τὰ ἔχομε ἀπομονώσει κάπου μακριὰ μας, κομμένα ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Κι' ἀγωνίζονται νὰ μᾶς πείσουν ν' ἀνακαλέσωμε τὴν ἄδικη καταδίκη τους, ἀφοῦ ἡ ἀρρώστειά τους οὐτε περισσότερο «ολλητικὴ», οὐτε περισσότερο ἀποκρουστικὴ ἀπὸ ἄλλες εἶναι...

* *

Καὶ τώρα ἀπὸ δύο λόγια γιὰ τὰ καινούργια φύλλα πού μᾶς ἔχουν σταθεῖς ἡ «Φωνὴ τοῦ Βυζαντίου» (πού σὸ ἐξέφυλλό τῆς ἔχει ἕνα σχεδιάσμα ἀφιερωμένο στὴν «'Αγία Γραφή») ἡ «'Ελληνικὴ Κύπρος» (ὅπου ἐξεχωρίζομε τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Δ. Χριστοφίδη, Τὸ πνευματικὸν αἰτήμα τῆς ἐλευθερίας τῆς Κύπρου) ὁ «δρθόδοξος Παράτηρητής» (ἀπὸ ὅπου καταλαμβάνει κανεὶς πὼς γίνεται ἀπὸ τὴν 'Αρχιεπισκοπὴν 'Αμερικῆς ἀξιόλογα ἐργασία γιὰ τὴ νσολαί), ἡ «Βιομηχανικὴ 'Επιθεώρησις» (μὲ τὰ πάντοτε οὐσασιτικώτατα «Σημειώματά» τῆς), ἡ «'Εστία» τῆς 'Αμερικῆς καὶ τὸ «Μηνιαῖον Δελτίον 'Εκδρομικοῦ» τῆς Κύπρου (πού γιορτάζει τὰ θεακάρνά του).

Π. ΚΛ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ (Η: ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ)

*'Αξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Μὲ τὸν τίτλο «'Η ἀρετὴ τῆς Κακίας» ἐδιόθεσα στὴν «'Πνευματικὴν Ζωὴν» τοῦ Μαΐου ἕνα ἄρθρο τοῦ κ. Σπανδωνίδη, κάπως παράδοξο. Κι' ἐνοιῶσα τὴν ἀνάγκη — ὄχι σὰν φιλόσοφος ἀλλὰ σὰν ἀπλὸς στοχαστὴς — νὰ ἐκφράσω με-

ρικῆς σκέψεις μου οἱ ὁποῖες πιθανόν εἶναι νὰ ὠφελήσουν κάπως μερικοὺς νέους, πού ἴσως νὰ «ἐντυπωσιάσθησαν» ἀπὸ τὸ ἄρθρο ἐκεῖνο. Καὶ νὰ τώρα οἱ σκέψεις μου.

1. Τί εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις; Εἶναι ἕνα εἶδος ἀκροβατικῶν ἐπιδείξεων τοῦ πνεύματος, ὅπου ὁ ἀκροβατικὸς φιλόσοφος σκαρφαλώνει μὲ μαεστρία σὲ ἠέσεις ἀπροσδόκητες, περίεργες, ἐτικιθύνες. ὄχι γιὰτι ἔχει κάποια βουλεύει νὰ κἀνῃ ἔκει πάνω, ἀλλ' ἀπλῶς «διὰ τὸ περίεργον τοῦ πράγματος» καὶ γιὰ νὰ τὸν θαυμάσῃ ἀπὸ κά νὰ ὁ κόσμος; "Αν αὐτὸ εἶναι ἡ φιλοσοφία, τί ἀξία καὶ τί ὑπόληψη μπορεῖ νὰ ἔχη σὲ μιὰ ἐποχὴ τόσο χρησιμοθηρικὴ ὅσο ἡ ἐποχὴ μας; 'Αλλὰ βέβαια ἡ φιλοσοφία δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ «ἀκροβασία» (ἢ ταχυδακτυλουργία) τῆς λογικῆς. Εἶναι μᾶλλον μιὰ σοφὴ καὶ πολυέμοιθη προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς 'Αλήθειας. Μιὰς ἀλήθειας τόσο «ἀληθινῆς» καὶ χρήσιμης ὥστε νὰ μποροῦν οἱ ἄνθρωποι, (τουλάχιστον οἱ ἄνθρωποι μιὰς ὠριμένης ἐποχῆς) νὰ τὴν ἀποδεχθοῦν καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόσουν στὴ ζωὴ τους, μὲ τὴν βεβαιότητα πὼς ἔτσι θὰ τὴν κάνουν καλυτέρα.

2 Τὸ κυριώτερον προσόν τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Σπ. εἶναι ἡ πρωτοτυπία τῶν σκεψεων πού διατυπώνει στὴν παράγραφο 8, ὅπου γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ὁ, πρέπει νὰ καλλιεργοῦμε ἐπίμονα¹, νὰ καλλιεργοῦμε μὲ στοργή¹ τὰ πάθη μας, διότι αὐτὰ ζῶζον τὴν ψυχὴν μας τελικὰ, ὅταν ἀπὸ μιὰ ἀνεργητικὴν εὐνομίαν ἰσχύουν νὰ μὴν εἶναι πῆθ 'Η ἔλλειψις παθῶν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἔλλειψιν τάσης γιὰ τὴν ἄρσην τους καὶ ἀδυναμία γιὰ μιὰ τελικὴ καθαρότητα καὶ εὐδαιμονία. "Ας ἀφήσωμε νὰ φουντώνουν τὰ πάθη μας, ὡς πεθάνομε μέσα σ' αὐτά, γιὰ νὰ φτάσωμε σὸ κληροῦνιό μας, πού εἶναι μιὰ κα ἀστατημιὰ πῶς πολυτέμην ἀπὸ τὸν παρὰθεῖσο (...).² Καὶ τί τάχα δι γρησι πῶς πολυτέμην ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ γίνομε ἀγνοί, ἀφοῦ ἔχομε ἀμαρτήσοι βερσιὰ, πλήρσις ἀπὸ τὰ πάθη μας; Ποία ἀστάτσημις μπορεῖ νὰ εἶναι πολυτέμην ἀπὸ τὴν αἰθέρησι τῆς ἀμαρτήσις; 'Αμαρτὰν εἶτε, γιὰτι ἔτσι μόνον θὰ ζήσοις δυνατὰ καὶ δημοθυργικὰ τὴν ἀγνότητα.....»

3. Στὶς σκέψεις αὐτῆς τοῦ κ. Σπ. βρισκω δύο μειονεκτημάτα. Πρῶτον ἐτι ἡ «πρωτοτυπία» τους δὲν εἶναι, καὶ τόσο πλὴν πρωτότυπη. Τὴν ἴδιαν ἀκριβῆς θεωρία ἐκήρυττε (καὶ τὴν ἐφῆρμοζε κιόλας!) καὶ ὁ περίφημος Ρῶτος καλόγερος, ὁ Ρασπούτιν! Γνωστὸ εἶναι πὼς ὁ «κολασμένος» αὐτὸς ὄργάνωνε ὀρωδῆ γλῆντια, ὅπου ἐκραιπαλοῦσαν διάφοροι φανατικοὶ θαυμασταὶ καὶ θαυμάστριες του, καὶ ὅπου αὐτὸς ἐδιόθεσα: «'Αμαρτάνεσι! 'Αμαρτὰν εἶτε, διότι μόνον ὅταν κυλιστῆτε σὸ βοδρκο τῆς ἀκολασίας θὰ νοιώσοις μέσα σας τὴν συντριβὴν, τὴν τύψη, τὴν μετάνοια καὶ μόνον τότε, ταπεινωμένοι ἐνώπιον

1. Οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι δικῆς μου.

2. Γὰ ἐν παρενθέσει ἀποσιωπητικὰ σημαίνουν ἐτι ἐκεῖ παραλείπεται μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Σπ.

τ ὁ Θεοῦ. θ’ ἀξιώθητε τὴν θεία του χάρις! »
 Φυσικά, δὲ θέλω μ’ αὐτὰ νὰ πῶ δι... ἐμπνευσ-
 τῆς τῶν σκέψεων τοῦ κ. Σπανδωνίδη εἶναι ὁ
 Ρασπούτιν. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ μία σύμ-
 πτωση. Τὴν ἀναφέρει ὁμοῦ γιατί σκέπτομαι δι
 σήμερα θὰ μπορούσαν νὰ γίνῃ ἀκριβῶς τὸ ἀντί-
 θετο. Θὰ μπορούσαν δηλαδὴ μερικοὶ νέοι «ἀπει-
 ροὶ τῆς ζωῆς», ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τῆς ιδέας τοῦ
 κ. Σπ. νὰ ζήσουν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ρα-
 σπούτιν—μέσα σὲ μιὰ «σωτήρια» ἀκολασία. Καί,
 ἀφοῦ παραδεχτήκαμε δι ἡ φιλοσοφία δὲν εἶναι
 κατὰ ἄσχετο πρὸς τὴν πραγματικότητα οὕτως κατὰ
 καὶ ἐπιζήμιον γιὰ τὴν ζωὴ, ἐρωτῶ: Εἶναι δυ-
 νατὸ (καὶ ὠφέλιμο) νὰ ἐφαρμοζόμεθα στὴν
 πράξι αὐτὴν τιν θεωρία; Μποροῦν, ὅσοι θεω-
 ροῦμεθα «δὴριοί» τοῦ λαοῦ, (ἐκπαιδευτικοί, λο-
 γοτέχνες, δημοσιογράφοι...) νὰ βγοῦμε καὶ νὰ
 ποῦμε στοὺς νέους: «ἀμαρτάνετε! Ριχτήτε μὲ
 στεργή» στὴν καλλιέργεια τῶν παθῶν σας! Καί
 κατόπιν. (ἐάν, βέβαια, δὲν ἔχετε ἐν τῇ μεταξῶ
 καταντήσῃ ἀρεπίαια) «θὰ γίνετε δημοσιογρῆκὰ
 ἀγνοί! Μποροῦν νὰ τὸ ποῦμε αὐτὸ; Ἐάν ὄχι,
 τότε τί σκοπιμότητα ἔχει ὅλη αὐτὴ ἡ φιλοσο-
 φικὴ θεωρία; Ἐάν ναί, τότε τί εἶδους ζωὴ θὰ
 ζῶμε σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου ὅλοι (κατὰ τὴν δι-
 δασκαλία τοῦ κ. Σπ.) θὰ ἀμυλλῶνται ποιοὺς νὰ
 καλλιεργήσῃ πιε «στοργικὰ» τὸν... φθόνον, τὴ
 συκοφαντία, τὴν ἀλληλεπυπόδηση, τὴν ἀλλη-
 λοεξόντωση καὶ ὅτι, ἄλλο ταπεινὸ ἔχει μέσα του;

Λημονεῖ, ἐξ ἄλλου, ὁ κ. Σπ. πῶς ἂν υπάρ-
 χουν ἄνθρωποι πού, ἀφοῦ βουτήχθησαν στὶς ἀ-
 μαρτίες, ἔγιναν ἔπειτα ἄνιοι, σ’ αὐτὸ βόηθησε
 πολὺ τὸ δι: ὅλοι οἱ ἄλλοι τοὺς κατέκρι-
 ναν γιὰ τὰ πάθη τους. Τί θὰ γίνῃ ὁμοῦ ἂν,
 ἀπὸ σήμερα, ἂντι νὰ τοὺς περιφρονῶμε, ἀρχί-
 σουμε νὰ τοὺς συνιστοῦμε νὰ καλλιεργήσουν μ’ ἐ-
 πιμονὴ τὰ πάθη τους;

4. Διακρίνω ἐπίσης στὴ μελέτη τοῦ κ. Σπ.
 κάποιες συλλογιστικὰς σειρὰς τόσο παραδοξές, πού
 κάποτε πέφτουν πλεόν μέσα στὸ χῶρον τοῦ «σο-
 φισματος» καὶ ὄχι τοῦ κανονικοῦ συλλογισμοῦ,
 ὅπως μᾶς τὸν διδάσκει ἡ Λογικὴ Ἐπιστήμη. Ὁ
 χῶρος ὁμοῦ πού διαθέτω, δὲν μοῦ ἐπιτρέπει, γιὰ
 τὴν ὥρα, νὰ ἐπεκταθῶ πολὺ στὴν ἀάλυση τῶν
 συλλογισμῶν αὐτῶν τοῦ κ. Σπ. Περιορίζομαι
 λοιπὸν ἀναγκαστικὰ σ’ ἕνα σημειομὸν μόνον τῆς
 μελέτης του. ὅπου λέει, δι: ὅτι ἡ ἀρετὴ οὕτ’ ἡ
 εὐδαιμονία εἶναι καταστάσεις εἶναι «δράσεις».
 Εἶναι πορεία ἀγωνιστικὴ πρὸς ἕνα τέσμα, πρὸς
 ἕνα «παράδεισο». Ὅμως ἐκεῖνο πού ἀξίζει πε-
 ρισσότερο, δὲν εἶναι τὸ τέσμα ἀλλὰ ἡ πορεία
 πρὸς αὐτό. (Ἐπιζήμιον ἢ ἰσάκη θάλας ὁ Κεάβης,
 ἀλλὰ τὸ ταξίδι πρὸς τὴν ἰσάκη), ὄχι ἡ ἄγνο-
 νία, ἀλλὰ ἡ κατάντησι τῆς ἄγνοιας. Ἐως
 ἐδῶ εἶμαστε σύμφωνα. Ὁ κ. Σπανδωνίδης ὁμοῦ
 συνεχίζει ἔτσι: «Ὅταν φτάσετε στὸν Παράδεισο,

ἀνακαλύπτετε δι παράδεισος δὲν ὀ-
 πάρεσι» ἀφοῦ ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει δράσι ἀλλ’
 ἀδράσια» ἀφοῦ ἐκεῖ εἶμαστε πρόβια «χωρὶς
 λύκος». Καί ρωτᾷ ὁ κ. Σπ. «θέλετε λοιπὸν
 νὰ εἴσθε πρόβια χωρὶς λύκος; (...). Ὅριστε,
 ὁ παράδεισός σας, εἶναι παράδεισος ψυχικῆς ἀ-
 δράσιας. Ὁραῖος παράδεισός! Ἐγὼ πιστεύω
 δι: ὅταν θὰ φθάσετε ἐκεῖ μέσα θὰ θέλετε—κατὰ
 ἀπίστευτο—θὰ θέλετε πάλι ν’ ἀμαρτήσετε. Ἐγὼ
 νομίζω πῶς ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐα ἀμαρτήσαν γιὰ
 νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν Παράδεισο, δι: ἀμαρτάνον-
 τες ἐδίωξε, δι: αὐτοὶ μόνου τοὺς ζήτησαν νὰ
 ζήσουν, δηλαδὴ ν’ ἀμαρτήσουν» Νομίζω πῶς
 ἐδῶ πολλοὶ θὰ διαφωνήσουν μὲ τὸν κ. Σπ.
 Διότι ἀξίζει βέβαια ἡ πορεία πρὸς τὸ τέσμα,
 ἀλλ’ ἀξίζει καὶ τὸ ἐδίωξι τὸ τέσμα. (Ἀλ-
 λιῶς δὲν θὰ εἶχε νόημα καὶ ἡ πορεία). Μὲ τὴ
 διαφορὰ δι: χωρὶς τὸν κόπο τῆς πορείας, τὸ
 τέσμα δὲν θὰ εἶχε τὴν ὑπεροχὴν ἀξία πού ἔχει
 τώρα. Γιατί, προϋπόθεσι, βέβαια, τοῦ Μεγα-
 λείου (ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπλῆς συλλήψεως τῆς ἔν-
 νοιας) τοῦ Ἀγαθοῦ εἶναι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Κα-
 κοῦ καὶ ἡ πάλῃ ἐναντίον του. Ἄν οἱ ἄν-
 θρωποι π.χ. δὲν ἐγνωρίζαν τὰ θειὰ τῶν πολέ-
 μων δὲν θὰ ἐνωθῶν σήμερα τέτοια τρανὴ λα-
 χύτρα γιὰ τὴν Εἰρήνην. Ὅμως, ἂν κάποτε λεί-
 ψουν οἱ κίνδυνοι τοῦ πολέμου, (οἱ λύκοι), καὶ
 γίνουμε ὅλοι μιὰ εἰδολακτικὴ κοινωνία «προβά-
 τω» δὲν φαντάζομαι πῶς οἱ ἄνθρωποι θὰ
 βροῦν.. ἀνιάρη τὴν εἰρήνην καὶ πῶς θὰ... λα-
 χυτρήσουν νὰ θοῦν τὰ παιδιὰ τους (καὶ τοὺς
 ἐκυτοῦς των) ν’ ἀλληλοσφάζονται, ἢ νὰ καταν-
 τῶν κουτσοί, τυφλοί, κουλοὶ καὶ ἀνάηροι ἐν
 γένει.

5. Ἔτσι καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶναι ὄρατα, γιὰτι
 ὑπάρχει πάντα ὁ πειρασμός τοῦ κακοῦ, ἡ ἐλευ-
 στικότητα τῆς ἀκολασίας, πού ἐναντίον της μὲ
 νόνο παλεύει ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ κρατηθῇ (ἢ νὰ
 ξαναγίνῃ) ἀγνός. Καί ἐπ’ ὅσον ὑπάρχει ἡ ζων-
 τανὴ πρὸ κλησῆ τοῦ κακοῦ, γιὰ πιεὶ λόγον
 θὰ πρῆπει νὰ βουτηχθῶμε μέσα στὰ πάθη γιὰ νὰ
 περάσουμε μετὰ ἀπὸ τὸ καθαρθῆριον πού θὰ μᾶς
 δώσῃ τὴν ἀγνότητα; Εἶναι λοιπὸν ἀπαράτητο
 νὰ γίνουμε πρῶτα κλέφτες, γιὰ νὰ γίνουμε ἔ-
 πειτα «δημιουργικὰ» τίμοι ἄνθρωποι; Δὲ εἶ-
 ναι ἀρκετὸ δι: συνεχῶς γύρω μας βλέπουμε ἀπει-
 ρία ἀπὸ «ὄρατα» πράγματα πού τὰ λαχτοροῦμε,
 καὶ δι: παλεύουμε γιὰ νὰ μὴ παρασυρθῶμε στὴν
 «κλοπὴ» καὶ γενικὰ στὴν ἀμαρτία; Ἡ πάλῃ,
 πού δικάει ὁ κ. Σπ. τὴν θεωρεῖ προϋπόθεσι τῆς
 ἀληθινῆς ἀρετῆς, ὑπάρχει καὶ χωρὶς τὴν κακὴ
 πράξι. Καί θὰ ὑπάρχει πάντα. ὅσο ὑπάρχουν
 οἱ ἐκρηκτικὰς παρορμήσεις τῶν ἐνοτικῶν πού
 μᾶς σπράζουν σὸ κακό, στοὺς κακοὺς διαλο-
 γισμοὺς, στὶς πονηρὰς σκέψεις, πού ὁ Ἐλεγχος
 μὲ ἀγῶνα τῆς ἀποδιώχνει. Ἀφοῦ λοιπὸν, ἀναγ-
 κατὰ ὑπάρχει ἡ πάλῃ, καὶ ἀφοῦ γάρ σ’ αὐτὴν
 ὑπάρχει ἡ ἀληθινὴ «δημιουργικὴ» ἀρετὴ, τί νόη-
 μα καὶ τί δικαιολογία μπορεῖ νὰ ἔχη ἡ θεωρία
 γιὰ τὸ ἐκὼσιον κύλισμα μέσα στὴ
 λάσπη τῶν παθῶν;

3. Ἡ θεωρία αὐτὴ ἐπέτρεπε σὸ Ρασπούτιν καὶ
 τὰ худαία του ἐνοτικὰ νὰ χορταίνη καὶ τὴ συνει-
 δησὴ του νὰ ἔχη ἥσυχην. Ἀποτελεῖ δὲ κλασσικὸ πα-
 ράδειγμα τῆς «παιονργίας» μὲ τὴν ὅπια τὸ ὕπο-
 συνειδητὸ προσπαθεῖ νὰ ἐξαπατήσῃ τὴ συνειδησὴ
 μας (ὅταν ἰδίως εἶμαστε μορφωμένοι).

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

— Σπυρ. Μ. Καλλιόφα, Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν: Χαρακτηρισμοὶ τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἄλλαι τινὲς ἐπίκαιροι πραγματείας. Ἐκδόσεις «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Διευργῶν». Ἀθῆναι 1953.

— Γεωργίου Κ. Πουρναροπούλου: Ἐλληνας καὶ ξένοι ἱατροὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Ἱατρικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1953.

— Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης Διονυσίου, τοῦ ἀπὸ Ἰερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου: Ἐνὲνθοντα ἐπὶ ποιμαντορικὰ ἐγκύκλιον. (Ἐνδοθεῖσα ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου 1945 μέχρι 28 Ἰανουαρίου 1953). Ἀθῆναι 1953.

— Βασ. Μουστάκη: Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες (Διδασχὴ, Βαρναβας, Κλήμης, Ἰγνάτιος, Πολύκαρπος, ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον). Εἰσαγωγὴ Καθ. Παν. Τρεμπέζ. Ἀθῆναι 1953.

— Ἀρχιμандрίτου Τιμοθέου Παπαμιχαήλ: Ἄπ' τῶν τάφους τῶν ἡρώων 1153-1953 (Μηνύματα). Ἐκδόσεις «Πελεκάν». Θεσσαλονίκη 1953.

— Οἱ Νέοι στὸ μαρτύριο. Ἐκλεκτὲς ἱστορικὲς διηγήσεις. Ἐκδόσεις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή». Ἀθῆναι 1953.

— Τὰ θαυμάσια τῆς δημιουργίας. Τετχος Α'. Ὁ ἥλος, τὰ φυτὰ, ἡ καρδιά. Ἐκδόσεις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή». Ἀθῆναι 1953.

— Παναγιώτου Ν. Πιπινέλη: Πολιτικά δηλώσεις. Αἱ διεισθεῖς ἐξελεύσεις καὶ ἡ Ἑλλάς. Τὰ ἐσωτερικά μας προβλήματα. Ἀθῆναι 1953.

— Σπυρ. Ν. Λιζάρδου: Ἡ βαθυτέρα σημασία τῆς Λογιστικῆς καὶ ἡ σχέση αὐτῆς πρὸς τὴν Οἰκονομίαν, δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «Δελτίου Φορολογικῆς Νομοθεσίας». Ἀθῆναι 1953.

— Παν. Χρ. Ροδοπούλου: Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου κατὰ τὴ Γραφή καὶ τὴν ἐπιστήμην. Θεσσαλονίκη 1953.

— Ν. Ι. Καρμίρη: Τῆς Ἀλώσεως (1453). Ἀνάτυπον ἀπὸ τὴν «Κιβωτόν». Ἀθῆναι 1953.

— Μανώλη Χ. Παπαδάκη. Ταχυδρ. Διευθυντοῦ — Διτηγόρου: Πειθαρχικὸν Δίκαιον Δημοσίων ὑπαλλήλων, ὑπαλλήλων Νομ. Προσώπων Δημ. Δικαίων καὶ Δημοτικῶν καὶ Κοινοτικῶν ὑπαλλήλων. Ἀθῆναι 1953.

— Διὰ τοῦ Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας ἐλάβομεν: Ἀντιγόνης Γαλανάκη

Βουρλέκη: Μνήμη αἰχμάλωτη Ἀθῆνα 1953.

— Κλαυδίου Μαρκίνα: Νοσταλγία. Ἀθῆνα 1953.

— Α. Καλαμπούση: Οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ. Μετάφρασις. Ἀθῆναι 1953.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Α. Δαμ. Θεσσαλονίκη κην.—Ἡ πνευματικὴ τριφύλλος τοῦ χριστιανοῦ ἀπεβίπει εἰς τὸ νὰ γίνῃ ἐξ αὐτοῦ μέτα εἰς τὴν κοίτην μας. Καὶ τὸ ἔργον τῆς προνοίας μετὰ χριστιανικὸν πνεῦμα κολεῖ ἄλλους μας εἰς συνεργασίαν.—κ. Δ. Στάθ. Ἐνταῦθα, Πολὺ ἐνδιαφέρων τὸ θέμα σας, ἀλλὰ θὰ χραισασθῆ πολλὴ μελέτη καὶ σπουδῆ δὲν καταρτίσετε μίαν πραγματικὴν ὄψιν νὰ ἐμφανισθῆ.—κ. Γ. Παῖδ. Ἐνταῦθα. Τὸ γραπτό σας ἔχει πάντα ἐν ἑξωριστῷ ἐνδιαφέρον διὰ τὸν πνευματικὸν ἀγωνιστὴν. Καὶ ὡς περιμένουμε μὴ πλῆθην χαρῶν εἰς τὴν συνέχισιν τῆς πνευματικῆς σας πορείας, καὶ ὁδηγίει εἰς τὴν νίκην.—κ. Στ. Γεωργ. Κρανιδίου. Ἐχετε πολὺ δίκαιον διὰ τὰς ἀτελεῖς, καὶ ὁ ποιήματός, ἀλλ' ἐπρωτάνευσεν ἡ σέψις τῆς εὐκαιρίας πρὸς ἔκφρασιν εἰς ἀγωνιστοῦ, ὁ δὲ ποῖος ἔπρεπε νὰ ὀμιλήσῃ.—κ. Στ. Ι. Καντ. Κιτρίνην. Ἐδῆρασι ἔμεν πολὺ διὰ τὴν θαιμασίαν πνευματικῶν ἐπικοινωνίῶν μαζοῦ σας, ἡ ὅποια μας εἶναι πολὺτιμος. Τὸ περὶ σκοπιμότητος ἡ θέμα ἔχει πολλὰ εἰς ἐρεύρησθ ἀπὸ τῶν πιστῶν τῶν περιοδικῶ καὶ ἱερωτικῶν τῶν τελευταίων ἐρευγῶν καὶ πρ ὀδων. Οἱ ἴτιχοι σας, πάντοτε χρήσιμοι εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶν, χρησιμοποιοῦν αἰ εἰς τοὺς φιλικούς κύκλους τοῦ περιοδικῶ —κ. Χρ. Γιαν. Ἐνταῦθα. Ὅλοι μαζοῦ, νέοι καὶ παλαιότεροι θὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς προόδου. Ἡ πρόοδος τῶν ἰεών μας εἶναι τὸ μεγάλο θέμα τῶν «Ακτίνων».—κ. Θ. Σεῖρλ. Σάμου. Ὁρθοτατοὶ οἱ σέψεις σας. Ἡ ἀνάμνησις τῆς Προνοίας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ὅτι ἄτην πρέπει νὰ συμβαλεῖται.—κ. Γ. Γκιτάκ. Ἐνταῦθα. Κατέχετε τὴν τεχνικὴν τοῦ στίχου. Τὰ σφάλμα τὰ τοῦ προουσιάζου ἢ 2α καὶ 3η στροφὴ ὀφείλουται μᾶλλον εἰς ἀπρῶσιαν τὸ θέμα σας διως θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῆ μετὰ περισσοτέρῳ λυρικῆν διάθεσιν.—κ. Ἰ. Δουνακ Πειραῶ. Μᾶς συγκινεῖ πλὴ ἡ ποιητικὴ ἐργασία τοῦ μακαρίτου πατρός σας, ὁ δὲ ἱε εἶχε τοσα πρῶματα νὰ προσφέρῃ τὸν πνευματικὸν στίβον. Ἀυσιόμεθα, διότι διὰ λόγους τεχνικῆς δὲν ἤμπορεῖ νὰ δημοσιευθῆ.—κ. Φ. Μαρτίν. Ἐνταῦθα. Τὸ διηγημά σας ἔχει τὸ πλεονέκτημα τῆς καλῆς περιγραφῆς. Τὸ ποιημά σας ἔχει πολλὰς ἀρετάς. Μία ἐκ ἐν ὑ ἐπεξεργασία θὰ τὸ καθίστα ἀρτίωτερον. «Τὸ στάχτη», «Μὴ τὸν ἀκοῦς» προδίδουν ἑλλειψιν ἐνότητος εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν νοημάτων.

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταί, ὅπως, ἐν περιπτώσει ἀλλαγῆς τῆς διευθύνσεώς των, γνωρίζουν τοῦτο ἐγκαίρως εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικῶ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ τεύχους εἰς τὴν νέαν διευθύνσιν των.

Περιοδικὸν «Ακτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» — Ἐκδ. Χριστ. Ἐνθῶ. «Ακτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύσιου 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35-023 — Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς: Φίλωνος 34κ — Ὑψευθυνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία Φαβιέρου 39α, Ἀθῆναι (1) — Ἐτησίαν συνδρομὴν ὄρχ 25.000, ἐξωτερικῶ δολ. Β. — Πρῶται τυπογραφεῖται: Δ Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176. — Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἡ μὴ, ἐν ἐπιστρέφονται.